

2023

ИЗВЕШТАЈ

**за состојбите во капитално
финансирано пензиско
осигурување**

Агенција за супервизија на капитално
финансирано пензиско осигурување

Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување

Славко Јаневски бр. 100, 1000 Скопје, Република Северна Македонија

Тел: (+389-2) 3224 229

www.mapas.mk

Мај 2024

Содржина

Кратенки	4
Воведно обраќање	5
Важни датуми	7
МАПАС, мисија и визија	8
1. Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување	9
2 Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Северна Македонија	15
2.1 Опис на пензискиот систем	16
2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем	17
2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување	18
3 Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти кои го уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување	23
4 Податоци за финансиското работење на пензиските друштва	24
4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2023 г.	25
4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва	28
4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва	28
4.4 Индикатори	29
5 Информации за задолжителните пензиски фондови	31
5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови	32
5.2. Податоци за членство во задолжителните пензиски фондови	33
5.3 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд	37
5.4 Придонеси во задолжителните пензиски фондови	38
5.4.1. Надоместок за ненавремено пренесување на придонеси	39
5.4.2. Вратени средства во Фондот на ПИОСМ	40
5.5 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови	41
5.6 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови	46
5.7 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови	53
5.8 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување	55
6 Информации за доброволните пензиски фондови	57
6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување	58
6.2 Членство во доброволните пензиски фондови	59
6.3 Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд	62
6.4 Придонеси во доброволните пензиски фондови	63
6.5 Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови	64
6.6 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови	69
6.7 Надоместоци кај доброволните пензиски фондови	76
6.8 Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување	78
7 Маркетинг и агенти на пензиските друштва	79

Кратенки

БДП	брuto домашен производ
Втор столб	задолжително капитално финансирано пензиско осигурување
ВФП	Друштво за управување со доброволни пензиски фондови ВФП ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД СКОПЈЕ
ВФПд	ВФП отворен доброволен пензиски фонд – Скопје
ДПФ	доброволни пензиски фондови
ДЗС	Државен завод за статистика
ЕУ	Европска Унија
ЗПФ	задолжителни пензиски фондови
ИОПС	Меѓународна организација на пензиски супервизори (International Organisation of Pension Supervisors)
КБ Прво	КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје
КБПд	КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд - Скопје
КБПз	КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд - Скопје
МАПАС	Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување
НБРСМ	Народна банка на Република Северна Македонија
ОЕЦД	Организација за економска соработка и развој (Organisation for Economic Co-operation and Development)
Прв столб	задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерацииска солидарност
САВА	Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје
САВАд	Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус
САВАз	Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд
Трет столб	Доброволно капитално финансирано пензиско осигурување
ТРИГЛАВ	Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови ТРИГЛАВ ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје
ТРИГЛАВд	Триглав отворен доброволен пензиски фонд – Скопје
ТРИГЛАВз	Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје
УЈП	Управа за јавни приходи
Фондот на ПИОСМ	Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Северна Македонија

Воведно обраќање

Почитувани,

Со завршувањето на 2023 година заокруживме осумнаесет години работа на капитално финансираното пензиско осигурување со резултати кои може детално да ги најдете во Извештајот за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување во 2023 година, на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување – МАПАС. Извештајот содржи опис на карактеристиките на капитално финансираното пензиско осигурување, податоци за капитално финансираното пензиско осигурување, оценка на извршувањето на прописите во областа на капитално финансираното пензиско осигурување и други податоци од значење за ова осигурување заклучно со 2023 година.

После изместените параметри на капитално финансираното пензиско осигурување во 2022 година, поради глобалната финансиска и економска неизвесност, во 2023 година се забележува враќање на износите на параметрите на задолжителните и доброволните пензиски фондови во очекуваниот тренд на движење.

Во текот на 2023 година вкупните средства на задолжителните пензиски фондови забележаа раст од 19,08% и достигнаа 135,21 милијарди денари додека пак вкупните средства на доброволните пензиски фондови забележаа помал раст во однос на вкупните средства на задолжителните пензиски фондови, односно пораснаа за 17,46% и достигнаа 3,59 милијарди денари. Со тоа, и учеството на вкупните средства на пензиските фондови во вториот и третиот столб во бруто-домашниот производ порасна и надмина 16,51% за 2023 година (16,08% - задолжителни пензиски фондови и 0,43% - доброволни пензиски фондови). Во 2023 година продолжи да се зголемува и опфатот на населението во вториот столб со сличен тренд како и претходната година (4% во однос на 2022 година) и достигна учество од 75% во вкупното активно население. Иако бележеше раст од околу 7% во однос на минатата година, сепак учеството на населението во третиот столб е сè уште многу мало, односно околу 4,0% од вкупното активно население во РСМ се членови со доброволна индивидуална сметка или се учесници во пензиска шема со професионална сметка во доброволен пензиски фонд.

Во текот на 2023 година, во задолжителните пензиски фондови беа пренесени придонеси во износ од околу 13,41 милијарди денари што претставува околу 1,59% од БДП, додека во доброволните пензиски фондови беа уплатени вкупно околу 431,91 милиони денари, што претставува околу 0,05% од БДП.

Иако структурата на инвестиции на пензиските средства во 2023 година не се разликува многу во споредба со 2022 година, сепак се забележува мало зголемување на учеството на инвестициите во странство што најмногу се должи на зголемувањето на учеството во удели на инвестициски фондови. Инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови во 2023 година се состои од домашни инвестиции коишто вклучуваат државни хартии од вредност (63,97%), депозити (2,70%), акции (1,97%), удели во инвестициски фондови (0,19%) и корпоративни обврзници (0,02%), како и инвестиции во странство коишто вклучуваат инвестиции во странски државни обврзници (0,64%), краткорочни хартии од вредност (0,21%), корпоративни обврзници (0,18%), удели на инвестициски фондови (25,93%) и акции (3,40%). Во структурата на инвестициското портфолио на доброволните пензиски фондови се забележува мало зголемување на учеството на домашните државни хартии од вредност

и мало зголемување на учеството на инвестициите во странство најмногу заради зголемувањето на учеството во удела на инвестициски фондови. Инвестициското портфолио во 2023 година се состои од домашни инвестиции коишто вклучуваат државни хартии од вредност (55,48%), депозити (5,51%), акции (6,18%), корпоративни обврзници (0,58%) и многу мал дел во удела во инвестициски фондови (0,60%), како и инвестиции во странство, коишто вклучуваат инвестиции во странски државни обврзници (0,94%), краткорочни хартии од вредност (0,23%), корпоративни обврзници (0,19%), удела на инвестициски фондови (23,61%) и акции (4,88%).

Иако во 2023 година се забележува мал раст на приносот во номинален износ во седумгодишниот период 2017 - 2023 година и на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, сепак зголемувањето на промената на нивото на трошоците на живот, сведена на годишно ниво, сè уште изразено влијае на приносот во реален износ во 2023 година. На ниво на задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, во седумгодишниот период 2017 - 2023 година, беше остварен просечен принос сведен на годишно ниво од 4,63% во номинален износ односно 0,05% во реален износ, пресметан преку промената на пондерираниот просек на сметководствениите единици на задолжителните пензиски фондови. На ниво на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, во седумгодишниот период 2017 - 2023 година, беше остварен просечен принос сведен на годишно ниво од 4,89% во номинален износ односно 0,30% во реален износ, пресметан преку промената на пондерираниот просек на сметководствениите единици на доброволните пензиски фондови.

Потоа, во 2023 година ја бележиме третата промена на чувар на имот, односно ВФП ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје склучи договор за чување на имотот на доброволниот пензиски фонд, со којшто управува, со нов чувар на имот – Комерцијална банка АД Скопје.

Сакаме да истакнеме дека пензиското иштедење е долгорочна инвестиција, а МАПАС придонесува и ќе продолжи да придонесува кон континуирано јакнење на индивидуалните заштеди преку обезбедување на управување со ризиците кои им се закануваат на средствата и на пензиите и на пензиските надоместоци на членовите на пензиските фондови, како и на угледот на системот, и сведување на истите на најниско можно ниво.

Свесни сме за интензивниот развој и примената на технологијата којашто брзо го трансформира начинот на којшто функционира финансискиот сектор вклучувајќи го и капитално финансираното пензиско осигурување и ќе се насочиме кон поттикнување и поддржување на напорите за искористување на технологијата за подобрување на квалитетот и испораката на услугите на пензиските друштва, како и кон сопствена дигитална трансформација со цел поедноставување и подобрување на регулаторната и супервизорската функција.

Како регулаторна и супервизорска институција, секојдневно се водиме од нашата мисија и како и во изминатите години, ќе ги вложуваме нашите ресурси во насока на надградување и унапредување на капитално финансираното пензиско осигурување и ќе делуваме во утврдените рамки на пензиските супервизори што се препознаени, посочени и потврдени од Меѓународната организација на пензиски супервизори (ИОПС).

Претседател на Советот на експерти,

Максуд Али

Важни датуми во 2023 г.

1.1.2023 г.

Сите пензиски друштва ја намалија висината на надоместокот од придонеси што го наплатуваат од упатените придонеси во задолжителните пензиски фондови од 2,0% на 1,9%.

1.1.2023 г.

КБ Прво ја намали висината на надоместокот од придонеси што го наплатува од уплатените придонеси во доброволниот пензиски фонд од 2,90% на 2,50%.

1.1.2023 г.

МАПАС ја намали висината на надоместок што го наплатува од пензиските друштва пресметан како процент од уплатените придонеси во задолжителните и доброволните пензиски фондови од 0,8% на 0,7%.

8.11.2023 г.

Комерцијална банка АД Скопје е нов чувар на имот на ВФПд.

МАПАС, мисија и визија

Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување – МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да се грижи за интересите на членовите и на пензионираните членови на пензиските фондови и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. Основана е во јули 2002 година. Има својство на правно лице со јавни овластувања, утврдени со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и со Статут. За својата работа одговара пред Собранието на Република Северна Македонија.

МАПАС е одговорна за издавање, повлекување и одземање дозволи за основање пензиски друштва, дозволи за вршење дејност – управување со пензиски фондови и издавање, повлекување и укинување одобренија за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови. Таа врши супервизија на работењето на пензиските друштва, на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, како и на чуварите на имот и на странските менаџери на средства. МАПАС, исто така, го промовира, го организира и го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување во РСМ, во соработка со Министерството за труд и социјална политика и ја развива свеста на јавноста за целите и принципите на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови, за придобивките од членување во задолжителен и/или доброволен пензиски фонд, вклучувајќи ги и целите, принципите и придобивките од учество во професионална пензиска шема, за правата на членовите на задолжителните и доброволните пензиски фондови и за други прашања во врска со капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС донесува акти во согласност со законите од областа на капитално финансираното пензиско осигурување како и стручни упатства, прирачници и слично, во врска со капитално финансираното пензиско осигурување и иницира носење закони и други акти во врска со пензиските друштва и со пензиските фондови со кои тие управуваат. Исто така, МАПАС соработува со релевантни институции во РСМ и во странство со цел да обезбеди ефикасна контрола на капитално финансираното пензиско осигурување во РСМ.

Со Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување управува Совет на експерти, составен од претседател на Советот и четири члена и тоа:

Максуд Али-претседател,
Ментор Јакупи - професионално ангажиран член,
Дарко Саздов - професионално ангажиран член,
Борче Божиноски - надворешен член,
Марина Макенаџиева - надворешен член.

Мисијата на МАПАС е да ги заштити интересите на членовите и на пензионираните членови на пензиските фондови и да го поттикне развојот на капитално финансираното пензиско осигурување, заради посигурни пензионерски денови.

Визија на МАПАС е да биде препознаена како независна, стручна и транспарентна институција, која го штити и го унапредува капитално финансираното пензиско осигурување.

Краток преглед на светските состојби и
трендови во пензиската област со акцент
на капитално финансираното пензиско
осигурување

1

1. Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување

Истовременото намалување на цените на обврзниците и на акциите во 2022 година предизвика номинални загуби на инвестициите на пензиските фондови во 2022 година. Високите стапки на инфлација ја влошија оваа динамика, со негативни реални стапки на принос забележани во повеќето земји. Сепак големите добивки постигнати во претходните години го ублажија влијанието на овие негативни стапки на принос во 2022 година врз долгорочните инвестициски резултати на пензиските фондови. Пензиските фондови во 21 земја од 55 истражувани земји остварија просечна годишна стапка на принос над инфлација во последните 5 години, во 33 од 44 истражувани земји во последните 10 години, во 24 од 34 истражувани земји во последните 15 години и во 15 од 19 истражувани земји во последните 20 години.

Позитивното влијание на повисоките износи на уплатени придонеси беше недоволно за да се надомести влијанието на негативните инвестициски резултати во многу земји коишто се членки на ОЕЦД, што доведе до намалување на вредноста на пензиските средства. За 14% во однос на 2021 година. Овој пад е најголем после глобалната финансиска криза во 2008 година кога средствата се намалија за 18%. Меѓутоа, во неколку земји коишто не се членки на ОЕЦД, повисоките износи на придонеси во однос на износите на исплатите на пензии ги компензираа загубите на инвестициите, бидејќи во многу од овие земји фазата на исплата на пензии сè уште не е започната или започнала неодамна и бројот на лица кои повлекуваат средства е мал.

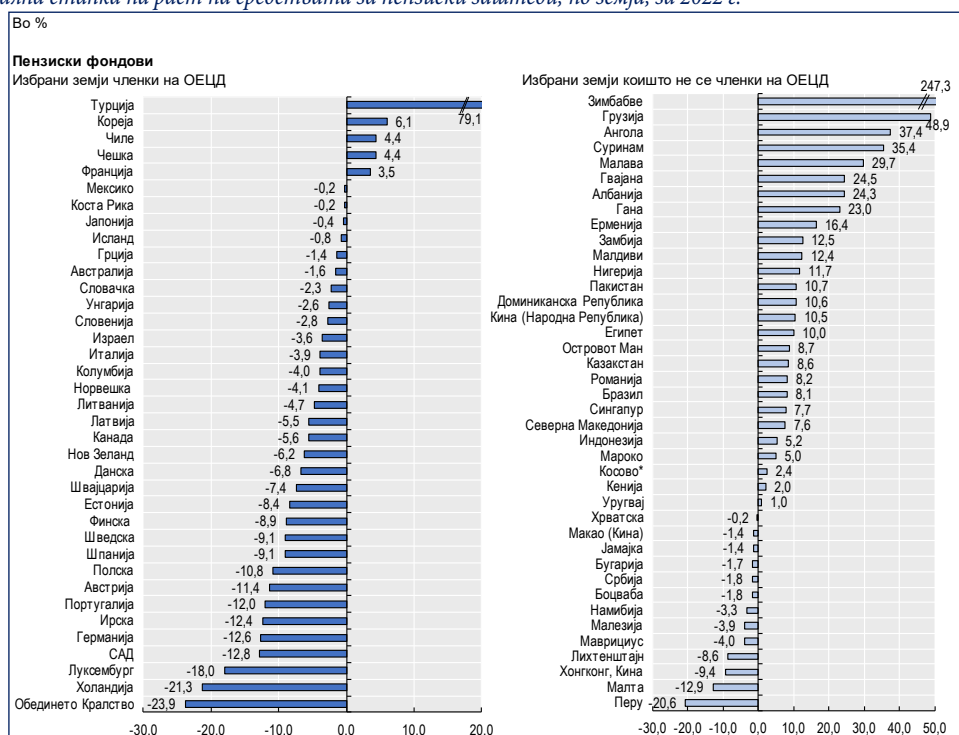
Во 2023 година се дискутираше за важноста на дигитализацијата во супервизијата а ИОПС ги сумираше и ги сподели искуствата поврзани со развојот и користењето на иновативните технологии од страна на пензиските супервизори (СупТек) со цел да се зајакнат супервизорските практики и процеси. Супервизорите потенцираат дека иновативната технологија, досега, се користи главно за собирање на податоци и за управување со истите (трансформација, визуелизација и валидација) и складирање. Супервизорите се согласуваат дека проширувањето на употребата на податоците, технологијата и дигитализацијата на супервизорските задачи и процеси е основен приоритет. Исто така, членките на ИОПС дискутираа и ја утврдија потребата од ревидирање на Принципите на ИОПС за приватна пензиска супервизија поврзано со дигиталната супервизија, со супервизијата заснована на оцена на ризиците, со отпорноста на пензиската супервизија и пензиските системи на надворешни шокови (на пр. ризици од пандемија и катастрофа), кибер ризици и променливата динамика на стареење на општеството како и со супервизија поврзана со интеграција на ESG факторите во инвестициите и управувањето со ризици на пензиските фондови.

Пензиските системи во светот¹ се карактеризираат со различни структури како резултат на различните социоекономски и демографски состојби во државите, влијанието на културата на народот и неговите навики и перцепциите на штедењето за пензија. Во последните декади, ризиците од стареењето на населението и од променливата природа на пазарот на трудот поттикнуваат широк спектар на реформи на пензиските системи, со цел истите да се ублажат, но со иста крајна цел – обезбедување одржлив пензиски систем и соодветен приход за осигурениците по нивното пензионирање.

Истовременото намалување на цените на обврзниците и на акциите во 2022 година, двата главни инструменти во портфолијата на пензиските фондови предизвика номинални загуби на инвестициите на пензиските фондови во 2022 година. Високите стапки на инфлација ја влошија оваа динамика, со негативни реални стапки на принос забележани во повеќето земји. Сепак големите добивки постигнати во претходните години го ублажија влијанието на овие негативни стапки на принос врз долгорочните инвестициски резултати на пензиските фондови. Позитивното влијание на повисоките износи на уплатени придонеси беше недоволно за да се надомести влијанието на негативните инвестициски резултати во многу земји коишто се членки на ОЕЦД, што доведе до намалување на вредноста на пензиските средства. Така вредноста на средствата на пензиските заштеди, на светско ниво, отстапи од долгорочниот нагорен тренд во последните децении и се намали за 14% во однос на 2021 година и на крајот на 2022 година изнесуваше околу 53,1 билиони УСД (51,3 билиони УСД во земјите членки на ОЕЦД и 1,8 билиони УСД во избрани земји коишто не се членки на ОЕЦД). Овој пад е најголем после глобалната финансиска криза во 2008 година кога средствата се намалија за 18%. Меѓутоа, во неколку земји коишто не се членки на ОЕЦД, повисоките износи на придонеси во однос на износите на исплатите на пензии ги компензираа загубите на инвестициите, бидејќи во многу од овие земји фазата на исплата на пензии сè уште не е започната или започнала неодамна и бројот на лица кои повлекуваат средства е мал.

¹Користени извори: Извештаи на ОЕЦД, ИОПС, и сопствени анализи и согледувања.

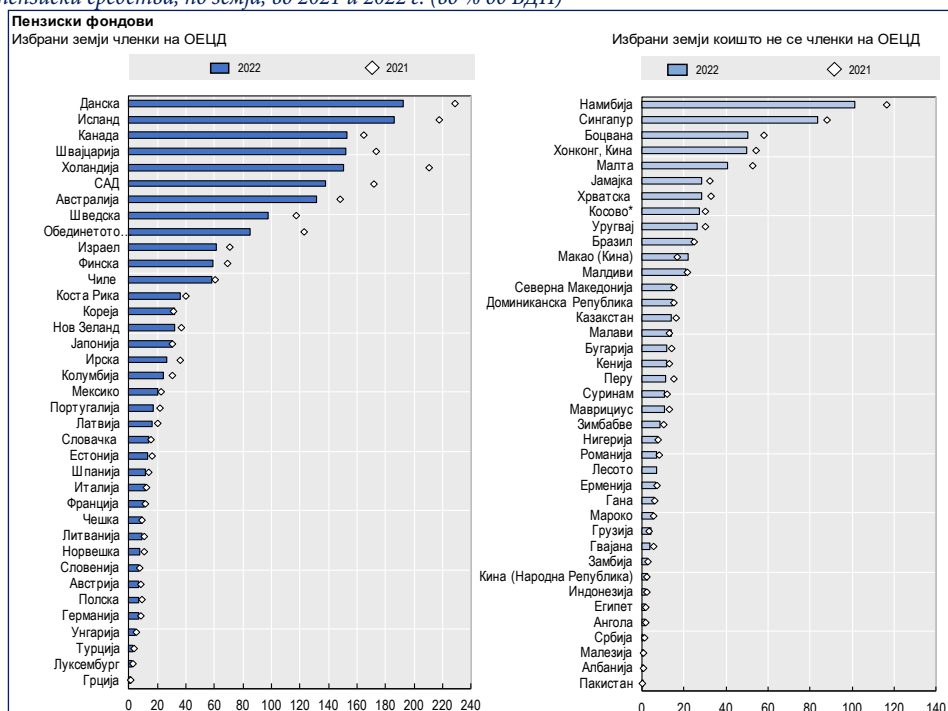
Графикон 1.1. Номинална стапка на раст на средствата за пензиски заштеди, по земја, за 2022 г.

Извор: ОЕЦД, Пензискиот пазар во фокус, 2023.

Бидејќи големината на вредноста на средствата на приватните пензиски системи во сите земји е различна (што се должи, најверојатно, на различните почетоци на воспоставувањето на системите, дали вклучувањето во пензискиот план е задолжително или доброволно и, секако, на инвестициските резултати), вкупниот пад на средствата за пензиска заштеда најмногу се должи на намалувањето на вредноста на средствата на најголемите пензиски пазари (Графикон 1.1.). Во апсолутна смисла, најголеми износи на пензиски средства се забележуваат во САД (35 билиони УСД), потоа Канада, Обединетото Кралство, Австралија, Холандија, Швајцарија и Јапонија каде што вредноста на пензиските средства се движеше од 1 до 4 билиони УСД.

Графикон 1.2. Вкупно пензиски средства, по земја, во 2021 и 2022 г. (во % од БДП)

Извор: ОЕЦД, Пензискиот пазар во фокус, 2023.

Споредувањето на големината на вредноста на средствата на приватните пензиски средства во однос на големината на економијата, изразена преку бруто-домашниот производ, дава подобра слика за релативната важност на приватниот пензиски сегмент во земјата. Учеството на пензиските средства во вкупниот БДП е помало во 2022 година во споредба со минатата година во повеќето избрани земји (прикажано на Графикон 1.2.). Иако БДП порасна во номинална смисла во 2022 година во повеќето земји членки на ОЕЦД учеството на пензиските средства се намали или забележа намален раст во повеќето земји коишто не се членки на ОЕЦД. За разлика од 2021 година (Данска 229% од БДП, Исланд 219% и Холандија 213%) на крајот на 2022 година во ниту една земја членка на ОЕЦД износот на пензиските средства не го надминаа износот на БДП два пати. Сепак, во 2022 година Данска останува водечка со пензиски средства во износ од 192% од БДП.

Уште еден индикатор за важноста на капитално финансираните и приватните пензии во една земја е стапката на покриеност. Стапката на покриеност може да се измери преку бројот на активни членови на пензиските планови (лица кои имаат средства во пензиските планови и сè уште не се пензионирани) во сооднос со работоспособното население (лица на возраст од 15 до 64 години). Пристапувањето во пензиски план може да биде задолжително, доброволно или поттикнато преку автоматско вклучување. Подобрената стапката на вработеност после шокот на пазарите на труд, што го предизвика пандемијата со вирусот Корона, придонесе за зголемување на учеството во пензиските фондови во 2022 година. Зголемената стапка на покриеност се забележува во сите земји особено во земјите каде што вклучувањето во пензиските фондови е задолжително со вработувањето. Зголемувањето на стапката на покриеност беше особено значајна во земјите коишто неодамна ги воведоа задолжителните пензиски фондови (на пр. Ерменија, Доминиканска Република и Грузија). Од друга страна пак, зголемената инфлација и растот на каматните стапки имаше негативен ефект на стапката на покриеност бидејќи влијаеше на намалувањето на бројот на лица кои се вклучиле во пензиските фондови каде што учеството е доброволно. Свкупно достапните податоци покажуваат дека, во 2022 година, стапката на покриеност продолжи да расте согласно долгорочниот тренд во минатите 10 до 20 години, на што до одредена мера влијаеа и различните мерки што креаторите на политиките ги спроведуваа во текот на годините за да го промовираат учеството во пензиските фондови и диверзификацијата на изворите за финансирање на пензиите. Некои од овие мерки беа воведени во 2022 година или неодамна и имаа ефекти веќе видливи до крајот на 2022 година (на пр. Словачка). Во Словачка се забележа најголемо зголемување на стапката на покриеност во доброволните пензиски фондови, што најверојатно се должи на неодамнешните иницијативи за финансиска едукација поставени од Народната банка, заедно со комуникацијата на пензиските друштва за позитивниот инвестициски резултат во 2021 година. Сепак сè уште постојат разлики во покриеноста низ земјите, при што најголема покриеност се забележува кај земјите со задолжителни пензиски фондови и со автоматско вклучување. Помали стапки на покриеност се забележуваат во доброволните пензиски фондови со некои исклучоци како што се Чешка (64%), Ирска (59%), Јапонија (53%), Полска (65% за отворените пензиски фондови, претходно задолжителни) и Словачка (48%). Дополнително влијание на релативно ниските стапки на покриеност во пензиските фондови имаат високите стапки на неформална работа во некои земји (на пр. во Африка, Азија или Латинска Америка), потоа недостатокот на пристап до професионалните пензиски фондови бидејќи работодавачите не се подготвени да ги обезбедат поврзаните административни трошоци и секако недостатокот на свест кај населението.

Резултатите од инвестирањето на пензиските средства, во голема мера, зависат од алокацијата на средствата и нивото на ризик. Поголема изложеност на портфолиото на поризични инструменти имплицира потенцијално поголеми износи на принос и поголема волатилност на приносот. Во повеќето истражувани земји, во 2021 година, повеќе од 70% од средствата на пензиските фондови се инвестирани во обврзници и во акции. Затоа развојот на пазарите на обврзници и акции има главна улога во инвестициските перформанси на пензиските фондови. Пензиските фондови им даваат предност на обврзниците, особено државните обврзници, веројатно најмногу заради стабилноста на приходите и пониското ниво на ризик на овие инструменти во споредба до другите, потоа заради недостаток на други можности за инвестирање, постоење на гаранции или неодамнешно воведување на пензиските фондови или пак минимални ограничувања на вложувања во обврзници согласно регулативата. Од друга страна пак други пензиски фондови им даваат предност на акциите заради потенцијално повисоки приноси преземајќи поголемо ниво на ризик. Истовремено пад на цените на обврзниците и на акциите во 2022 година, двата главни инструменти во портфолијата на пензиските фондови влијаеше на средствата на пензиските заштеди. Растот на каматните стапки ја намали вредноста на обврзниците во портфолијата на пензиските фондови. Истовремено, пазарите на капитал забележаа пад на глобално ниво во 2022 година во однос на 2021 година (19% пад на S&P500, 9% на Nikkei 225 и 12% на DAX). Ваквите случувања предизвика негативни стапки на принос во номинален износ во многу земји во 2022 година.

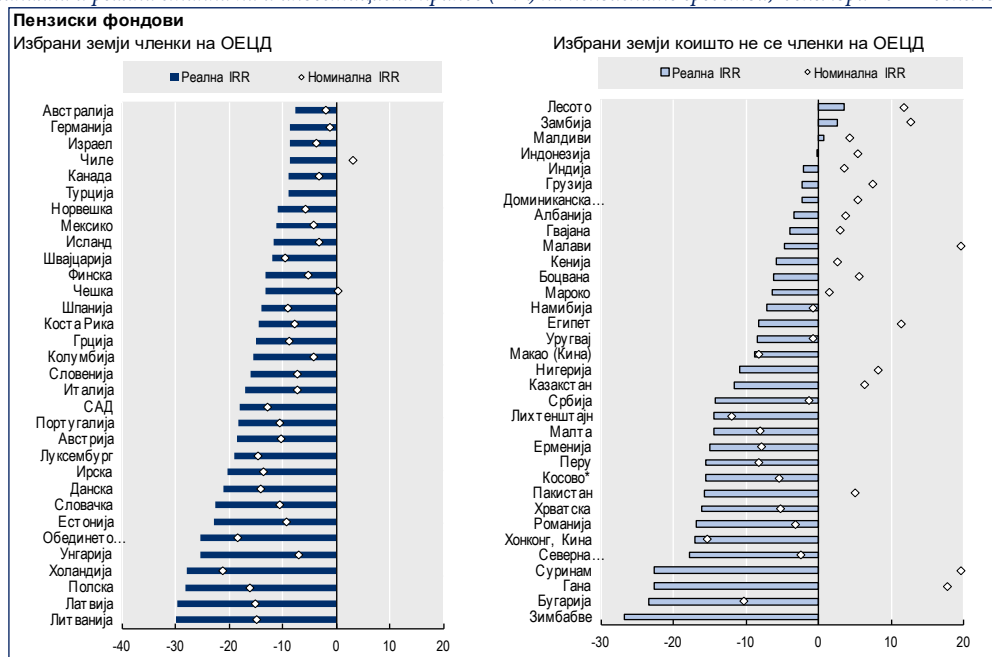
Високите стапки на инфлација ја влошија оваа динамика, со негативни реални стапки на принос забележани во повеќето земји. Реалните стапки на принос беа негативни во сите земји членки на ОЕЦД и скоро во сите земји коишто не се членки на ОЕЦД. Реалните инвестициски стапки на принос беа најмали во земјите со највисока инфлација (на пр. во земји членки на ОЕЦД како Унгарија, Латвија и Литванија со годишни стапки над 20% и во земји коишто не се членки на ОЕЦД како Гана, Суринам и Зимбабве каде што индексот на трошоци на живот порасна за 52%, 55% и 111% соодветно). Реалните стапки на инвестициски принос беа позитивни само во неколку земји во Африка (Лесото, Замбија) и во Малдиви, каде што инфлацијата не ги надмина номиналните инвестициски добивки.

Инвестициските перформанси на пензиските фондови на долг рок се позначајни од краткорочните добивки или загуби бидејќи пензиските фондови се долгорочни инвеститори. Флукуациите во резултатите од инвестициите се неизбежни во текот на животот на едно пензиско портфолио. Сепак големите добивки постигнати во претходните години го ублажија

влијанието на овие негативни стапки на принос во 2022 година врз долгорочните инвестициски резултати на пензиските фондови. Пензиските фондови во 21 земја од 55 истражувани земји (или 38%) остварија просечна годишна стапка на принос над инфлација во последните 5 години, во 33 од 44 истражувани земји (или 75%) во последните 10 години, во 24 од 34 истражувани земји (или 71%) во последните 15 години и во 15 од 19 истражувани земји (или 79%) во последните 20 години.

На Графикон 1.3. се прикажани номиналните и реалните инвестициски стапки на приноси на пензиските средства во декември за 2021 година - декември 2022 година, во избрани земји членки на ОЕЦД и избрани земји коишто не се членки на ОЕЦД.

Графикон 1.3. Номинална и реална стапка на и инвестициски принос (IRR) на пензиските средства, декември 2021 - декември 2022 година, во %

Извор: ОЕЦД, Пензискиот пазар во фокус, 2023.

Зголемената инфлација и растечките каматни стапки предизвикаа промени во алокацијата на средствата на пензиските фондови. Во 2022 година во повеќето земји се забележува намалување на учеството на акции во инвестициите на пензиските фондови најмногу заради падот на цените на акциите и секако заради одлуките да се намали инвестирањето во акции заради глобалната неизвесност со висока инфлација, волатилност на пазарите на капитал и очекувањата за рецесија. Од друга страна, иако цените на обврзниците паднаа се забележува зголемување на интересот за инвестициите во обврзници и тоа за 1 процентен поен. Неодамнешниот раст на каматните стапки повторно го поттикнува интересот за обврзници (на пр. зголемување за 4 процентни поени во Северна Македонија) со оглед на изгледите за повисоки приноси од новоиздадените обврзници и релативната сигурност на приходот што тие го генерираат кога се чуваат до достасување.

Во 2023 година се дискутираше за важноста на дигитализацијата и како истата може да ја олесни супервизијата и да ја направи поефикасна. ИОПС ги сумираше и ги сподели искуствата поврзани со развојот и користењето на иновативните технологии од страна на пензиските супервизори (СупТек) со цел да се зајакнат супервизорските практики и процеси врз основа на одговорите на 38 пензиски супервизори - членки на ИОПС. Во извештајот се констатира опсегот на технологии коишто се користат (на пр. машинско учење, обработка на природен јазик, вештачка интелигенција, обработка во облак, итн.) и областите на финансиска супервизија во кои се користат овие иновативни технологии, вклучувајќи собирање податоци, складирање и обработка, анализа на податоците за супервизија, дигитална комуникација, заштита на потрошувачите итн. Во извештајот, исто така, се содржат неколку примери на иницијативи специфични за приватните пензии, како што е поставување на единствена и интегрирана дигитална платформа за стандардизација, рационализирање и автоматизирање на процесите на администрација на постојните пензиски шеми. Ова треба да ја подобри ефикасноста на функционирањето на пензиските шеми, администрацијата, квалитетот на пензиските услуги и да овозможи заштеди на трошоците за пензиските шеми и членовите. Потоа, извештајот ги дискутира и вклучува мислењата на супервизорите за главните предизвици за имплементација (како што се капацитетот и вештини на супервизорите за искористување на сегашните и идните СупТек алатки, ресурси, квалитетот на податоците, интеграција на нови алатки во работните процеси и постоечката ИТ инфраструктура, правни, оперативни предизвици, вклучувајќи и предизвици за кибербезбедност и сл.) во процесот на усвојување на алатките за СупТек. Супервизорите потенцираат дека иновативната технологија, досега, се користи главно за собирање на податоци и за управување со истите (трансформација, визуелизација и валидација) и складирање. Употребата на напредна аналитика од страна на супервизорите во пензискиот сектор во моментот е сè уште доста ограничена. Супервизорите сè уште ги истражуваат придобивките од воведувањето на новата наука за податоци и

аналитички софтвер, главно за анализа на податоците за супервизија. Супервизорите се согласуваат дека проширувањето на употребата на податоците, технологијата и дигитализацијата на супервизорските задачи и процеси е основен приоритет. Супервизорите ги подобруваат своите работни процеси за поддршка на супервизијата и продолжуваат да вложуваат во искористувањето на напредните технологии, базирани на податоци. Користењето на иновативни технологии е неопходно за ефикасна супервизија, а исто така и за развој на електронски систем за супервизија заснована на оцена на ризици.

Супервизијата заснована на оцена на ризиците е континуирано актуелна тема на ИОПС неколку години по ред, па така, и во текот на 2023 година. Пристапот за супервизија, заснован на оцена и на контрола на ризиците, претставува процес којшто вклучува идентификување на потенцијалните ризици со коишто се соочуваат пензиските фондови, или планови, проценување на тие ризици и на потенцијалните негативни финансиски влијанија врз членовите на пензискиот фонд и преземање мерки за ублажување или за отстранување на ефектите од овие ризици. Во последните три години дел од активностите вклучуваа ажурирање на ИОПС алатката за супервизија заснована на оцена на ризици и студиите на случај на неколку членки на ИОПС, како и дискутирање за предизвиците на супервизијата заснована на оцена на ризици преку анализирање на научените лекции и предизвиците поврзани со дизајнирањето, имплементацијата, користењето и ревизијата на системите коишто веќе практикуваат супервизија заснована на оцена на ризици. Врз основа на искуствата на 45 истражувани земји ИОПС ги идентификуваше трендовите што еволуирале низ годините на примена на овој пристап и добрите практики за супервизијата базирана на ризик. Моделите за оцена на ризици продолжуваат да се развиваат со цел да се ревидира фокусот на ризикот и различните пристапи за процена на ризикот и како супервизираниите субјекти се справуваат со ризиците и предизвиците. Супервизорските активности за поддршка на супервизијата врз основа на ризик се проширија иако собирањето на податоците и примената на супервизорското расудување остануваат критично важни.

Исто така, членките на ИОПС дискутираа и ја утврдија потребата од ревидирање на Принципите на ИОПС за приватна пензиска супервизија од 2010 година. Ревидирањето ќе се базира на најдобрите искуства и практики на членките и на исцрпните истражувања на ИОПС. Врз основа на истражувањата за дигитализација се разгледува можноста за воведување на нов принцип за дигитална супервизија. Дополнително, се разгледува и потребата за принцип во врска со супервизијата заснована на оцена на ризиците. Понатаму, развојот на пензиската индустрија може ја зајакне потребата од прилагодувања или развој на принципи за прашањата како што се отпорноста на пензиската супервизија и пензиските системи на надворешни шокови (на пр. ризици од пандемија и катастрофа), кибер ризици и променливата динамика на стареење на општеството. Како дел од ревизијата на принципите на ИОПС, ИОПС дефинираше насоки за супервизија поврзани со интеграција на еколошките, социјалните и факторите на управување (ЕСГ фактори) во инвестициите и управувањето со ризици на пензиските фондови.

Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Северна Македонија

2

Опис на пензискиот систем	2.1
Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем	2.2
Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување	2.3

2. Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Северна Македонија

Македонскиот пензиски систем претставува комбиниран систем од јавно, тековно финансирано и од приватно, капитално финансирано пензиско осигурување. Капитално финансираното пензиско осигурување се заснова врз принцип на капитализација на уплатените придонеси на име и за сметка на членот. Карактеристично за ова осигурување е тоа што средствата во него се приватно и конкурентно управувани од страна на пензиски друштва. Важни обележја на капитално финансираното пензиско осигурување се правото на личен избор, правото на преносливост на средствата, како и обезбедувањето на висок степен на транспарентност.

Во РСМ, во 2023 година постојат четири пензиски друштва од кои три кои управуваат со по еден задолжителен и со по еден доброволен пензиски фонд и едно пензиско друштво кое управува со еден доброволен пензиски фонд.

2.1 Опис на пензискиот систем

Македонскиот пензиски систем е дел од социјалното осигурување на Република Северна Македонија и ја има следната структура:

- Осигурување врз основа на генерациска солидарност (т.н. прв столб),
- Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. втор столб),
- Доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. трет столб).

Оваа структура е резултат на темелната реформа на пензискиот систем, која беше подготвувана повеќе години, а нејзината законска рамка е воспоставена во 2000 година. Постојат четири закони и голем број подзаконски акти, кои го уредуваат пензискиот систем во РСМ. Тоа се: Законот за пензиското и инвалидското осигурување, Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување и поголем број на подзаконски акти кои ја доразработуваат соодветната област.

Пензискиот систем во РСМ има историја на долгогодишно постоење, голема опфатност на работната сила и обезбедување пензии за осигурените лица. Но социо-економските промени во РСМ, на почетокот од 90-тите години, имаа влијание врз пензискиот систем, кој се соочи со финансиски тешкотии во своето работење. Тие беа предизвикани од недоволните движења во стопанството кои влијаеја врз намалување на бројот на активните осигуреници и на намалена наплата на придонеси, од една страна, и на зголемување на бројот на пензионери, од друга страна. Трошоците за пензии бележеа континуиран раст.

Друг фактор што има силно влијание врз пензискиот систем, е демографскиот фактор. Имено, стареењето на населението, што е светски тренд, значи дека луѓето живеат сè подолго поради подобрите услови за живот и подобрите здравствени услуги, а едновременно се намалува бројот на новороденчиња, т.е. на млади лица. Како резултат на овој фактор, учеството на возрасните лица во вкупното население е сè поголемо.

Ваквите демографски движења во пензискиот систем предизвикуваат појава на зголемен број пензионери и подолготрајно користење на пензијата, а намалување на бројот на осигуреници. За систем со тековно финансирање многу е значаен соодносот помеѓу осигурениците и пензионерите, бидејќи со придонесите од постојните осигуреници се исплаќаат пензиите за постојните пензионери. Актуарските проекции, изработени при подготовката на реформата на пензискиот систем, покажаа дека може да се очекува овие фактори да имаат големо негативно влијание врз солвентноста на Фондот на ПИОСМ, на долг рок, односно, без реформи, системот би функционирал со изразен дефицит што брзо и значително ќе се зголемува.

Со цел пресретнување на овие очекувани состојби, беше спроведена темелна реформа на пензиското и инвалидското осигурување во нашата држава, со која се воведо тристолбен пензиски систем, со комбиниран начин на финансирање на идните пензии и со диверзификација на демографските и економските ризици, со цел обезбедување сигурна пензија за сегашните и идни генерации пензионери и долгорочна финансиска стабилност на пензискиот систем.

Првиот столб се финансира на тековна основа (PAYG), што значи дека со придонесите од постојните осигуреници се исплаќаат пензиите на сегашните пензионери. Овој столб функционира на принципот на т.н. дефинирани пензии, односно преку него се обезбедуваат пензии според однапред утврдена формула за пресметка на пензијата. Од првиот столб се исплаќа дел од старосната пензија, инвалидска пензија, семејна пензија, како и најнизок износ на пензија.

Вториот и третиот столб претставуваат капитално финансирано пензиско осигурување во кое се врши капитализација на уплатените придонеси на име и за сметка на членот. Овие два столба функционираат на принципот на т.н. дефинирани придонеси, односно кај нив, однапред е определено нивото на придонес што се уплаќа, додека пензијата се утврдува отпосле, во зависност од акумулираниот износ. Од вториот столб се исплаќа дел од старосната пензија. Од третиот столб се обезбедува финансиска заштита/надоместок за време на старост, инвалидност и во случај на смрт на осигуреникот.

Со воспоставувањето на повеќестолбен пензиски систем како комбиниран систем од јавно, тековно финансирано и од приватно, капитално финансирано пензиско осигурување во РСМ, се очекува да се обезбедат долгорочна стабилност на системот и сигурност во остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување, преку остварување долгорочни придобивки за индивидуалните лица кои учествуваат во пензискиот систем, за самиот пензиски систем, како и дополнителни ефекти врз економијата. Имено, од аспект на индивидуалните лица, се обезбедува поголема сигурност во остварувањето на пензијата која ќе се финансира од повеќе извори, така што се врши поделба на ризиците. Во исто време, со реформата се постигнуваат поголема транспарентност и информираност на членовите на пензиските фондови. Реформата треба да води кон воспоставување солвентен пензиски систем како и зголемување на заштедите и поттикнување на инвестирањето на населението и поттик на економскиот раст.

2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем

Капитално финансираното пензиско осигурување радикално се разликува од тековното финансирано пензиско осигурување и во поглед на третманот и евиденцијата на уплатените придонеси и во поглед на утврдувањето и исплатата на пензијата. Во ова осигурување, секој член има индивидуална сметка на која се евидентираат неговите средства и се обезбедуваат тесна поврзаност и зависност помеѓу обемот на платените придонеси и идните пензии што ќе ги остварува секое лице. Овој начин на осигурување е заснован врз принцип на акумулирање средства од придонеси на индивидуални сметки, кои понатаму се инвестираат и остварениот принос од инвестициите, намален за трошоците на работењето на системот, во целост се додава на средствата акумулирани на индивидуалните сметки. Идната пензија зависи од акумулираните средства на индивидуалната сметка и од очекуваното траење на животот при пензионирање, односно очекуваниот период на користење на пензијата. Значајно е да се истакне дека ова пензиско штедење е долгорочно штедење, во чиј тек се случува постепено, но континуирано зголемување на заштедите, поради што, на почетокот, додека осигуреникот е млад, заштедите се мали, но во иднина, кога осигуреникот ќе ја достигне возраста на пензионирање, заштедите стануваат значително поголеми.

Карактеристично за ова осигурување е тоа што средствата во него се приватно и конкурентно управувани, така што уплатените придонеси се инвестираат од страна на специјализирани лиценцирани пензиски друштва кои управуваат со пензиски фондови. На овој начин, се обезбедува економските цели да ја одредат инвестициската стратегија, создавајќи можност за максимирање на целокупниот принос во интерес на членовите. Диверзификацијата на ризиците на инвестициите (вклучувајќи ја и меѓународната диверзификација) е една од поважните карактеристики на овој систем.

Понатаму, важни обележја на капитално финансираното пензиско осигурување се правото на личен избор и иницијативата на индивидуалното лице. На сите вработени, пред 1 јануари 2003 година, им беше дадена можност да одлучат дали ќе се вклучат во вториот столб на пензискиот систем и да одберат во кој задолжителен пензиски фонд сакаат да членуваат, додека сите нововработени лица по 1 јануари 2003 година имаа можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Исто така со измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од декември 2018 година, на членовите на задолжителните пензиски фондови кои доброволно се вклучија во втор столб (вработени по прв пат пред 1.1.2003 година) и кои се родени пред 1.1.1967 година, им беше дадена можност да изберат да го прекинат или продолжат членството во вториот пензиски столб. Сите нововработени лица по 1 јануари 2019 година кои на датумот на пристапување во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување имаат возраст помала од 40 години имаат можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Потоа, членувањето во доброволните пензиски фондови е по сопствен избор на индивидуалното лице или преку учество во професионална пензиска шема, финансирана од страна на работодавец, или од здружение на граѓани.

Преносливоста (портабилноста) на средствата е, исто така, значајно право во еден систем на капитално финансирано пензиско осигурување. Сите членови, на задолжителен или на доброволен пензиски фонд, имаат право на премин од еден во друг пензиски фонд, при што се пренесуваат и нивните заштедени средства. И во случај на учество во професионална пензиска шема, лицето има право, при премин кај друг осигурител, да ги пренесе заштедените средства или во друга професионална пензиска шема или на доброволна индивидуална сметка.

Капитално финансираното пензиско осигурување обезбедува висок степен на транспарентност, што претставува една од неговите најважни карактеристики и корисна новост во пензискиот систем. Друштвата имаат законска обврска, најмалку еднаш годишно, да ги информираат, во писмена форма, членовите и пензионираните членови на пензискиот фонд, за состојбата на средствата на нивните индивидуални сметки, со доставување на т.н. „зелен плик“, со извештај за пензиска заштеда. Зелениот плик, исто така, содржи податоци за инвестирањето на пензискиот фонд, за наплатените надоместоци и за остварениот принос на пензискиот фонд.

2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување

Институциите кои учествуваат во тристолбниот пензиски систем се:

- Министерство за труд и социјална политика – надлежно за креирање и водење на политиката на пензиското и инвалидското осигурување и за вршење надзор во спроведувањето на законитоста на ова осигурување
- Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување – регулаторна и супервизорска институција во капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС наплатува надоместок од пензиските друштва, којшто се пресметува како процент од придонесите уплатени во пензиските фондови. За 2023 година, овој процент изнесуваше 0,7%.
- Пензиско друштво – акционерско друштво, основано од финансиски институции со голем капитал и искуство, чија единствена дејност е управување со средствата на пензиските фондови. Во реформираниот пензиски систем има можност за основање три вида друштва:
 - о Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови,
 - о Друштво за управување со доброволни пензиски фондови,
 - о Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови.
- Чувар на имотот на пензиски фонд – безбедно ги чува средствата на пензискиот фонд на посебна сметка, издвоени од средствата на друштвото.
- Управа за јавни приходи – врши централизирана наплата на придонесите и до Фондот на ПИОСМ ги доставува вкупните придонеси за пензиско и инвалидско осигурување
- Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Северна Македонија врши распределба на придонесите за пензиско осигурување меѓу првиот и вториот столб и врши пренос на придонесите и соодветните податоци за членовите, во избраните задолжителни пензиски фондови од вториот столб. Секое друштво кое управува со задолжителен пензиски фонд има обврска да плаќа месечен надоместок на Фондот на ПИОСМ во износ од 0,1% од секој уплатен придонес во претходниот месец во задолжителниот пензиски фонд со кој управува.

Пензиско друштво е акционерско друштво што се основа и работи во согласност со Законот за трговски друштва и Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Пензиско друштво се основа врз основа на дозвола од МАПАС и управува со пензиски фонд врз основа на одобрение за управување со пензиски фонд. Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови се основа и управува само со задолжителни пензиски фондови, друштво за управување со доброволни пензиски фондови се основа и управува само со доброволни пензиски фондови, а друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови се основа и управува со задолжителни и со доброволни пензиски фондови. Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на РСМ, друштво за управување со задолжителни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 1,5 милиони евра и друштво за управување со доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 0,5 милиони евра. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината во согласност со законските одредби. Единствена дејност на пензиското друштво е управување со пензиски фондови, нивно претставување пред трети лица и активности кои директно произлегуваат од вршењето на работата на управување со пензиски фондови. Основни одговорности и активности на пензиското друштво се: зачленување, управување со средства, управување со ризици и контролни механизми за ублажување на ризиците, администрација и водење евиденција, почитување на законските и подзаконските акти, редовно известување на членовите, на јавноста и на МАПАС, исплата на програмирани повлекувања на пензионирани членови, итн. Пензиското друштво работи во согласност со правилата за добро корпоративно управување на друштвото и има фидуцијарна должност да работи единствено во корист на интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензискиот фонд со кој управува, која треба да ја спроведува со примена на високи стандарди на етика и интегритет и без конфликт на интереси. За вршење на овие функции, пензиските друштва, во согласност со закон, наплатуваат три вида надоместок. (Повеќе детали за надоместоците има во поглавјата 5.7 и 6.7.)

Пензиски фонд (задолжителен или доброволен) претставува отворен инвестициски фонд, што се основа и работи во согласност со Законот за инвестициски фондови, доколку со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, поинаку не е уредено. Задолжителниот пензиски фонд го сочинуваат придонесите и средствата на членовите, средствата на пензионираниите членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од задолжителниот пензиски фонд. Доброволниот пензиски фонд го сочинуваат доброволните придонеси, уплатени во име и за сметка на членовите, средствата на членовите, средствата на пензионираниите членови и приносите

од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од доброволниот пензиски фонд. Сопственици на пензискиот фонд се неговите членови и пензионирани членови, а нивните поединечни сопственички права се определени од износот на средствата на нивните сметки. Средствата на пензискиот фонд не можат да бидат предмет на побарувања, ниту врз тие средства може да биде спроведено извршување од страна на, или од името на, доверителите на пензиското друштво што управува со тој пензиски фонд.

Во 2005 година, МАПАС, по пат на меѓународен јавен тендер, издаде две дозволи за основање друштва, со што беа основани две друштва за управување со пензиски фондови, а во 2009 година, МАПАС, на постојните две друштва за управување со задолжителни пензиски фондови, им издаде дозволи за вршење дејност – управување со доброволен пензиски фонд и одобренија за управување со доброволен пензиски фонд. Во текот на 2017 година и првата половина на 2018 година се спроведе процес на продажба на Акционерското друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов Пензиски фонд” Скопје односно се изврши пренос на 100% од акциите издадени од НЛБ Нов пензиски фонд АД Скопје² на Позаваровалница Сава д.д Љубљана, Република Словенија. Во јуни 2018 година, МАПАС даде одобрение за промена на називот на друштвото Акционерско друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов пензиски фонд” Скопје во Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје, даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен задолжителен пензиски фонд – „НЛБ Пензиски фонд“ Скопје во Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд и даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен доброволен пензиски фонд – „НЛБ Пензија плус“ Скопје во Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус. Во 2019 година беше основано трето пензиско друштво. Имено, на крајот на март 2019 година, МАПАС издаде дозвола за основање на друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови на Заваровалница Триглав ДД Љубљана, Република Словенија и одобрение за управување со задолжителен пензиски фонд и одобрение за управување со доброволен пензиски фонд. Потоа, во 2022 година беше основано четврто пензиско друштво. На крајот на мај 2022 година, МАПАС издаде дозвола за основање на друштво за управување со доброволни пензиски фондови на Друштво за управување со отворени и затворени инвестициски фондови ВФП ФОНД МЕНАЏМЕНТ АД СКОПЈЕ и одобрение за управување со доброволен пензиски фонд.

Заклучно со 31.12.2023 година, во РСМ, постојат три пензиски друштва кои управуваат со по еден задолжителен и со по еден доброволен пензиски фонд и едно пензиско друштво кое управува само со доброволен пензиски фонд како што е прикажано во табела 2.1.

Табела 2.1. Пензиски друштва и пензиски фондови во РСМ

Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје	КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје	Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови ТРИГЛАВ ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје	Друштво за управување со доброволни пензиски фондови ВФП ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД СКОПЈЕ
кое управува со:	кое управува со:	кое управува со:	кое управува со:
- Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд - Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус	- КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје - КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје	- Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје - Триглав отворен доброволен пензиски фонд – Скопје	ВФП отворен доброволен пензиски фонд – Скопје
Чувар на имот на пензиските фондови:	Чувар на имот на пензиските фондови:	Чувар на имот на пензиските фондови:	Чувар на имот на пензиските фондови:
НЛБ банка АД Скопје	Шпаркасе банка АД Скопје	Комерцијална банка АД Скопје	Комерцијална банка АД Скопје
Акционер:	Акционери:	Акционер:	Акционер:
Позаваровалница Сава д.д Љубљана, Република Словенија - 100% учество во главнината на друштвото	- Скупина Прва заваровалниски холдинг ДД Љубљана, Република Словенија - 51% учество во главнината на друштвото - Комерцијална банка АД Скопје, Република Северна Македонија - 49% учество во главнината на друштвото	Заваровалница Триглав ДД Љубљана, Република Словенија - 100% учество во главнината на друштвото.	Друштво за управување со отворени и затворени инвестициски фондови ВФП ФОНД МЕНАЏМЕНТ АД СКОПЈЕ, Република Северна Македонија - 100% учество во главнината на друштвото.
Основачки капитал:	Основачки капитал:	Основачки капитал:	Основачки капитал:
2,12 милиони евра.	1,8 милиони евра.	6,356 милиони евра.	0,575 милиони евра.

²Акционери на Акционерското друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов пензиски фонд” Скопје беа Нова Љубљанска банка, ДД, Љубљана, Република Словенија која учествуваше со 51% во главнината на друштвото и НЛБ банка АД Скопје, Република Северна Македонија која учествуваше со 49% во главнината на друштвото

Табела 2.2. Надоместоци коишто ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва за чување на имот на пензиските фондови

За задолжителни пензиски фондови	Износ (на годишно ниво)	За вредност на средствата (во милиони евра)	Датум на примена
Шпаркасе банка АД Скопје како чувар на имот на КБПз		0,030%	3 октомври 2022 г
		0,024%	3 октомври 2023 г.
НЛБ Банка АД Скопје како чувар на имот на САВАз	0,058%	до 100	4 април 2019 г.
	0,055%	над 100 до 200	
	0,050%	над 200 до 300	
	0,048%	над 300 до 400	
	0,040%	над 400 до 500	
	0,037%	над 500 до 600	
	0,035%	над 600 до 700	
	0,032%	над 700 до 800	
	0,029%	над 800 до 900	
	0,025%	над 900 до 1000	
	0,024%	над 1000	
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на ТРИГЛАВз	0,050%	до 50	1 април 2019 г.
	0,041%	над 50 до 100	
	0,038%	над 100 до 200	
	0,035%	над 200 до 300	
	0,033%	над 300 до 400	
	0,028%	над 400 до 500	
	0,026%	над 500 до 600	
	0,025%	над 600 до 700	
	0,023%	над 700 до 800	
	0,020%	над 800 до 900	
	0,018%	над 900 до 1000	
	0,017%	над 1000	
За доброволни пензиски фондови	Износ (на годишно ниво)	За вредност на средствата (во милиони евра)	Датум на промена
Шпаркасе банка АД Скопје како чувар на имот на КБПд		0,06%	3 октомври 2018 г до 3 октомври 2023 г.
	0,060%	до 50	3 октомври 2023 г. до 2 октомври 2028 г.
	0,048%	над 50	
НЛБ Банка АД Скопје како чувар на имот на САВАд	0,180%	до 50	4 април 2019 г.
	0,144%	над 50	
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на ТРИГЛАВд	0,050%	до 50	1 април 2019 г.
	0,041%	над 50 до 100	
	0,038%	над 100 до 200	
	0,035%	над 200 до 300	
	0,033%	над 300 до 400	
	0,028%	над 400 до 500	
	0,026%	над 500 до 600	
	0,025%	над 600 до 700	
	0,023%	над 700 до 800	
	0,020%	над 800 до 900	
	0,018%	над 900 до 1000	
	0,017%	над 1000	
Шпаркасе банка АД Скопје како чувар на имот на ВФПд	0,050%	до 50	18 октомври 2022 г.
	0,041%	над 50 до 100	
	0,038%	над 100 до 200	
	0,035%	над 200 до 300	
	0,033%	над 300 до 400	
	0,028%	над 400 до 500	
	0,026%	над 500 до 600	
	0,025%	над 600 до 700	
	0,023%	над 700 до 800	
	0,020%	над 800 до 900	
	0,018%	над 900 до 1000	
	0,017%	над 1000	
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на ВФПд	0,050%	до 50	8 ноември 2023 г.
	0,041%	над 50 до 100	
	0,038%	над 100 до 200	
	0,035%	над 200 до 300	
	0,033%	над 300 до 400	
	0,028%	над 400 до 500	
	0,026%	над 500 до 600	
	0,025%	над 600 до 700	
	0,023%	над 700 до 800	
	0,020%	над 800 до 900	
	0,018%	над 900 до 1000	
	0,017%	над 1000	

Едно од пензиските друштва има комбинација на домашни (49% учество) и странски (51% учество) акционери, две пензиски друштва имаат единствен странски акционер (100% учество) и едно пензиско друштво има единствен домашен акционер (100% учество). Акционерите на четирите пензиски друштва се наведени во табела 2.1.

Средствата на пензискиот фонд се целосно одвоени од средствата на друштвото што управува со тој фонд и се чуваат кај банка чувар на имот. Оваа сегрегација на средствата е од исклучителна важност со цел да се постигнат висок степен на сигурност на средствата и дополнителна контрола на трансакциите со средствата на пензискиот фонд. Функцијата – чувар на имот, и за задолжителните и за доброволните пензиски фондови, ја вршат деловни банки кои ги исполнуваат законските услови и со кои друштвото има склучено договори за чување на имотот на пензиските фондови. Четирите пензиски друштва имаат избрано чувар на имот за секој пензиски фонд со којшто тие управуваат, како што е прикажано во табела 2.1. Во 2023 година ВФП ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје склучи договор за чување на имотот на доброволниот пензиски фонд со којшто управува со нов чувар на имот – Комерцијална банка АД Скопје, за што МАПАС даде одобрение. За својата функција на чување на имотот на задолжителните и доброволните пензиски фондови, чуварите на имот наплатуваат надоместок од пензиските друштва. Надоместоците се пресметуваат како процент од средствата на пензиските фондови, во согласност со склучените договори за чување на имот на пензиските фондови. Во табела 2.2. е даден преглед на надоместоците коишто ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва во 2023 година.

3

Измени и дополнувања на законските
и подзаконските акти кои го уредуваат
капитално финансираното пензиско
осигурување

3. Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти кои го уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување

Во насока на унапредување и прецизирање или поедноставување на одредени постапки во 2023 година, беа донесени измени на правилниците кои ги уредуваат областите на финансиско известување, пренос на средства, агенти и домашни правни лица за вршење на услуги со хартии од вредност. Притоа, се проширува видот на информациите што пензиското друштво ги доставува до МАПАС, заради обезбедување на повеќе податоци за работењето на пензиските друштва и пензиските фондови и се овозможува достава на основните финансиски извештаи и дополнителните извештаи за пензиското друштво, задолжителните и доброволните пензиски фондови преку електронска пошта.

Во текот на 2023 година, Советот на експерти на МАПАС донесе десет правилници, односно измени на правилници, кои се однесуваат на задолжителното и/или на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување и тоа:

1. Правилник за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиско друштво („Службен весник на РСМ“ бр.71/2023);
2. Правилник за сметковниот план, формата и содржината на основните финансиски извештаи и дополнителните извештаи за задолжителните и доброволните пензиски фондови („Службен весник на РСМ“ бр.71/2023);
3. Правилник за измена и дополнување на правилникот за потврдата со мислење на овластениот актуар („Службен весник на РСМ“ бр.71/2023);
4. Правилник за методологијата за пресметка на сопствените средства на пензиско друштво („Службен весник на РСМ“ бр.71/2023);
5. Правилник за начин и време на пренос на средства кај доброволните пензиски фондови („Службен весник на РСМ“ бр.101/2023);
6. Правилник за надоместоци за задолжителните пензиски фондови („Службен весник на РСМ“ бр.101/2023);
7. Правилник за пренос на средства меѓу задолжителни пензиски фондови („Службен весник на РСМ“ бр.101/2023);
8. Правилник за измена на Правилникот за начин и време на пренос на средства кај доброволните пензиски фондови („Службен весник на РСМ“ бр.166/2023);
9. Правилник за измена на Правилникот за агенти на пензиски друштва („Службен весник на РСМ“ бр.268/2023) и
10. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за постапка за избор на домашни правни лица за вршење на услуги со хартии од вредност („Службен весник на РСМ“ бр.268/2023).

Измените на правилниците беа извршени заради прецизирање на одредени постапки. Со Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиско друштво и со Правилникот за сметковниот план, формата и содржината на основните финансиски извештаи и дополнителните извештаи за задолжителните и доброволните пензиски фондови се проширува видот на информациите што пензиското друштво ги доставува до МАПАС, заради обезбедување на повеќе податоци за работењето на пензиските друштва и пензиските фондови и се овозможува достава на основните финансиски извештаи и дополнителните извештаи за пензиското друштво, задолжителните и доброволните пензиски фондови преку електронска пошта. Исто така, со Правилникот за методологијата за пресметка на сопствените средства на пензиско друштво се проширува видот на информациите што пензиското друштво ги доставува до МАПАС и се овозможува достава на Извештајот за сопствените средства на пензиското друштво преку електронска пошта. Со Правилникот за начин и време на пренос на средства кај доброволните пензиски фондови и со Правилникот за пренос на средства меѓу задолжителни пензиски фондови се олеснува и унапредува постапката за пренос на средства кај доброволните и задолжителните пензиски фондови, додека пак со Правилникот за надоместоци за задолжителните пензиски фондови се унапредува постапката при промени во надоместоците коишто ги наплаќаат друштвата. Со измената на Правилникот за агенти на пензиски друштва се пропишува документацијата која пензиското друштво ја доставува до МАПАС, како доказ за исполнување на условите за полагање на испитот за агент и се укинува обврската за обнова на регистрацијата на агент на секои 12 месеци. Со Правилникот за измена и дополнување на Правилникот за постапка за избор на домашни правни лица за вршење на услуги со хартии од вредност се прецизира постапката за издавање на согласност за избор на домашни правни лица за вршење на услуги со хартии од вредност и се пропишува потребната документација, начинот на доставата на барањето и документацијата до МАПАС и рокот за одлучување на МАПАС.

4 Податоци за финансиското работење на пензиските друштва

- 4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2023 г.
- 4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва
- 4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва
- 4.4 Индикатори

4. Податоци за финансиското работење на пензиските друштва

Сава пензиско друштво а.д. Скопје и КБ Прво пензиско друштво АД Скопје и во 2023 година, остварија позитивен финансиски резултат. Двете пензиски друштва ја завршија 2023 година со нето-добивка и остварија вкупна сеопфатна добивка и тоа, Сава пензиско друштво а.д. Скопје во износ од околу 138 милиони денари и КБ Прво во износ од околу 189 милиони денари. ТРИГЛАВ ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје бележи негативен финансиски резултат и во петтата година од своето работење. Пензиските фондови со коишто управува ова друштво располагаат со релативно мал број на членови и средствата се од помал обем што влијае на помалиот износ на приходи од една страна, а од друга страна има значителни трошоци за управување со друштвото и фондовите. ВФП ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД СКОПЈЕ исто така бележи негативен финансиски резултат во втората година од своето работење. Ваквиот резултат е вообичаен и очекуван за почетните години од работењето на пензиско друштво.

4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2023 г.

Пензиските друштва за своето финансиско работење изготвуваат финансиски извештаи, во согласност со Законот за трговски друштва, со Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиското друштво и со Правилникот за водење сметководство и важечките меѓународни сметководствени стандарди. Податоците, врз основа на кои се правени анализите во оваа глава, се од неревидираните годишни финансиски извештаи на четирите пензиски друштва, заклучно со 31.12.2023 година.

За вршење на единствената дејност – управување со средствата на пензиски фондови, пензиските друштва се финансираат преку законски утврдени надоместоци, односно наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства на пензиските фондови и надоместок за премин. Исто така, пензиските друштва имаат и финансиски приходи како резултат на вложување на слободните парични средства во депозити и хартии од вредност, кои се дозволени во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Приходите на четирите пензиски друштва за 2023 година се дадени во табела 4.1.

Табела 4.1. Приходи на пензиските друштва за 2023 г.

(во денари)

Основ	САВА		КБ Прво		ТРИГЛАВ		ВФП	
Приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд								
Надоместок од придонеси	111.191.976	30,51%	120.386.365	30,25%	23.224.653	41,28%	-	-
Надоместок од средства	198.851.718	54,56%	223.507.155	56,15%	25.721.475	45,71%	-	-
Надоместок од премин	930	0,00%	0	0,00%	124.076	0,22%	-	-
Вкупно приходи од управување со зпф	310.044.624	85,07%	343.893.520	86,40%	49.070.204	87,21%	-	-
Приходи од управување со доброволниот пензиски фонд								
Надоместок од придонеси	5.031.630	1,38%	4.772.001	1,20%	94.904	0,17%	339.597	21,78%
Надоместок од средства	14.463.511	3,97%	14.506.129	3,64%	92.938	0,17%	347.716	22,30%
Надоместок од премин	615	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	2.463	0,16%
Вкупно приходи од управување со дпф	19.495.756	5,35%	19.278.130	4,84%	187.842	0,33%	689.776	44,23%
Финансиски приходи	33.538.009	9,20%	33.177.199	8,34%	5.894.152	10,48%	869.622	55,77%
Останати приходи на друштвото	1.371.763	0,38%	1.673.787	0,42%	1.113.831	1,98%	0	0,00%
Вкупно приходи	364.450.152	100,00%	398.022.636	100,00%	56.266.029	100,00%	1.559.398	100,00%

Табела 4.2. Трошоци на пензиските друштва за 2023 г.*

(во денари)

Основ	САВА		КБ Прво		ТРИГЛАВ		ВФП	
Трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд								
Трошоци за агенти на друштвото	5.296.211	2,41%	1.586.957	0,81%	14.460.189	17,48%	-	-
Трошоци за маркетинг	23.455.212	10,69%	15.327.049	7,82%	4.732.938	5,72%	-	-
Трошоци за трансакции	89.094	0,04%	0	0,00%		0,00%	-	

Трошоци за МАПАС	40.971.025	18,67%	44.360.103	22,62%	8.556.982	10,34%	-	-
Трошоци за чувар на имот	14.806.053	6,75%	17.663.973	9,01%	2.766.529	3,34%	-	-
Трошоци за Фондот на ПИОСМ	5.562.053	2,54%	6.333.537	3,23%	1.153.743	1,39%	-	-
Останати трошоци од управување со фондот	1.172.205	0,53%	1.137.228	0,58%	1.243.000	1,50%	-	-
Вкупно трошоци за управување со зпф	91.351.853	41,64%	86.408.847	44,06%	32.913.381	39,78%	-	-
Трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд								
Трошоци за агенти на друштвото	5.560.438	2,53%	1.454.059	0,74%	31.854	0,04%	62.078	0,63%
Трошоци за маркетинг	1.387.471	0,63%	1.091.032	0,56%	14.482	0,02%	53.100	0,54%
Трошоци за трансакции	63.030	0,03%	0	0,00%		0,00%		0,00%
Трошоци за МАПАС	1.538.454	0,70%	1.373.783	0,70%	23.568	0,03%	10.517	0,11%
Трошоци за чувар на имот	2.228.386	1,02%	967.567	0,49%	5.193	0,01%	3.051	0,03%
Останати трошоци од управување со фондот	106.438	0,05%	409.002	0,21%	20.000	0,02%	80.000	0,81%
Вкупно трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд	10.884.217	4,96%	5.295.443	2,70%	95.097	0,11%	208.746	2,12%
Трошоци за управување со пензиското друштво								
Плати и надоместоци за вработените	70.021.835	31,91%	52.287.290	26,66%	27.853.888	33,67%	4.664.183	47,34%
Трошоци за услуги	16.179.354	7,37%	12.167.118	6,20%	13.295.631	16,07%	2.211.851	22,45%
Трошоци за сировини и други материјали	2.858.101	1,30%	1.829.406	0,93%	911.846	1,10%	24.332	0,25%
Амортизација	2.416.872	1,10%	4.651.258	2,37%	3.412.658	4,13%	1.325.637	13,46%
Финансиски расходи	3.996.763	1,82%	12.185.914	6,21%	388	0,00%	296.707	3,01%
Останати трошоци од работењето	21.384.106	9,75%	21.297.916	10,86%	5.425.392	6,56%	1.120.842	11,38%
Резервирања за трошоци и ризици	311.607	0,14%	0	0,00%	-1.177.337	-1,42%	0	0,00%
Вкупно трошоци од управување со друштвото	117.168.638	53,40%	104.418.902	53,24%	49.722.466	60,10%	9.643.552	97,88%
Вкупно трошоци	219.404.708	100,00%	196.123.192	100,00%	82.730.944	100,00%	9.852.298	100,00%

* За трошоците, податоците кои не можат да се одделат, по задолжителен и доброволен пензиски фонд, пензиското друштво како пондер за одделување го употребува бројот на членови во задолжителниот, односно во доброволниот пензиски фонд.

При вршење на нивната единствена дејност, пензиските друштва имаат трошоци, генерално, за управување со средствата на пензиските фондови, за проценка на средствата, зачленување, водење сметки на членовите и за известување на членовите како и за плаќање на надоместоците за МАПАС, за Фондот на ПИОСМ и за чуварот на имот и за покривање трошоци поврзани со работењето на пензиските друштва. Трошоците на пензиските друштва се поделени во три групи: трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд, трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд и трошоци од управување со друштвото. Трошоците на четирите пензиски друштва, во 2023 година, се прикажани во табела 4.2.

Во рамките на приходната страна и кај САВА и кај КБ Прво се забележува пораст на вкупните приходи во 2023 година во однос на 2022 година и тоа од околу 15% кај САВА и 12% кај КБ Прво. Притоа, најголем дел од приходите на САВА и КБ Прво, во 2023 година, потекнува од надоместоците од средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови (околу 59% кај САВА и 60% кај КБ Прво), по што следи надоместокот од придонеси во задолжителните и во доброволните пензиски фондови (околу 32% кај САВА и 31% кај КБ Прво). Во однос на претходната година, процентното учество на приходите од надоместоците од придонеси, во вкупните приходи, и кај двете пензиски друштва се намалило за околу еден процентен поен. Процентното учество на приходите од надоместокот од средства се намалило за околу еден проценет поен кај САВА и останало на приближно исто ниво кај КБ Прво. Во однос на 2022 година, процентното учество на финансиските приходи кај САВА се зголемило за околу два процентни поени додека кај КБ Прво се зголемило за околу еден процентен поен. Процентното учество на останатите приходи на друштвата е најмало (помало од 1%) и кај двете пензиски друштва.

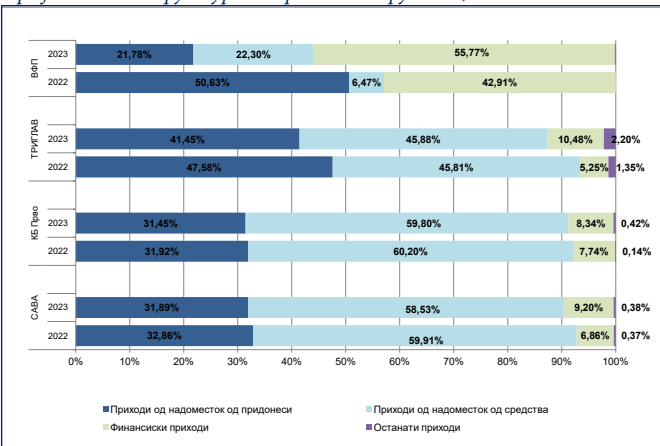
Во рамките на расходната страна во 2023 година во однос на 2022 година и кај САВА и кај КБ Прво се забележува пораст на вкупните трошоци и тоа за околу 17% кај САВА и околу 7% кај КБ Прво. Притоа, кај САВА најголем дел од трошоците односно околу 53% од трошоците се однесуваат за работењето на друштвото во кои најголеми се

трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат останатите трошоци од работењето и трошоците за услуги. И кај КБ Прво во 2023 година трошоците што се однесуваат на работењето на друштвото изнесуваат околу 53%. Повторно најголем дел од овие трошоци се однесуваат на трошоците за плати и надоместоци за вработените, па потоа на останатите трошоци од работењето и на финансиски расходи. Останатите 47% од трошоците и на САВА и КБ Прво се однесуваат на трошоците за управување со пензиските фондови. Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 16% од вкупните трошоци кај САВА и околу 10% од вкупните трошоци кај КБ Прво, што во споредба со претходната година значи дека се зголемиле за четири процентни поени кај САВА и за еден процентен поен кај КБ Прво. Околу 30% од трошоците кај САВА и 36% од трошоците кај КБ Прво, се однесуваат на надоместоците за МАПАС, Фондот на ПИОСМ и за чуварите на имот.

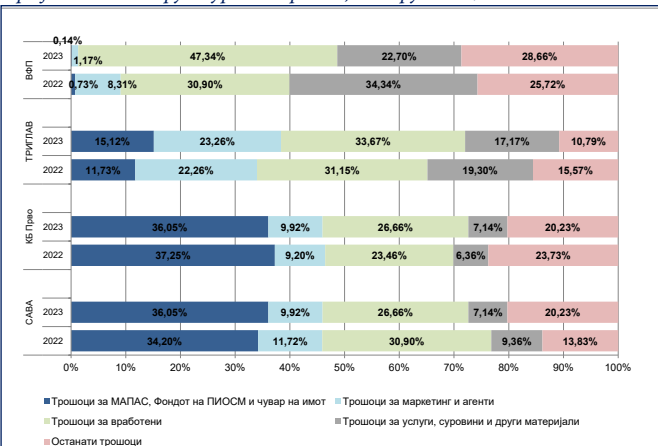
ТРИГЛАВ започна со активности на управување со пензиските фондови и со работи на маркетинг на задолжителен и доброволен пензиски фонд и испитување на јавното мислење од 1.4.2019 година. Триглав отворен доброволен пензиски фонд – Скопје започна со работа на 1.3.2021 година. Постои разлика во износите и распределбите по основи на приходите и трошоците во однос на САВА и КБ Прво коишто работат осумнаесет години. Притоа во 2023 година и кај ТРИГЛАВ на приходната страна најголемо учество имаат приходите од надоместокот од средства односно околу 46% од вкупните приходи. Учеството на приходите од надоместокот од придонеси во 2023 година се намали и изнесува 41%. Потоа, финансиските приходи имаат учество од околу 10% во вкупните приходи на ТРИГЛАВ, додека најмало е процентното учество на останатите приходи (околу 2%). Во однос на расходите најголем дел од трошоците односно околу 60% од трошоците се однесуваат за работењето на друштвото во кои најголеми се трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат трошоците за услуги и останатите трошоци од работењето. Трошоците за управување со пензиските фондови изнесуваат околу 40%. Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 23% од вкупните трошоци. Околу 15% од трошоците се однесуваат на надоместоците за МАПАС, Фондот на ПИОСМ и за чуварите на имот и околу 11% се останати трошоци од управување со пензиските фондови.

ВФП започна со активности на управување со пензиските фондови и со работи на маркетинг на доброволен пензиски фонд и испитување на јавното мислење од 1.8.2023 година. ВФП управува само со доброволен пензиски фонд и приходите и расходите на ВФП се однесуваат само на работењето на доброволен пензиски фонд. ВФП отворен доброволен пензиски фонд – Скопје започна со работа на 18.10.2022 година кога беше извршена првата уплата на доброволен придонес. Видлива е значајна разлика во износите и распределбите по основи на приходите и трошоците во однос на останатите пензиски друштва коишто управуваат и со задолжителен пензиски фонд. Кај ВФП на приходната страна најголемо учество имаат финансиските приходи односно околу 56% од вкупните приходи. Приходите од надоместокот од придонеси и приходите од надоместокот од средства имаат скоро исто учество од околу 22%. Во однос на расходите најголем дел од трошоците односно околу 98% од трошоците се однесуваат за работењето на друштвото во кои најголеми се трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат трошоците за услуги и останатите трошоци од работењето. Трошоците за управување со доброволниот пензиски фонд изнесуваат околу 2%. Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 1% од вкупните трошоци. Учеството на трошоците што се однесуваат на надоместоците за МАПАС и за чуварите на имот е помало од 1%.

Графикон 4.1. Структура на приходи по друштво, за 2022 и за 2023г.

Графикон 4.2. Структура на трошоци по друштво, за 2022 и за 2023г.

4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва

САВА и КБ Прво и во 2023 година, остварија позитивен финансиски резултат. Двете пензиски друштва ја завршија 2023 година со нето-добивка (добивка по оданочување). КБ Прво има остварено поголема нето-добивка од САВА, што најмногу се должи на фактот дека КБ Прво има остварено повисоки приходи, а воедно има и помалку трошоци од САВА, за 2023 година. САВА во 2023 година бележи поголема нето-добивка во споредба со 2022 година за 12% додека КБ Прво бележи поголема нето-добивка за 22%. Исто така, двете пензиски друштва остварија вкупна сеопфатна добивка и тоа, САВА во износ од околу 138 милиони денари и КБ Прво во износ од околу 189 милиони денари. Акумулираната добивка (заклучно со 31.12.2023 година) на САВА изнесува околу 486 милиони денари и на КБ Прво изнесува околу 476 милиони денари. ТРИГЛАВ бележи негативен финансиски резултат и во петтата година од своето работење. Во задолжителниот пензиски фонд со којшто управува ТРИГЛАВ сè уште членуваат релативно мал број на членови и средствата се од помал обем што влијае на помалиот износ на приходи од една страна, а од друга страна има значителни трошоци заради одржување на инфраструктурата на друштвото и вработените, трошоци за маркетинг, како и тековни трошоци за управување со фондот. Исто така, доброволниот пензиски фонд со којшто управува ТРИГЛАВ работи пократко од три години и располага со релативно мал број на членови и мал обем на средства. ВФП исто така бележи негативен финансиски резултат и во втората година од своето работење. Ваквиот резултат е вообичаен и очекуван за почетните години од работењето на пензиско друштво. ВФП управува само со доброволен пензиски фонд којшто започна со работа во октомври 2022 година и во него членуваат мал број на членови и средствата се од помал обем што влијае на помалиот износ на приходи од една страна, а од друга страна има значителни трошоци заради воспоставување на системот, инфраструктурата на друштвото и вработените, трошоци за маркетинг, како и тековни трошоци за управување со фондот. Подетални податоци за финансискиот резултат на пензиските друштва се прикажани во табела 4.3.

Табела 4.3. Финансиски резултат на пензиските друштва за 2023 г.

(во денари)

Опис*	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ	ВФП
Добивка / Загуба (за 2023 г.)	145.045.444	201.899.444	-26.464.915	-8.793.907
Добивка / Загуба по оданочување (за 2023 г.)	135.301.683	188.790.529	-26.464.915	-8.793.907
Вонредни расходи	0	0	0	0
Нето добивка (за 2023 г.)	135.301.683	188.790.529	-26.464.915	-8.793.907
Друга сеопфатна добивка**	3.103.758			
Вкупна сеопфатна добивка***	138.405.441	188.790.529	-26.464.915	-8.793.907
Акумулирана добивка / Пренесена загуба (заклучно со 31.12.2023 г.)	485.747.124	475.744.354	-130.329.698	-13.141.636

*Податоците за друга сеопфатна добивка и за вкупна сеопфатна добивка се од ревидираните финансиски извештаи на пензиските друштва за 2023 година.

**Податокот за друга сеопфатна добивка вклучува неостварени добивки или загуби, кои не се прикажани во билансот на успех.

***Податокот за вкупна сеопфатна добивка ги вклучува нето-добивката и другата сеопфатна добивка.

4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

Од големо значење за системот и за членовите е пензиските друштва да бидат силни и стабилни институции и да имаат адекватна основна главнина. Три пензиски друштва управуваат со задолжителни и доброволни пензиски фондови и треба да имаат основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра, во денарска противвредност, според средниот курс на НБРСМ, додека едно пензиско друштво управува само со доброволен пензиски фонд и треба да има основна главнина во висина од најмалку 0,5 милиони евра, во денарска противвредност, според средниот курс на НБРСМ. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд, со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината, во согласност со законските одредби.

Основната главнина на пензиското друштво се уплатува само во парични средства. Со цел да се зголеми финансиската сила на пензиските друштва, не се дозволува основната главнина да потекнува од заеми и кредити и не може да биде оптоварена на било кој начин. Основната главнина на друштвото мора да потекнува од законски извори и да биде оданочена во согласност со прописите на РСМ и со прописите на земјата во која секој странски акционер е основан како правно лице.

Друштвото е должно, во секое време, да го одржува износот на главнината, но не помалку од една половина од износот на основната главнина. Друштвото е должно, во секое време, да одржува сопствени средства, во износ не помал од една половина од износот на основната главнина.

Табела 4.4. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

(во денари)

Опис	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ	ВФП
Главнина и резерви	760.295.104	817.529.255	234.066.407	22.318.039
Основна главнина	130.001.478	110.459.024	390.861.020***	35.459.675****
Вишок главнина над законски утврден минимум	23,63%	32,94%	35,94%	44,70%
Сопствени средства*	706.840.824	739.577.385	220.621.573	18.871.054
Вишок (excess) сопствени средства над законскиот минимум**	129,87%	140,53%	156,26%	22,35%

*Сопствените средства се пресметуваат во согласност со Правилникот за методологијата за пресметка на сопствените средства на пензиско друштво.

** Во согласност со законската обврска, САВА, од април 2023 година, е должно да одржува зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 10 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со коишто управува, ја надминува висината од 900 милиони евра.

КБ Прво, од ноември 2021 година, е должно да одржува зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 10 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со коишто управува, ја надминува висината од 900 милиони евра.

***Во јули 2023 година ТРИГЛАВ ја зголеми основната главнина за 1.000.000 евра со издавање на обични акции со право на глас од трета емисија по пат на приватна понуда со што основната главнина изнесува 6.356.000 евра. Зголемувањето на основната главнина на друштвото е со цел одржување на потребниот износ на главнина согласно закон.

****Во септември 2023 година ВФП ја зголеми основната главнина за 75.000 евра со издавање на обични акции со право на глас од втора емисија по пат на приватна понуда со што основната главнина изнесува 575.000 евра. Зголемувањето на основната главнина на друштвото е со цел одржување на потребниот износ на главнина согласно закон.

4.4 Индикатори

При анализа на финансиските податоци на пензиските друштва, од значење е движењето на одделни индикатори по член како и коефициентот за ефикасност. Во табела 4.5. се прикажани поважните индикатори по член и коефициентот за ефикасност на четирите пензиски друштва за 2023 година.

Во споредба со 2022 година, просечните приходи по член бележат пораст од 13% кај САВА, 10% кај КБ Прво, 36% кај ТРИГЛАВ и 49% кај ВФП. Потоа, во споредба со 2022 година, просечните расходи по член бележат пораст од 15% кај САВА и 5% кај КБ Прво, додека кај ТРИГЛАВ бележат намалување од 12% и кај ВФП намалување од 51%. Притоа, кај САВА има зголемување на добивката по член во однос на 2022 година во износ од околу 10% и кај КБ Прво исто така има зголемување од околу 15%. Исто така, се забележува дека коефициентот за ефикасност кај САВА покажува мало зголемување, додека кај КБ Прво намалување во однос на 2022 година. Во 2023 година ТРИГЛАВ бележи намалување на загубата по член од околу 50% во однос на 2022 година, но коефициентот на ефикасност сè уште прикажува голема застапеност на вкупните трошоци во однос на вкупните приходи. Исто така и ВФП бележи намалување на загубата по член во 2023 година од околу 57%, а воедно и коефициентот на ефикасност сè уште прикажува голема застапеност на вкупните трошоци во однос на вкупните приходи.

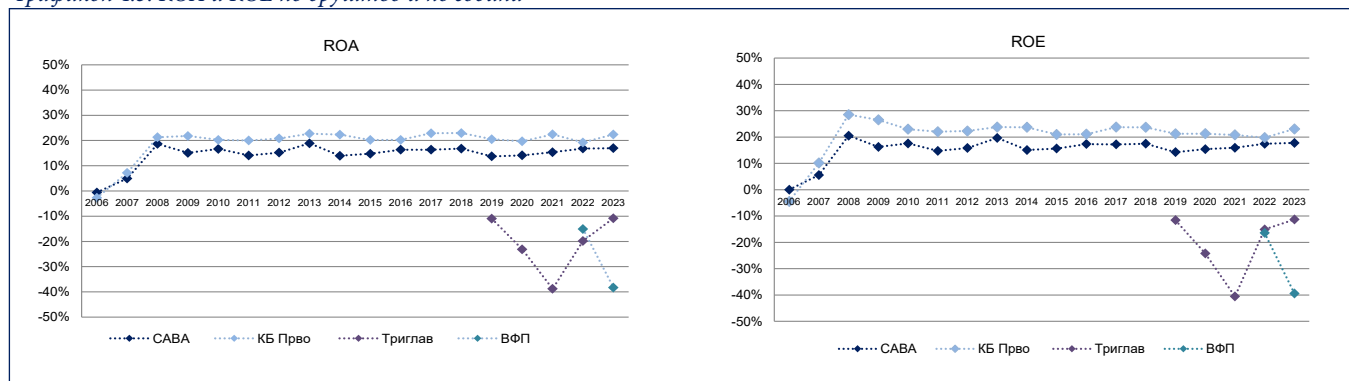
На Графикон 4.3. и Табела 4.6. е прикажано движењето на индикаторите за профитабилност ROA (нето-добивка/вкупно средства) и ROE (нето-добивка/капитал), споредбено за САВА и КБ Прво, за период од 2006 до 2023 година, за ТРИГЛАВ за период од 2019 до 2023 година и за ВФП за 2022 и 2023 година. Може да се забележи дека, во 2023 година, во однос на 2022 година, стапката на поврат на средствата бележи многу мало зголемување и кај САВА и кај КБ Прво. Исто така, и стапката на поврат на капиталот во 2023 година, во однос на 2023 година и кај САВА и кај КБ Прво бележи зголемување. Коефициентите ROA и ROE за ТРИГЛАВ се зголемиле но сè уште се негативни додека кај ВФП се намалиле и се негативни.

Табела 4.5. Индикатори

(во денари)

Опис	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ	ВФП
Индикатори за приходи и расходи по член				
Просечни приходи по член	1.337,41	1.349,57	992,98	3.643,45
Просечни расходи по член	805,14	664,99	1.460,03	24.189,96
Добивка по член	532,27	684,58	-467,05	-20.546,51
Индикатори за ефикасност				
Коефициент за ефикасност (вкупно трошоци / вкупно приходи)	60,20%	49,27%	147,04%	663,93%

Графикон 4.3. ROA и ROE по друштво и по години

Табела 4.6. Индикатори за профитабилност

Пензиско друштво	САВА		КБ Прво		ТРИГЛАВ		ВФП	
Година / Опис	ROA	ROE	ROA	ROE	ROA	ROE	ROA	ROE
2006	-0,60%	0,00%	-2,69%	-4,45%				
2007	4,97%	5,57%	7,19%	10,19%				
2008	18,66%	20,55%	21,30%	28,53%				
2009	15,09%	16,26%	21,80%	26,54%				
2010	16,66%	17,60%	20,24%	23,00%				
2011	14,09%	14,75%	20,02%	22,03%				
2012	15,21%	15,84%	20,84%	22,31%				
2013	18,88%	19,68%	22,71%	23,80%				
2014	13,94%	15,09%	22,35%	23,71%				
2015	14,77%	15,65%	20,20%	21,00%				
2016	16,34%	17,34%	20,23%	21,09%				
2017	16,35%	17,23%	22,89%	23,78%				
2018	16,79%	17,49%	22,96%	23,71%				
2019	13,70%	14,26%	20,52%	21,24%	-10,99%	-11,55%		
2020	14,13%	15,43%	19,66%	21,29%	-23,13%	-24,18%		
2021	15,38%	15,96%	22,46%	20,82%	-38,77%	-40,54%		
2022	16,84%	17,44%	19,23%	19,78%	-19,81%	-20,41%	-15,07%	-16,41%
2023	16,97%	17,80%	22,41%	23,09%	-10,81%	-11,31%	-38,27%	-39,40%

Информации за задолжителните пензиски фондови

5

Членство во задолжителните пензиски фондови	5.1
Податоци за членство во задолжителните пензиски фондови	5.2
Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд	5.3
Придонеси во задолжителните пензиски фондови	5.4
Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови	5.5
Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови	5.6
Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови	5.7
Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување	5.8

5. Информации за задолжителните пензиски фондови

Вкупниот број членови и времено распределени осигуреници во втор столб во 2023 година порасна за околу 3,66% и заклучно со 2023 година изнесува 593.023. Раздвижувањето во трендот на премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд што беше поттикнато со почнувањето на работа на третиот задолжителен пензиски фонд во 2019 година продолжи во 2023 година, притоа 2,20% од вкупниот број членови преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд.

Во текот на 2023 година, во задолжителните пензиски фондови беа пренесени придонеси во износ од околу 13,43 милијарди денари. Покрај придонесите, Фондот на ПИОСМ пренесе и вкупно околу 9,23 милиони денари како надоместок за ненавремено пренесување на придонесите за членовите за кои не ги пренел придонесите на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови во рок од три месеци од денот на приемот на придонесите.

Во текот на 2023 година вкупните средства на задолжителните пензиски фондови забележаа раст од 19,08% и достигнаа 135,21 милијарди денари, што претставува околу 16,08% од БДП на РСМ. Иако структурата на инвестиции на пензиските средства во 2023 година не се разликува многу во споредба со 2022 година, сепак се забележува мало зголемување на учеството на инвестициите во странство што најмногу се должи на зголемувањето на учеството во удели на инвестициски фондови. Инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови во 2023 година се состои од домашни инвестиции коишто вклучуваат државни хартии од вредност (63,97%), депозити (2,70%), акции (1,97%), удели во инвестициски фондови (0,19%) и корпоративни обврзници (0,02%), како и инвестиции во странство коишто вклучуваат инвестиции во странски државни обврзници (0,64%), краткорочни хартии од вредност (0,21%), корпоративни обврзници (0,18%), удели на инвестициски фондови (25,93%) и акции (3,40%).

Во 2023 година вредностите на сметководствените единици на трите задолжителни пензиски фондови повторно забележаа раст после отстапувањето од трендот на раст во 2022 година (8,11% на САВАз, 7,27% на КБПз и 6,95% на ТРИГЛАВз). Иако во 2023 година се забележува мал раст на приносот во номинален износ во седумгодишниот период 2017 - 2023 година на задолжителните пензиски фондови, сепак зголемувањето на промената на нивото на трошоците на живот, сведена на годишно ниво, сè уште изразено влијае на износите на приносот во реален износ во 2023 година. На ниво на втор столб, во седумгодишниот период 2017 - 2023 година, беше остварен просечен принос сведен на годишно ниво од 4,63% во номинален износ односно 0,05% во реален износ, пресметан преку промената на пондерираниот просек на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови.

Во 2023 година беа остварените пензии и исплати за 421 член на вториот столб.

5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови

Еден осигуреник може да стекне членство во задолжителен пензиски фонд на два начина:

- 1) со потпишување договор за членство во задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС;
- 2) со распределба во задолжителен пензиски фонд по случаен избор, од страна на Фондот на ПИОСМ, во случај кога осигуреникот, кој е должен да стане член на задолжителен пензиски фонд, не потпишал договор за членство во периодот за избор на задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС.

Постојат две категории на осигуреници кои се членови во вториот столб:

- Задолжителни членови:
 - осигурениците кои се вработиле, односно кои пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување, првпат, по 1 јануари 2003 година и се родени по 1 јануари 1967 година;
 - осигурениците кои се вработиле, односно пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување, првпат по 1 јануари 2019 година и кои на датумот на пристапувањето се помлади од 40 години.
- Доброволни членови:
 - осигурениците кои се вработиле првпат, пред 1 јануари 2003 година, кои по сопствен избор со склучување договор за членство пристапиле во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и се родени по 1 јануари 1967 година;
 - осигурениците кои се вработиле првпат, пред 1 јануари 2003 година, кои по сопствен избор со склучување договор за членство пристапиле во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, се родени пред 1 јануари 1967 година и кои потпишале изјава за продолжување на членство во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување.

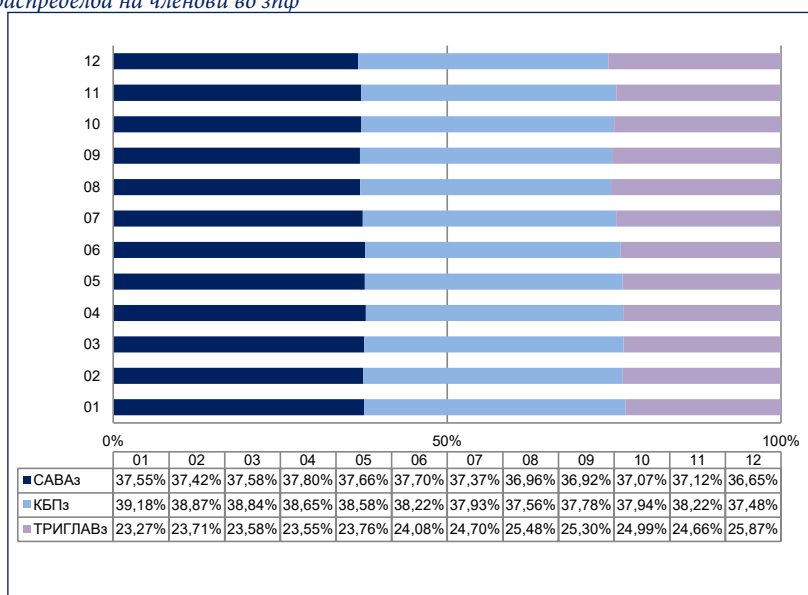
Осигурениците на кои стажот на осигурување им се смета со зголемено траење и осигурениците кои припаѓаат во главата VII – „Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови од Законот за пензиското и инвалидското осигурување“ (вработени со бенефициран стаж во МВР, казнено-поправни домови, АРМ и слично) не се опфаќаат во вториот столб, доколку имаат навршен стаж на осигурување со зголемено траење кој овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година. Кога осигуреници кои се членови на задолжителен пензиски фонд ќе навршат стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година согласно со членот 118 став (3) од Законот за пензиското и инвалидското осигурување, имаат право да изберат да го продолжат членството во вториот столб со писмена изјава за продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци од навршувањето на стажот на осигурување. Доколку, овие членови не дадат писмена изјава, им престанува членството во задолжителен пензиски фонд по истекот на овој рок.

5.2 Податоци за членство во задолжителните пензиски фондови

Осигурениците кои се задолжителни членови во капитално финансираното пензиско осигурување се должни да се зачленат во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци, сметано од датумот на првото вработување. Фондот на ПИОСМ, времено ги распределува овие осигуреници во задолжителните пензиски фондови, по случаен избор, од моментот на нивното вработување, со цел нивните средства да се инвестираат веднаш по вработувањето. Доколку во законскиот рок не потпишат договор за членство со ниту едно друштво, овие осигуреници остануваат членови на задолжителниот пензиски фонд во кој претходно биле времено распределени.

Пондерот, според кој се врши времената распределба на осигурениците во задолжителни пензиски фондови по случаен избор, се утврдува од страна на МАПАС за секој задолжителен пензиски фонд, на првиот работен ден од секој месец. Пондерот зависи од вредноста на надоместокот од придонеси што го наплаќа пензиското друштво и од приносот во номинален износ што го остварил пензискиот фонд, при што поголемо влијание има приносот (70%) во однос на надоместокот од придонеси (30%)³. Пондерите што се користени за распределба на осигурениците во задолжителните пензиски фондови, во текот на 2023 година, се прикажани на Графикон 5.1.

Графикон 5.1. Пондер за распределба на членови во зпф

Почнувајќи од април 2019 година осигурениците се распределуваат во три задолжителни пензиски фондови бидејќи на 1.4.2019 започна со работа задолжителниот пензиски фонд ТРИГЛАВз. Во мај 2022 година измина периодот на поддршка на работење на нов задолжителен пензиски фонд во однос на распределбата на осигурениците согласно дефинираните одредби во регулативата. Имајќи го предвид фактот дека, во 2023 година, трите пензиски друштва наплатуваа надоместок од придонеси во иста висина, на износите на пондерот најмногу влијаеа износите на остварените приноси на задолжителните пензиски фондови. Во 2023 година, пондерот на ТРИГЛАВз е помал во однос на САВАз и КБПз бидејќи приносот на ТРИГЛАВз во овој период (пропишан во регулативата) беше помал. Исто така, во текот на цела 2023 година, вредноста на пондерот на КБПз е малку поголема (во просек за еден процентен поен) во однос на вредноста на пондерот на САВАз.

³Формулата за пресметка на пондер е пропишана во Правилникот за членство во задолжителен пензиски фонд.

Вкупниот број членови и времено распределени осигуреници во задолжителните пензиски фондови, заклучно со 31 декември 2023 година, изнесува 593.023, што значи зголемување на бројот на членовите на вториот столб за 20.929, или за околу 3,66%, во споредба со 2022 година. Порастот на членството во 2023 година во однос на 2022 година го задржува приближно истото ниво како и минатата година.

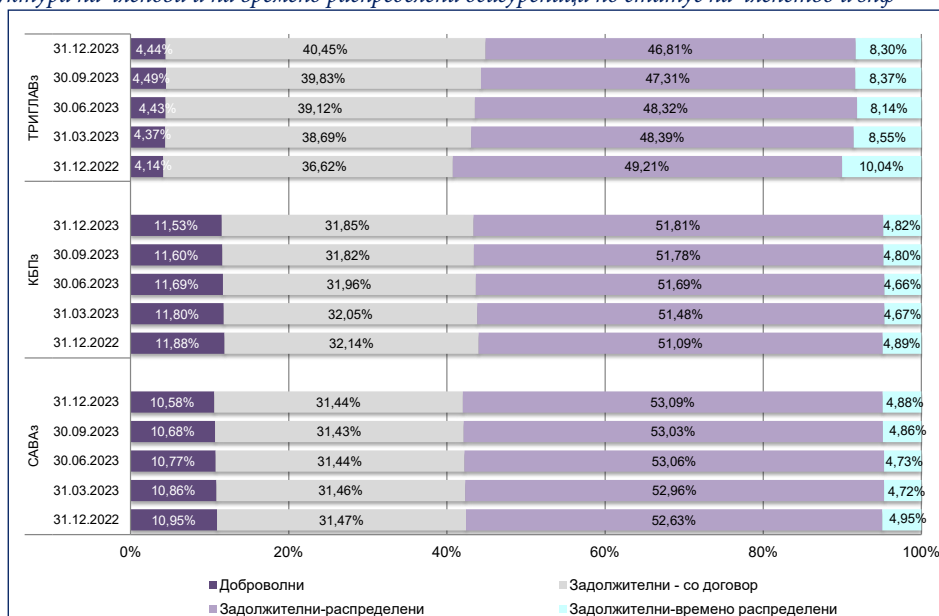
Во однос на распределбата на членството по задолжителни пензиски фондови, очекувано е и во 2023 година најголемиот број на осигуреници да се членови на САВАЗ и КБПЗ. Значи, од вкупниот број членови и времено распределени осигуреници по задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2023 година 46,87% се во КБПЗ, 43,61% се во САВАЗ и 9,52% се во ТРИГЛАВЗ. Притоа, во однос на 2022 година, се забележува помало процентното учество на членството и во САВАЗ и во КБПЗ (за околу еден процентен поен), односно поголемо процентно учество на членството во ТРИГЛАВЗ (за околу два процени поени).

Од вкупниот број членови на вториот столб, 61.909 или 10% се доброволни членови, додека 531.114 или 90% се задолжителни членови. Од вкупниот број задолжителни членови, 192.675 членови потпишале договор за членство, 307.733 не потпишале договор и се трајно распределени и 30.706, осигуреници се времено распределени. Во 2023 година се забележува намалување на бројот на нови осигуреници кои потпишуваат договори за членство во однос на минатата година. Имено, може да се забележи дека околу 16% од осигурениците кои имаат обврска да се зачленат во задолжителен пензиски фонд во 2023 година и за кои истекол рокот за избор на задолжителен пензиски фонд, потпишале договор за членство, додека останатите, околу 84%, не потпишале договор и останале во фондот каде што претходно биле распределени.

Во структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство, во 2023 година, за САВАЗ и КБПЗ не се случиле некои неочекувани и значајни промени. Структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство, во 2023 година, е слична кај САВАЗ и КБПЗ. Притоа, може да се забележи дека во секој квартал, процентното учество на доброволните членови се намалува, додека учеството на задолжителните членови се зголемува, што е и очекувано, бидејќи секоја година се зголемува приливот на задолжителни членови. Исто така, може да се забележи дека процентното учество на задолжителните членови, кои потпишале договор за членство, постепено се намалува од квартал во квартал, за разлика од учеството на задолжителните членови кои трајно се распределени, што постепено се зголемува од квартал во квартал. По работа од повеќе од четири години структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство на ТРИГЛАВЗ постепено се приближува кон структурата на САВАЗ и КБПЗ. Сепак, учеството на доброволни членови кај ТРИГЛАВЗ е помало во однос на учеството на доброволни членови кај САВАЗ и КБПЗ, додека учеството на времено распределени осигуреници кај ТРИГЛАВЗ е поголемо во однос на учеството на времено распределени осигуреници кај САВАЗ и КБПЗ. Доброволните членови во ТРИГЛАВЗ се осигуреници кои потпишале договори за премин од САВАЗ или КБПЗ во ТРИГЛАВЗ. Структурата на членови и на времено распределени осигуреници по задолжителните пензиски фондови и по статус на членство во 2023 година е прикажана на квартално ниво, на Графикон 5.2.

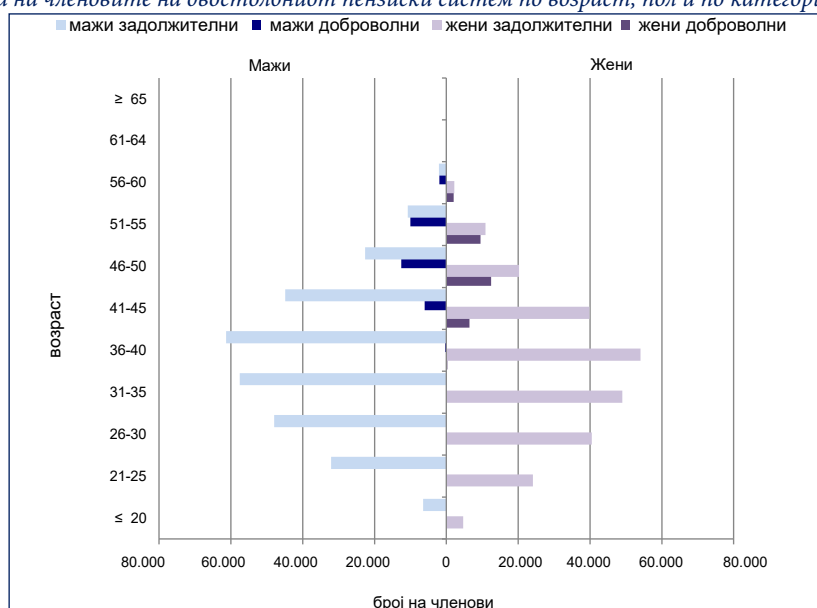
Анализата на структурата на членовите по возраст покажува дека членовите, во најголем број, се млади лица. Задолжителните членови се млади лица, при што 71% од задолжителните членови се на возраст до 40 години, додека доброволните членови се малку повозрасни и 62% од нив се на возраст до 50 години. Просечната возраст на

Графикон 5.2. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство и зиф

задолжителните членови е 35 за мажи и 36 за жени, а на доброволните членови е 48 години (и за мажи и за жени), а на сите членови, вкупно, е 37 години. Структурата на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, по пол и категорија на зачленување, е прикажана на графикон 5.3.

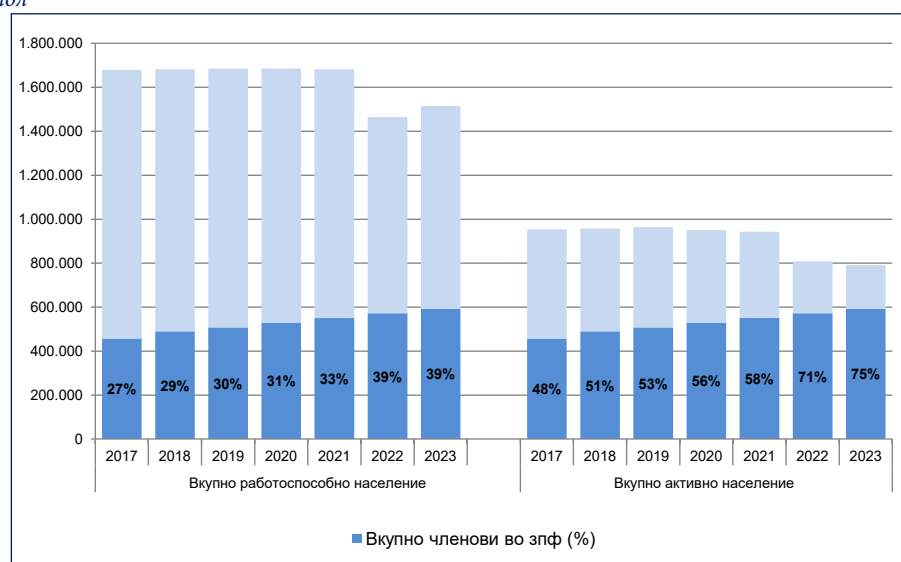
Графикон 5.3. Структура на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, пол и по категорија на зачленување

Извор: Државен завод за статистика – Активно население во РСМ, Резултати од Анкетата за работна сила, 2022 година.

Според податоците на ДЗС, на крајот на 2023 година, вкупниот број работоспособно население⁴ во РСМ изнесува 1.515.107, додека вкупното активно население⁵ изнесува 791.647. Со состојба на крајот од 2023 година, околу 39% од вкупното работоспособно население во РСМ се членови на двостолбниот систем, односно околу 75% од вкупното активно население во РСМ се членови на двостолбниот пензиски систем. Порастот на учеството на членовите во двостолбниот пензиски систем, во вкупното работоспособно население и активно население во РСМ, во периодот од 2017 до 2023 година, е прикажан на графикон 5.4.

Графикон 5.4. Структура на членови во двостолбниот пензиски систем во вкупното работоспособно население и активно население, по возрасни групи и пол

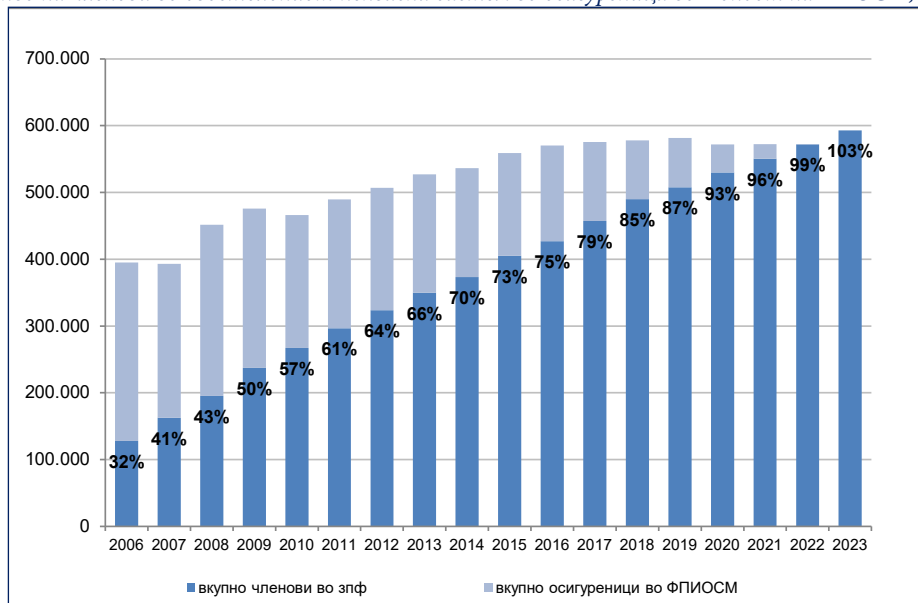
Извор: МАПАС и ДЗС – Активно население во РСМ, Резултати од Анкетата за работна сила, 2023 година.

⁴Работоспособно население - го сочинуваат сите лица на возраст од 15 до 79 години.

⁵Економски активно население - го сочинуваат вработените и невработените лица

Согласно податокот на Фондот на ПИОСМ за бројот на осигуреници заклучно со 31.12.2023 година, вкупниот број на членови⁶ во задолжителните пензиски фондови е поголем од вкупниот број осигуреници во Фондот на ПИОСМ. На графикон 5.5. може да се види порастот на учеството на членовите во двостолбниот пензиски систем во вкупниот број на осигуреници во Фондот на ПИОСМ од почетокот на работа на вториот столб.

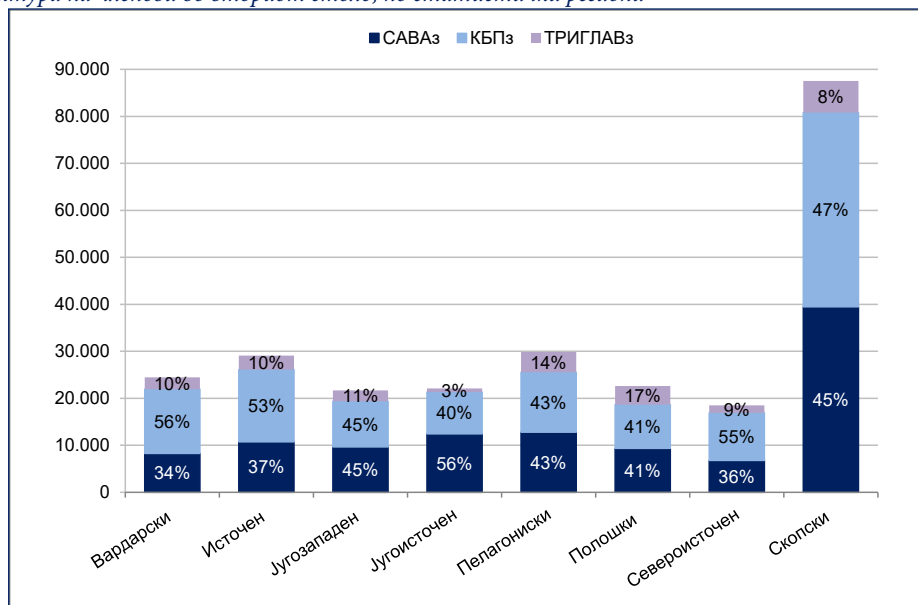
Графикон 5.5. Учество на членови во двостолбниот пензиски систем во осигуреници во Фондот на ПИОСМ, по години, 2006-2023 г

Извор: МАПАС и Фондот на ПИОСМ

Структурата на членовите во задолжителните пензиски фондови, по статистички региони⁷ во РСМ, е дадена на графикон 5.6.⁸ Најмногу членови и во трите задолжителни пензиски фондови има од Скопскиот регион. Најмалку членови во САВАЗ има од Североисточниот регион, најмалку членови во КБПЗ и во ТРИГЛАВЗ има од Југоисточниот регион.

Графикон 5.6. Структура на членови во вториот столб, по статистички региони

⁶Согласно законот за придонес не влијае на статусот на членство во задолжителен пензиски фонд. Околу 73% од вкупниот број осигуреници во Фондот на ПИОСМ се членови на двостолбниот пензиски систем кои имале барем една уплата во задолжителен пензиски фонд во 2023 година.

⁷Статистичките региони се дефинирани според ДЗС – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во РСМ и е усогласена со класификацијата на ЕУ.

⁸МАПАС не располага со податок за статистички регион за сите членови на задолжителните пензиски фондови бидејќи поголемиот дел од членовите не потпишале договор за членство и се трајно распределени.

5.3 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Секој член на задолжителен пензиски фонд има право да премине од задолжителниот пензиски фонд каде што членува во друг задолжителен пензиски фонд Доколку лицето членувало во задолжителниот пензиски фонд пократко од 24 месеци, при премин, тоа е должно да плати надоместок за премин. Ако лицето членувало во некој фонд подолго од 24 месеци, тогаш преминот во друг фонд е бесплатен. При премин се пренесуваат и купните средства од сметката на членот.

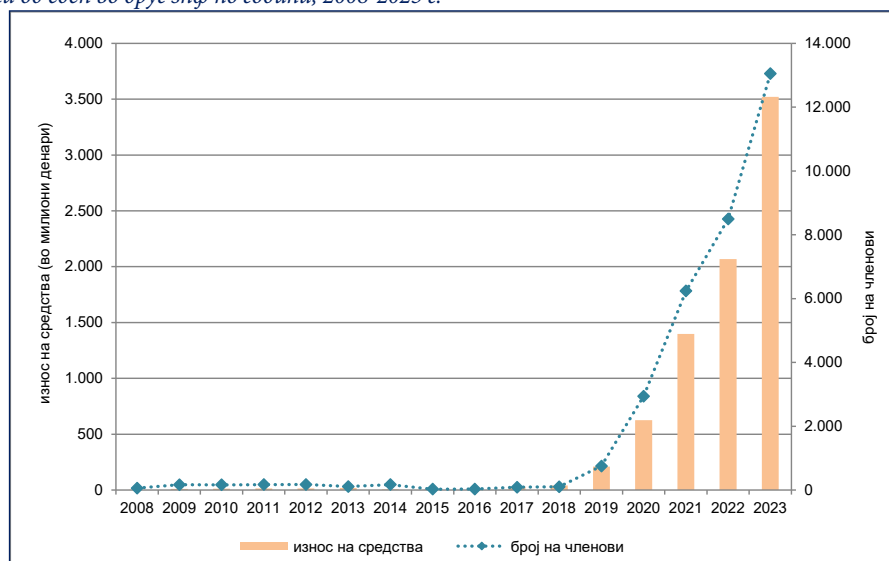
Во табела 5.1. се дадени податоци за бројот на членови кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд и за износот на пренесените средства од еден во друг задолжителен пензиски фонд, врз таа основа, во текот на 2023 година..

Табела 5.1. Премини на членови од еден во друг зпф

2023		ЗПФ во коишто преминале членови односно во кои се пренесени средства			Вкупно
		САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз	
Членови кои преминале од ЗПФ	САВАз	-	882	4.288	5.170
	КБПз	808	-	5.131	5.939
	ТРИГЛАВз	440	1.499	-	1.939
	Вкупно	1.248	2.381	9.419	13.048
Средства што се пренесени од ЗПФ (во денари)	САВАз	-	297.173.956	1.041.557.462	1.338.731.418
	КБПз	267.197.800	-	1.293.410.539	1.560.608.339
	ТРИГЛАВз	184.754.877	437.431.174	-	622.186.051
	Вкупно	451.952.677	734.605.130	2.334.968.001	3.521.525.808

Раздвижувањето во трендот на премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд што беше поттикнато со почнувањето на работа на третиот задолжителен пензиски фонд во 2019 година продолжи и во 2023 година. Во текот на 2023 година, вкупниот број членови во задолжителните пензиски фондови, кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд, изнесува 13.048, што претставува 2,20% од вкупниот број членови. Иако процентуалното учество на членовите кои направиле промена на задолжителниот пензиски фонд во вкупниот број на членови е сè уште мало сепак во 2023 година, бројот на членови кои направиле промена на задолжителниот пензиски фонд е значително поголем во споредба со 2022 година. Притоа, најголем дел или 72% од членовите кои избрале да преминат во друг задолжителен пензиски фонд преминале во ТРИГЛАВз, потоа 18% преминале во КБПз и 10% преминале во САВАз. Во однос на средствата, најголем дел или 66% од средствата на членовите кои избрале да преминат во друг задолжителен пензиски фонд биле пренесени во ТРИГЛАВз, 21% биле пренесени во КБПз и 13% од средствата биле пренесени во САВАз. На графикон 5.7. е даден преглед на сите премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд и вкупно пренесени средства од еден во друг задолжителен пензиски фонд од 2008 до 2022 година.

Графикон 5.7. Премини од еден во друг зпф по години, 2008-2023 г.

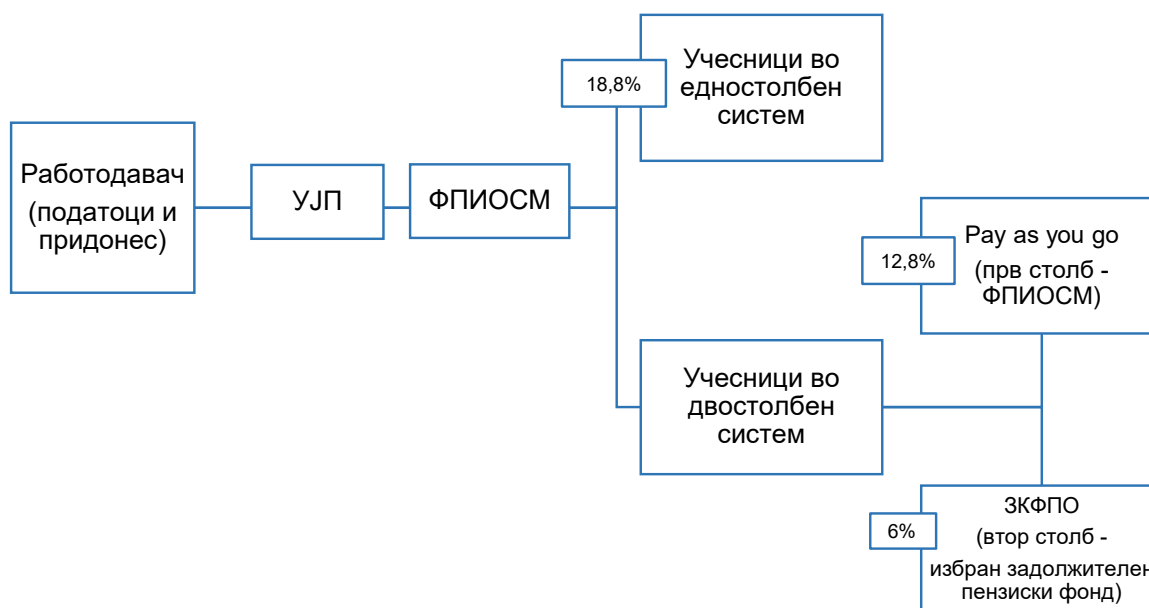
5.4 Придонеси во задолжителните пензиски фондови

Уплатата на придонесите за пензиско и инвалидско осигурување ја врши должникот за плаќање на придонес, односно работодавецот, во име на вработениот. Управата за јавни приходи врши интегрирана наплата на придонесите од задолжително социјално осигурување (придонес за пензиско и инвалидско осигурување, придонес за здравствено осигурување и придонес за вработување во случај на невработеност) и персонален данок на доход.

За осигурениците кои учествуваат во систем со еден столб, вкупно уплатениот придонес останува во Фондот на ПИОСМ (за 2023 година, изнесуваше 18,8% од бруто-платата). За осигурениците кои се вклучени во системот со два столба, Фондот на ПИОСМ врши распределба на уплатениот придонес меѓу првиот и вториот столб. Висината на придонесот, што се пренесува во задолжителен пензиски фонд, изнесува 6% од бруто-платата, а во Фондот на ПИОСМ останува придонес во висина што се добива како разлика меѓу вкупниот придонес за пензиско и инвалидско осигурување и придонесот уплатен во задолжителниот пензиски фонд (за 2023 година, изнесуваше 12,8% од бруто-платата ($12,8\% = 18,8\% - 6\%$)).

Веднаш, а најдоцна во рок од пет работни дена од приемот на придонесите, Фондот на ПИОСМ ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на индивидуалните сметки во избраните задолжителни пензиски фондови, под услов, во истиот рок да биде примени и соодветни податоци во согласност со законот, кои му овозможуваат на Фондот на ПИОСМ да ја изврши таа обврска. Доколку Фондот на ПИОСМ не ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови веднаш, а најдоцна во рок од пет работни дена од денот на приемот на придонесите поради недостиг на соодветни податоци, Фондот на ПИОСМ е должен во рок не подолг од три месеци од денот на приемот на придонесите да обезбеди соодветни податоци и да изврши пренесување на придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови кај чуварот на имот. Потоа, Фондот на ПИОСМ доставува податоци до друштвата и МАПАС во врска со извршениот пренос на придонесите.

Графикон 5.8. Шематски приказ на уплатата и на распределбата на придонесите

Во текот на 2023 година, во задолжителните пензиски фондови биле пренесени придонеси во износ од околу 13,41 милијарди денари што претставува околу 1,59% од БДП⁹ на РСМ. Вкупниот износ на уплатени придонеси во задолжителните пензиски фондови во 2023 година пораснал за 20,39% во однос на вкупниот износ на уплатени придонеси во 2022 година. Детално износите на уплатените придонеси по месеци (во милиони денари), се прикажани во табела 5.2.

На графикон 5.9. се прикажани вкупните износи на придонеси (во милиони денари), уплатени во вториот столб, секој месец, од почетокот на работа на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување до 31.12.2023 година и вкупниот број членови, на крајот на секој месец, во истиот период.

⁹Извор за БДП: ДЗС – Соопштение - бруто-домашен производ, четврто тримесечје од 2023 година – проценети податоци.

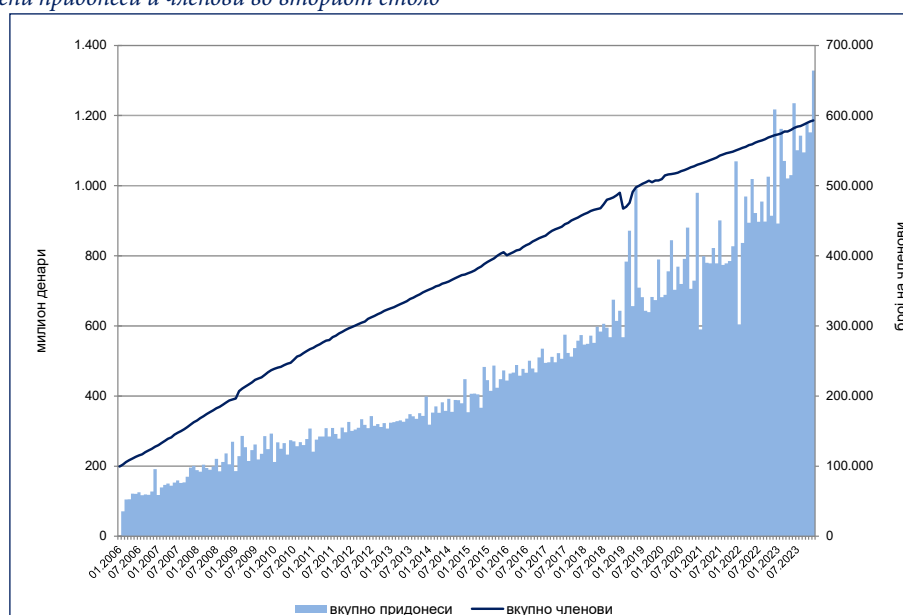
Табела 5.2 Уплатени придонеси во втор столб

(во милиони денари)

	Вкупно 2022	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2023
САВАз	5.002	392	514	471	448	451	542	469	508	474	512	493	575	5.850
КБПз	5.396	427	554	508	484	486	583	531	524	515	551	545	624	6.334
ТРИГЛАВз	754	72	94	91	89	93	110	101	110	105	114	114	129	1.222
Вкупно	11.153	892	1.162	1.071	1.021	1.030	1.235	1.101	1.143	1.095	1.177	1.152	1.328	13.405

Може да се забележи дека, генерално, со порастот на бројот на членовите, расте и износот на уплатените придонеси во задолжителните пензиски фондови (иако трендот на уплати не е целосно линеарен, туку има и извесни падови и поголеми пораста во одредени месеци). Поголемите пораста на износите на уплатените придонеси во месеците во првата половина на 2019 година веројатно се должат и на уплатените придонеси за осигурениците кои беа ненавремено распределени во втор столб. Намалување на состојбата на членството во првиот месец во 2019 година се должи на престанувањето на членството на одредени категории на осигуреници на 1.1.2019 година согласно измените на законот.

Графикон 5.9. Уплатени придонеси и членови во вториот столб

5.4.1 Надоместок за ненавремено пренесување на придонеси

Измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од 28.12.2018 година предвидуваат обврска на Фондот на ПИОСМ за уплатување на надоместок за ненавремено пренесување на придонесите во случај кога Фондот на ПИОСМ не ги распределил осигурениците кои биле задолжителни членови на втор столб согласно критериумите пред донесувањето на измените на законот, во случај доколку Фондот на ПИОСМ не изврши распределба на осигурениците кои се задолжителни членови на втор столб согласно новите критериуми за зачленување во рок од три месеци по нивното пристапување во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување и во случај доколку Фондот на ПИОСМ не ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови во рок од три месеци од денот на приемот на придонесите. Средствата за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, остварени по основ на ненавремено и нецелосно плаќање на придонес, се пренесуваат на индивидуалната сметка на членот на задолжителниот пензиски фонд.

Износот на надоместокот за ненавремено пренесување на придонеси се определува¹⁰ врз основа на проценка на состојбата на хипотетичка индивидуална сметка на член на задолжителен пензиски фонд кој има идентична историја на уплати на придонеси со осигуреникот со ненавремена распределба односно врз основа на проценка на состојбата на дел од средствата на индивидуалната сметка на членот на задолжителниот пензиски фонд, износот на вкупните ненавремено пренесени придонеси и надоместоците од придонеси што ги наплатува пензиското друштво.

¹⁰Формулата за пресметка на надоместокот за ненавремено пренесување на придонеси е пропишана во Правилник за ненавремено пренесување на придонеси.

Во 2023 година, во задолжителните пензиски фондови Фондот на ПИОСМ пренесе вкупно околу 9,23 милиони денари како надоместок за ненавремено пренесување на придонесите за членовите за кои не ги пренел придонесите на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови во рок од три месеци од денот на приемот на придонесите. Во табела 5.7. се прикажани детални податоци за пренесените надоместоци за ненавремено пренесување на придонеси по фондови.

Табела 5.7. Уплатени надоместоци за ненавремено пренесување на придонеси за ненавремено пренесени придонеси во втор столб во 2023 г. (во милиони денари)

ЗПФ	Надоместок за ненавремено пренесување на придонесите
САВАз	3,65
КБПз	3,54
ТРИГЛАВз	2,04
Вкупно	9,23

5.4.2 Вратени средства во Фондот на ПИОСМ

Во текот на 2023 година, еден дел од уплатените средства во задолжителните пензиски фондови (околу 556 милиони денари) беше вратен во Фондот на ПИОСМ поради неколку причини:

- остварување право на инвалидска или семејна пензија;
- вишок на уплатени придонеси во втор столб поради технички грешки или вишок на уплати од страна на работодавецот
- раскинување договори за членство или поништување на распределба;
- престанување на членство на осигуреници кои во текот на осигурувањето навршиле стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година и
- престанување на членство на осигуреник вработен по прв пат пред 1.1.2003 година, роден пред 1.1.1967 година кој не потпиша изјава за продолжување на членството.

Во 2023 година најголем дел од вратените средства во Фондот на ПИОСМ (80%) се однесуваат на престанувањето на членството на осигурениците кои во текот на осигурувањето навршиле стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година и не дале писмена изјава за продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци од навршувањето на стажот на осигурување. Структурата на вратените средства во Фондот на ПИОСМ, по задолжителни пензиски фондови, детално е прикажана во табела 5.8.

Табела 5.8. Структура на вратени средства во Фондот на ПИОСМ, по зпф

(во милиони денари)

Причини	ЗПФ			Вкупно
	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз	
Остварена пензија	15,05	18,73	1,92	35,70
- инвалидска пензија	38,79	34,14	2,71	75,65
- семејна пензија	0,42	0,21	0,007	0,63
Вишок уплати на придонес	0,00	0,01	0,00	0,01
Раскинување договори и поништување распределби	215,39	219,47	9,40	444,27
Престанување на членство	134,70	151,39	4,39	290,48
- членови кои во текот на осигурувањето навршиле стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година	215,39	218,59	9,40	443,39
- членови вработени по прв пат пред 1.1.2003 г., родени пред 1.1.1967 г., кои не потпишаа изјава	0,00	0,88	0,00	0,88
Вкупно	269,66	272,56	14,03	556,26

5.5 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

Вообичаено, во задолжително капитално финансираните пензиски системи, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и квалитативни ограничувања на инвестициите. Тргувајќи од тоа, во законот и во подзаконските акти се дефинирани инвестициските цели и принципи, видовите на инструменти во кои можат да се вложуваат средствата на задолжителните пензиски фондови, условите што треба да ги исполнуваат регулираните секундарни пазари на капитал, каде што се тргува со средствата на задолжителните пензиски фондови, квалитетот на инструментите во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, инвестициските ограничувања во рамките на инструментите и издавачите, забранетите инвестиции, надминување на инвестициските ограничувања, итн.

Друштвото е должно, средствата на задолжителниот пензиски фонд да ги инвестира во согласност со законските и подзаконските одредби и со својата инвестициска стратегија, со цел остварување на највисок принос, единствено во полза на членовите и на пензионираниите членови на задолжителниот пензиски фонд и преку диверзификација и финансиска анализа да го минимизира ризикот од загуби, кои настанале поради неплаќање на издавачот или на другата договорна страна, кои произлегуваат од влијанието на домашните и странските финансиски пазари, загуби во реалната вредност на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради инфлација и загуби кои се последица од продажба на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради обезбедување ликвидност на задолжителниот пензиски фонд. Притоа, член на управен одбор и на надзорен одбор во друштвото, при управувањето и контролата на инвестирањето на средствата на задолжителниот пензиски фонд, е должен да применува степен на грижа, делотворност и вештини, кои би ги применувал разумен човек при инвестирање на сопствените средства. Секој член на управен одбор и на надзорен одбор во друштвото треба да ја исполнува својата обврска во согласност со неговите фидуцијарни должности и треба да обезбеди нивна примена од страна на секој вработен и работно ангажиран во друштвото.

Во законот и во подзаконските акти е регулирано дека средствата на задолжителните пензиски фондови можат да се инвестираат во банкарски депозити и во сертификати за депозити, обврзници и во други должнички хартии од вредност, во акции и комерцијални записи, издадени од издавачи со седиште во РСМ и во странство, во државите-членки на ЕУ или на ОЕЦД. Имајќи предвид дека е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови инвестиции, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени видови инструменти. Со цел да се спречат инвестициите во инструменти кои не се погодни за инвестирање на задолжителните пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, поголемиот број форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност, на пример: антиквитети, уметнички дела, итн.

Со оглед на тоа што средствата на задолжителните пензиски фондови се во постојан раст, нивното зголемување е проследено со можност за излез на поголем број пазари на капитал и во поголем обем, бидејќи домашниот пазар станува мал во однос на потребите за инвестирање на средствата на задолжителните пензиски фондови, како и со цел да се овозможат поголема диверзификација на средствата при нивното инвестирање и поголем избор на компании за инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови од страна на друштвата. Максималните инвестициски ограничувања се прикажани во табела 5.9.

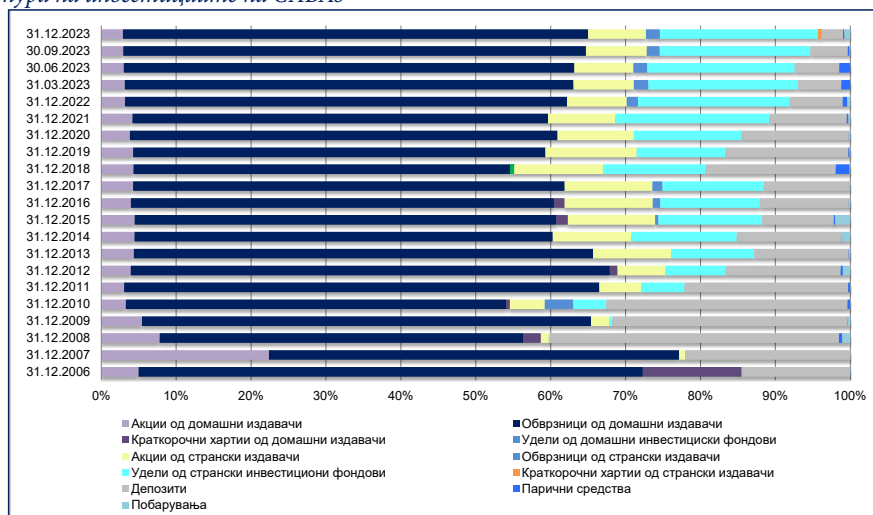
Табела 5.9. Максимални инвестициски ограничувања

Вид на инструмент	Максимално ограничување
Инвестиции во странство (ЕУ и ОЕЦД)	50%
• обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки	50%
• хартии од вредност издадени од недржавни странски компании, банки или инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РСМ на домашен пазар или НБРСМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, обврзници, хартии од вредност врз основа на хипотека и други хартии од вредност издадени од домашни банки	60%
• банкарски депозити	30%
Обврзници издадени од единиците на локаната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
• обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на отворени, затворени и приватни инвестициски фондови во РСМ	5%
• документи за удел на приватни инвестициски фондови	1,5%

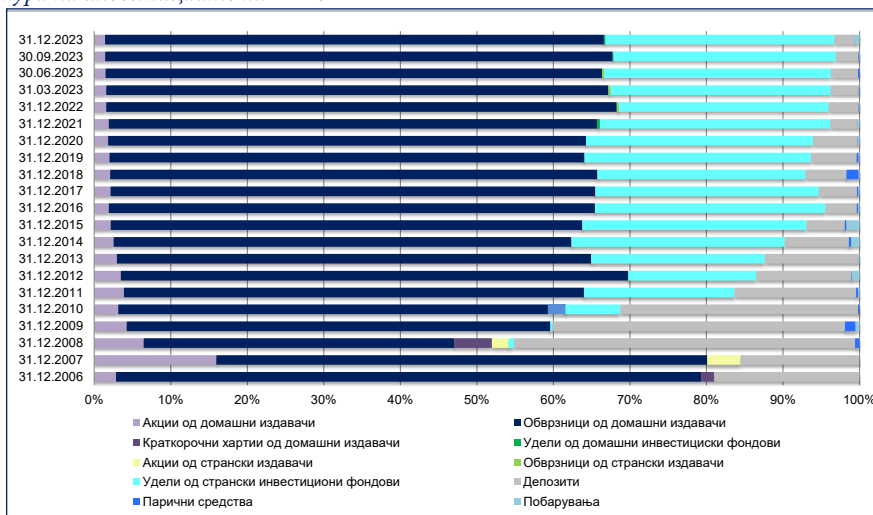
МАПАС може да пропише ограничувања на вложувањата на одделни видови инструменти различни од ограничувањата утврдени во законот, кои ќе важат во рок исто така пропишан од МАПАС, но не подолг од пет години. Во 2019 година беа донесени одлуки за дополнителни ограничувања согласно кои максималниот процент од вредноста на средствата на задолжителен и доброволен пензиски фонд кои можат да се вложат во депозити во банки кои имаат дозвола издадена од НБРСМ, доколку носат камата односно во обврзници и други хартии од вредност што ги издава или за кои гарантира РСМ на домашниот пазар, во период од една година од датумот на првата уплата во задолжителен и доброволен пензиски фонд, изнесува 100%.

Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови САВАЗ и КБПЗ, од почетокот на функционирањето на системот (за период 2006 – 2022 година, на годишно ниво, а за 2023 година, на квартално ниво) е прикажана на графикон 5.10. и на графикон 5.11. Структурата на инвестициите на задолжителниот пензиски фонд ТРИГЛАВЗ од почетокот на работа на фондот (1.4.2019 година) и на квартално ниво за 2023 година е прикажано на графикон 5.12.

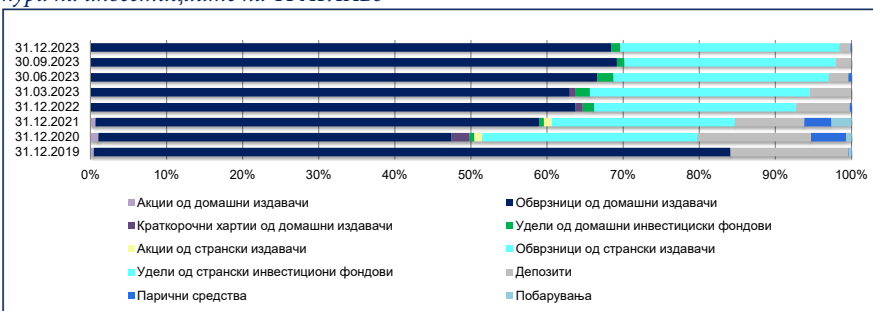
Графикон 5.10. Структура на инвестициите на САВАЗ

Графикон 5.11. Структура на инвестициите на КБПЗ

Графикон 5.12. Структура на инвестициите на ТРИГЛАВЗ

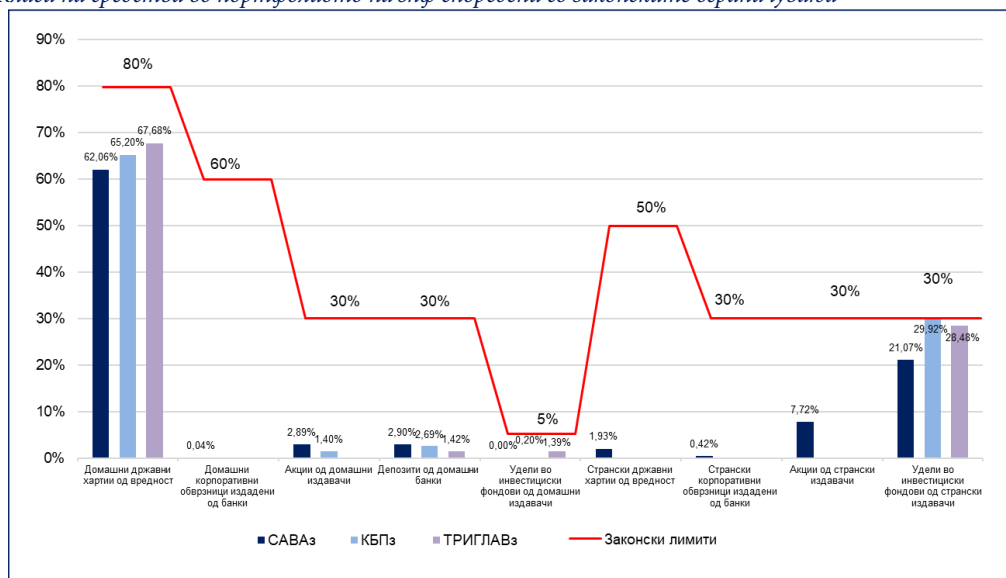
Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2023 година, не се разликува многу во споредба со структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2022 година и таа е прикажана на графикон 5.13. Учеството на домашните обврзници коишто вклучуваат домашни државни обврзници (63,97%) и корпоративна обврзница (перпетуална обврзница издадена од банка – 0,02%) изнесува 63,99% што значи е минимално зголемено во споредба со состојбата на 31.12.2022 година (63,10%). Учеството пак на банкарските депозити е намалено и изнесува 2,70%. Исто така и учеството на домашните акции е намалено и изнесува 1,97%. Многу мал дел од инвестициите на задолжителните пензиски фондови припаѓа на инвестиции во удели од домашни инвестициски фондови (0,19%). Во 2023 година учеството на инвестициите во странство се зголемило, во споредба со претходната година, и изнесува 30,36%. Во 2023 година еден пензиски фонд инвестираше и во странски обврзници и во краткорочни хартии од вредност од странски издавачи, па инвестициите во странски хартии од вредност вклучуваат инвестиции во странски државни обврзници (0,64%), краткорочни хартии од вредност (0,21%), корпоративни обврзници (0,19%), удели на инвестициски фондови (25,93%) и инвестиции во акции (3,40%). Останатите средства се парични средства 0,09% и побарувања 0,70%.

Графикон 5.13. Структура на инвестициите во втор столб, со состојба на 31.12.2023

Во текот на 2023 година трите задолжителни пензиски фонда вложуваа во рамките на максималните инвестициски ограничувања. На графикон 5.14. е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај САВАЗ, КБПЗ и ТРИГЛАВЗ и законските ограничувања, со состојба на 31.12.2023 година.

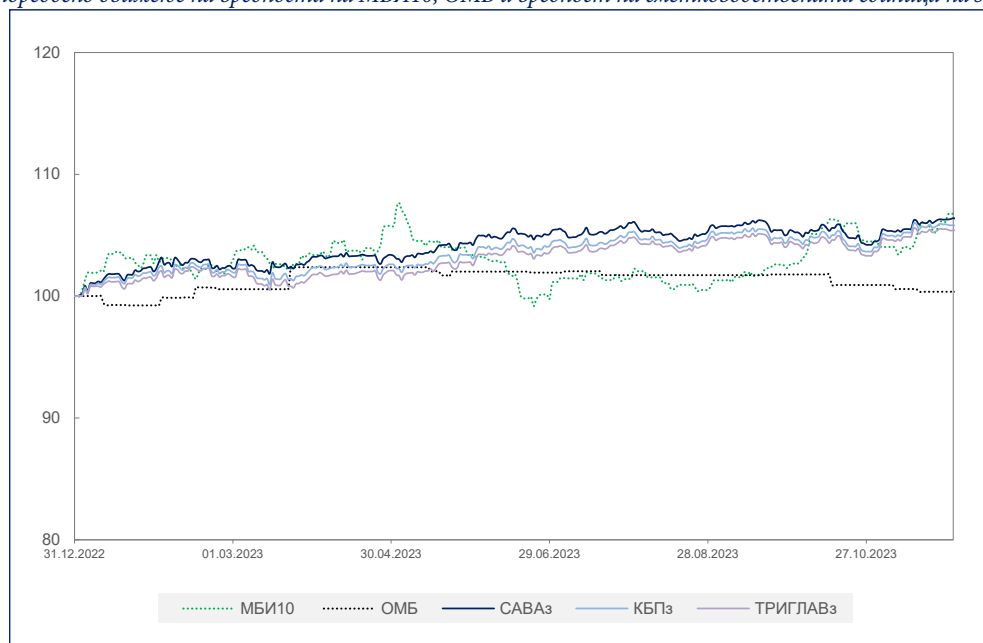
Графикон 5.14. Класи на средства во портфолиото на зпф споредени со законските ограничувања

Како и во претходната година така и во 2023 година, мал процент од средствата на задолжителните пензиски фондови (1,97 %) се инвестирани во акции на домашни издавачи. Во 2023 година кај САВАЗ изложеноста во акции се намалила во однос на 2022 година, додека кај КБПЗ е скоро на исто ниво. Притоа, изложеноста на акции во домашни издавачи е поголема кај САВАЗ (2,89%) во однос на КБПЗ (1,40%). ТРИГЛАВЗ заклучно со 31.12.2023 година нема вложувања во акции на домашни издавачи.

Споредбено, движењето¹¹ на вредноста на Македонски Берзански Индекс - МБИ10, Индексот на обврзници на Македонската берза - ОМБ и вредностите на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови, во текот на 2023 година, се прикажани на графикон 5.15. Вредноста на сметководствената единица на САВАЗ забележа зголемување од 8,11%, сметководствената единица на КБПЗ зголемување од 7,27% и сметководствената единица на ТРИГЛАВЗ зголемување од 6,95%. МБИ10, во текот на 2023 година, забележа зголемување од околу 8,21%. ОМБ, во текот на 2023 година, забележа зголемување од околу 0,35%.

Графикон 5.15. Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и вредност на сметководствената единица на зпф, 2023 г.

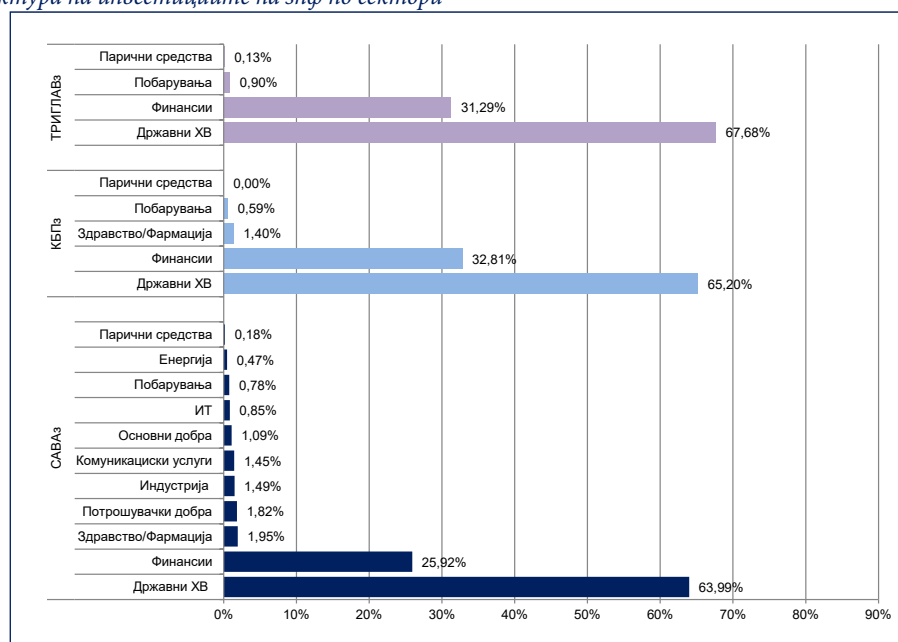

Извор: МАПАС и Македонска берза АД Скопје – Годишен статистички билтен 2023.

Во 2023 година повеќе од 60% од средствата на задолжителните пензиски фондови припаѓаат на државните хартии од вредност и тоа на домашните државни хартии од вредност (62,06% кај САВАЗ, 65,20% кај КБПЗ и 67,68% кај ТРИГЛАВЗ) и на странските државни хартии од вредност (1,93% кај САВАЗ). Гледано по сектори, потоа, повеќе од четвртина од средствата на трите пензиски фондови се вложувања во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор односно, 25,92% кај САВАЗ, 32,81% кај КБПЗ и 31,29% кај ТРИГЛАВЗ. Во рамките на овој сектор, кај САВАЗ најголемо е учеството на уделите во странски и домашни инвестициски фондови (83,31%) и на домашните банкарски депозити (11,17%) и помало е учеството на финансиските услуги (5,02%), на обврзници издадени од домашни и странски банки (1,78%) и на акциите во домашни банки (0,71%). Кај КБПЗ во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски и домашни инвестициски фондови (91,81%), а потоа следуваат домашни банкарски депозити (8,19%). И кај ТРИГЛАВЗ во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски и домашни инвестициски фондови (95,46%), а потоа следуваат домашни банкарски депозити (4,54%). Покрај во горенаведените сектори, задолжителните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: фармација, потрошувачки добра, индустрија, основни добра, информатичка технологија, комуникациски услуги и енергија, но со многу помало учество (од 0,47% до 1,95%). Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови по сектори е прикажана на графикон 5.16.

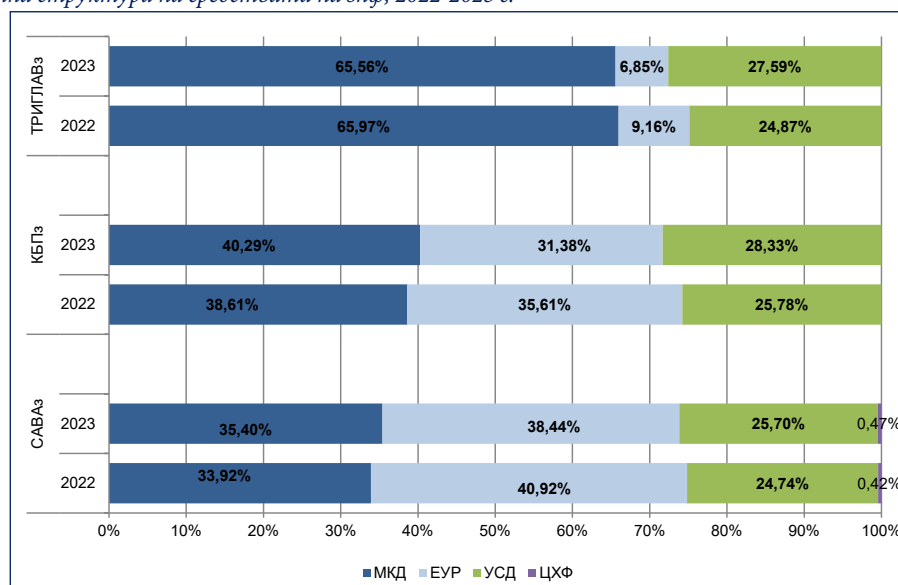
¹¹ Движењата се прикажани преку промената на индексите/единиците во однос на почетен индекс еднаков на 100, на 31.12.2022 година

Графикон 5.16. Структура на инвестициите на зпф по сектори

Според валутната структура на средствата на задолжителните пензиски фондови, што е прикажана на графикон 5.17., може да се забележи дека и во 2023 година кај САВАЗ (38,44%) најголем дел од средствата се инвестирали во евра, при што се забележува намалување на учеството во однос на 2023 година. Кај КБПз (40,29%) најголем дел од средствата се инвестирали во домашна валута при што се забележува зголемување на учеството во однос на 2023 година. И кај КБПз може да се забележи намалување на учеството во инструменти во евра (31,38%), во однос на претходната година. Учеството во инструменти во домашна валута кај САВАЗ бележи зголемување и изнесува 35,40%. Потоа, и кај САВАЗ (25,70%) и кај КБПз (28,33%) може да се забележи зголемување на учеството во инструменти, во американски долари, во споредба со 2022 година. Многу мал дел од средствата на САВАЗ се инвестирали во швајцарски франци (0,47%). Валутната структура на ТРИГЛАВз се разликува во однос на валутната структура на САВАЗ и КБПз во однос на учеството во инструменти во евра и во денари. Тежината на средствата на ТРИГЛАВз е сè уште на страната на средствата кои се инвестирали во инструменти во денари (65,56%), потоа 27,59% од средствата се инвестирали во инструменти во американски долари, а останатите 6,85% во инструменти во евра.

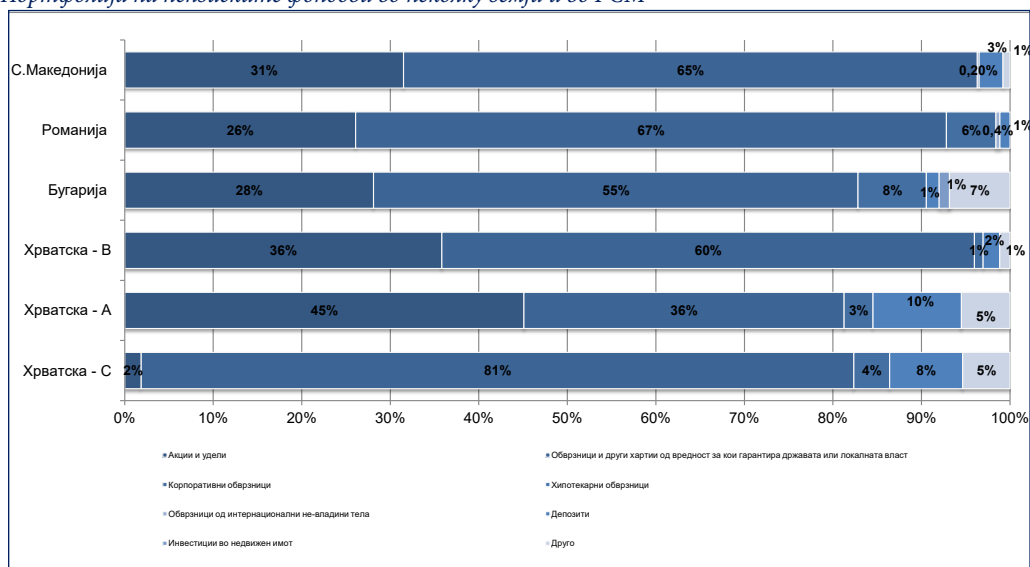
Графикон 5.17. Валутна структура на средствата на зпф, 2022-2023 г.

Доколку се направи споредба со земјите од регионот кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и значителни разлики во инвестициските портфолија на задолжителните пензиски фондови. На графикон 5.18. се прикажани портфолија на пензиските фондови (кои соодветствуваат на задолжителните пензиски фондови во Северна Македонија) во неколку земји и во РСМ, на 31.12.2023 година.

Доколку портфолијата на задолжителните пензиски фондови се разгледаат по видови инструменти, може да се забележи дека, освен во Бугарија, кај сите земји, над 50% од средствата на пензиските фондови се инвестирани во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт (67% во Романија, 65% во Северна Македонија, 60% во Хрватска В¹² и 55% во Бугарија). Преостанатиот дел од средствата се вложени на различни начини. Во акции и удели најмногу се вложува во Хрватска В (36%), потоа Северна Македонија (31%), Бугарија (28%) и Романија (26%). Најмногу вложувања во депозити имаат пензиските фондови во Македонија (3%), потоа следуваат Хрватска В (2%), Романија и Бугарија (1%). Пензиските фондови вложувале и во корпоративни обврзници и тоа 8% во Бугарија, 6% во Романија и 1% во Хрватска В. Во споредба со пензиските фондови во другите земји учество на инвестиции во корпоративни обврзници во Северна Македонија е значително помало, 0,20%. Инвестиции во недвижен имот имаат само пензиските фондови во Бугарија (1%) (во другите земји, овој инструмент, најчесто, не е дозволен). Во однос на изложеноста на портфолијата на задолжителните пензиски фондови во инструменти издадени од издавачи од странство¹³, може да се забележи дека најголема изложеност во странство имаат пензиските фондови во Северна Македонија и Хрватска (30%), потоа во Романија (11%).

Графикон 5.18. Портфолија на пензиските фондови во неколку земји и во РСМ

Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

5.6 Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

Придонесите уплатени во задолжителните пензиски фондови, намалени за надоместокот од придонеси, веднаш се инвестираат. Вкупниот остварен принос се припишува на средствата во задолжителниот пензиски фонд, односно на индивидуалните сметки на членовите. Еднаш месечно друштвата наплатуваат и надоместок за управување со средствата, што се пресметува дневно, како процент од нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд. Дополнително, при секоја трансакција, со средствата на задолжителниот пензиски фонд се наплатуваат трансакциските провизии од самиот задолжителен пензиски фонд. Секојдневно се врши проценка на вредноста на средствата на задолжителниот пензиски фонд. Таа се утврдува врз основа на пазарната вредност на секое поединечно средство или врз основа на амортизираната вредност на средството, доколку инструментот се чува до достасување, или во портфолиото расположливо за продажба, или доколку не може да се процени неговата пазарна вредност.

¹²Во Хрватска постојат мултифондови, односно три категории на пензиски фондови: А (со најголем ризик), В (постојните портфолија во моментот на воведување на мултифондовите) и С (со најмал ризик).

¹³Податокот за инвестиции во странство за Бугарија со состојба 31.12.2023 година не беше достапен во преземените податоци.

Табела 5.6. Промени на средствата на ЗПФ (во милиони денари)

	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз	Вкупно
Нето-средства на 31.12.2022 г.	50.715,46	57.418,84	5.407,76	113.542,06
Придонеси	5.849,75	6.333,54	1.221,99	13.405,28
Надоместоци од придонеси	111,19	120,39	23,22	254,80
Придонеси намалени за надоместоците од придонеси	5.738,56	6.213,15	1.198,76	13.150,47
Надоместок за ненавременно пренесување на придонеси	3,65	3,54	2,04	9,23
Надоместоци од средства	198,85	223,51	25,72	448,08
Расходи за посреднички провизии	1,88	0,39	0,28	2,55
Пренос од другиот фонд	453,05	735,66	2.335,32	3.524,02
Пренос во другиот фонд	1.339,60	1.561,38	622,94	3.523,92
Пренос од фондот по основ раскинување договор, поврат на придонес, пензионирање и престанок на членство	269,66	272,56	14,03	556,26
Исплата на наследство	16,90	9,83	0,09	26,82
Исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања	1,40	1,57	0,00	2,97
Еднократна исплата	0,03	0,19	0,00	0,22
Исплата на семејна пензија – програмирани повлекувања	0,23	0,00	0,00	0,23
Бруто-добивка од инвестиции	4.470,31	4.564,28	507,19	9.541,78
Нето-добивка од инвестиции	4.269,58	4.340,38	481,19	9.091,15
Нето-средства на 31.12.2023г.	59.552,47	66.866,04	8.788,01	135.206,52

Промените на средствата на задолжителните пензиски фондови од почетокот до крајот на годината се случуваат поради:

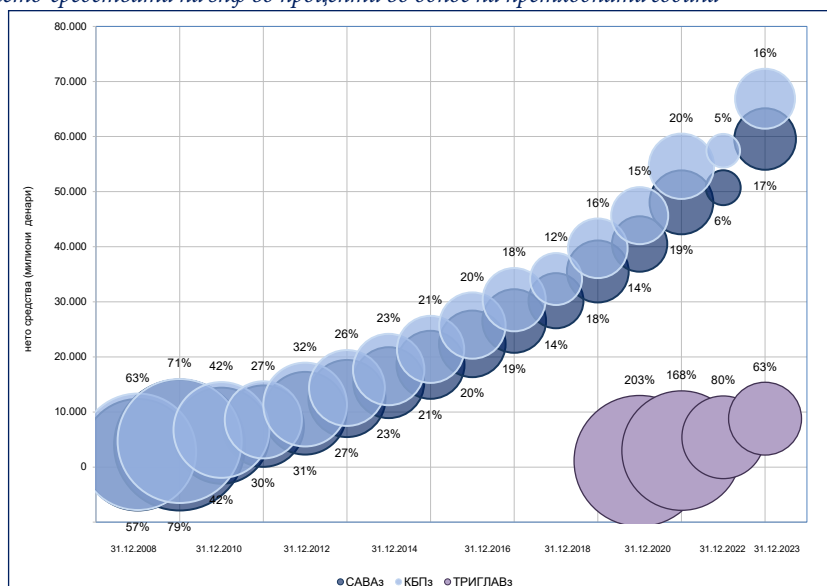
- прилив на придонеси,
- прилив на надоместоци за ненавременно пренесување на придонеси во случај на ненавременно пренесување на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради премин од другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои претходно биле времено распределени во друг фонд, а потоа потпишале договор со тековниот фонд и за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои биле времено распределени во односниот фонд, но потоа потпишале договор со другиот фонд и лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив за лица кои ги раскинале договорите за членство, одлив поради вишок на уплатен придонес, одлив поради остварување право на инвалидска или на семејна пензија и одлив за лица на кои им престанало членството во задолжителниот пензиски фонд кои во текот на осигурувањето навршиле стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година,
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради еднократни исплати на лица кои не оствариле право на старосна пензија,
- одлив поради исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања,
- одлив поради исплата на семејна пензија – програмирани повлекувања,
- (не)реализирани добивки или загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата, на крајот од претходната година, и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата, на крајот од годината, што е прикажано во табела 5.10.

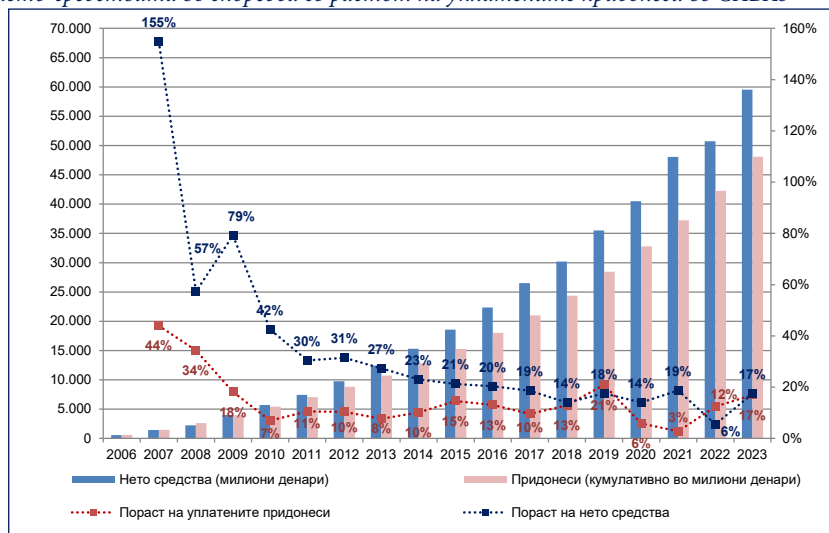
Вкупните нето-средства на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2023 година, изнесуваа околу 135,21 милијарди денари или околу 2,20 милјарди евра, што претставува околу 16,08% од БДП на РСМ.

На графикон 5.19. се прикажани вредностите на нето-средствата на задолжителните пензиски фондови, на крајот на секоја година (2008 - 2023 година), и нивниот пораст во проценти, во однос на нето-средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата и на САВАз и КБПз растат со сличен тренд. Најголем раст и кај САВАз и КБПз се забележува во 2009 во однос на 2008 година, додека најмал раст се забележува во 2022 во однос на 2021 година. Растот на средствата на САВАз и КБПз во 2023 година во однос на претходната година веќе го следи очекуваниот тренд. Кај ТРИГЛАВз се забележува голем раст на нето средствата во почетните години од работењето на фондот.

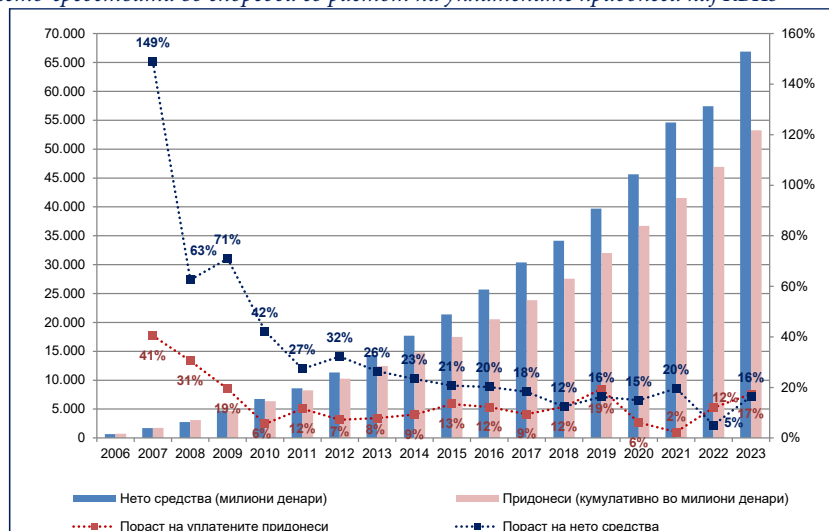
Графикон 5.19. Раст на нето-средствата на зпф во проценти во однос на претходната година

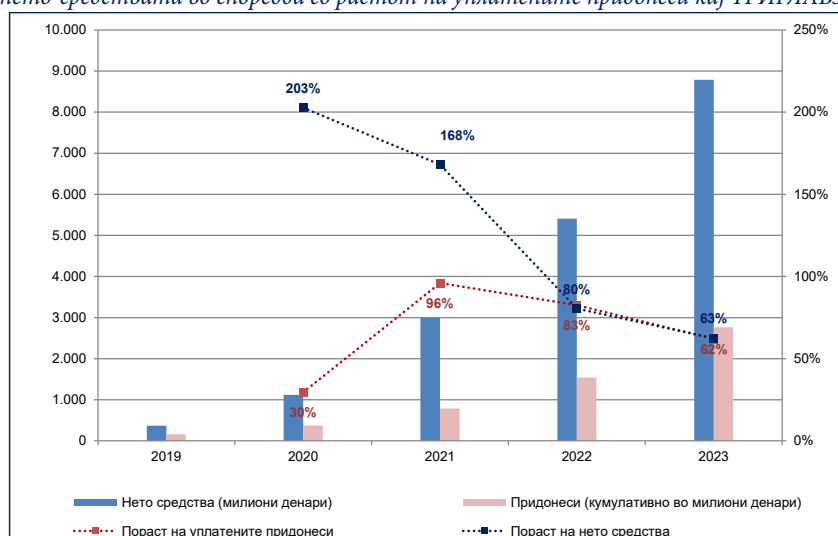
Графикон 5.20. Раст на нето-средствата во споредба со растот на уплатените придонеси во САВАЗ

Графикон 5.21. Раст на нето-средствата во споредба со растот на уплатените придонеси кај КБПз

Графикон 5.22. Раст на нето-средствата во споредба со растот на уплатените придонеси кај ТРИГЛАВз

Движењето на вредноста на нето-средствата и на кумулативните придонеси како и растот на уплатените придонеси и растот на нето-средствата на САВАз и КБПз, од почетокот на работата на системот (т.е. од датумот на прва уплата, на 1.1.2006 година) до 31.12.2023 година, се прикажани на графикон 5.20. и на графикон 5.21. Растот на нето средствата на задолжителните пензиски фондови е имплициран од растот на уплатените придонеси и од инвестициските резултати. По намалувањето на растот во 2022 година, во 2023 година се забележува повторно зголемување на растот на нето средствата. За 2023 година повеќе од две третини од растот на нето средствата се должи на уплатените придонеси. Во споредба со првите години од работењето на фондовите, учеството на уплатените придонеси во вкупниот раст на нето-средствата бележи постепено намалување освен во 2022 година. Исто така, може да се забележи дека во текот на првите години, учеството на кумулативните придонеси во вкупните нето средства е значително големо, потоа постепено се намалува, и во последните пет години, во просек изнесува 80%.

Кај САВАз и КБПз, нето-средствата и кумулативните придонеси континуирано растат од почетокот на функционирањето на системот. Најголем раст на нето-средствата (околу 150%) како и на уплатените придонеси (околу 40%) и кај САВАз и КБПз е забележан во 2007 година. Тоа се должи, веројатно, на најголемиот процентен раст на членството, односно на придонесите во однос на претходната година како и на прилично високиот раст на единиците. Потоа следи опаѓање на растот и на нето-средствата и на уплатените придонеси. Со текот на годините има постепено стабилизирање, така што растот на нето-средствата и растот на уплатените придонеси, во последните пет години, во просек, изнесува околу 15%. Во 2023 година во однос на 2022 година, се забележува зголемување на растот на уплатените придонеси (17% и кај САВАз и кај КБПз) и зголемување на растот на нето-средствата (17% кај САВАз и 16% кај КБПз).

Движењето на вредноста на нето-средствата и на кумулативните придонеси како и растот на уплатените придонеси и растот на нето-средствата на ТРИГЛАВз, за четири години на работење на ТРИГЛАВз, (2019 - 2023 година), е прикажано на графикон 5.22. Иако намален и кај ТРИГЛАВз се забележува раст на нето-средствата и кумулативните придонеси во 2023 година во однос на 2022 година. Растот на нето средствата на ТРИГЛАВз покрај тоа што е имплициран од растот на уплатените придонеси, во голема мера се должи и на пренесените средства во ТРИГЛАВз од САВАз и КБПз врз основа на склучените договори за премин на членовите кои преминале од САВАз и КБПз во ТРИГЛАВз.

За евиденција на средствата на задолжителните пензиски фондови се користат сметководствени единици. Една сметководствена единица претставува пропорционален дел од вкупните нето-средства на задолжителниот пензиски фонд. Вредноста на сметководствената единица е еднаква на вредноста на нето-средствата поделена со вкупниот број сметководствени единици на сите индивидуални сметки и потсметки. Почетната вредност на сметководствената единица на пензиски фонд изнесува 100 денари. Пензиските фондови, вклучително и македонските, подлежат на циклични појави и движења, што подразбира пораст или пад на вредностите на нивните сметководствени единици, во зависност од инвестирањето на средствата и од движењето на вредноста на инструментите во кои се вложени средствата на пензиските фондови, како и од наплатата на надоместоците и провизиите.

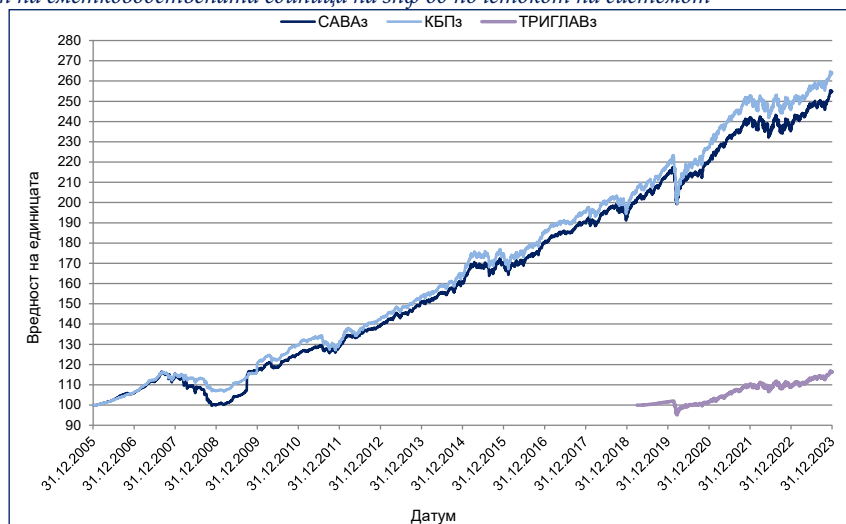
Движењето на вредноста на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови, од почетокот на функционирањето на системот до 31.12.2023 година, е дадено во табела 5.11., на графикон 5.23. и на графикон 5.24. Притоа, од почетокот на работењето на САВАз и КБПз се забележува растечки тренд на сметководствените единици. На 1.4.2019 година започна со работа трет задолжителен пензиски фонд, ТРИГЛАВз. Во 2023 година вредностите на сметководствените единици на трите задолжителни пензиски фондови повторно забележаа раст после отстапувањето од трендот на раст во 2022 година (8,11% на САВАз, 7,27% на КБПз и 6,95% на ТРИГЛАВз). Пензиските фондови по нивната природа, работат на долг рок, па нивните перформанси треба да се оценуваат на долг рок.

Табела 5.11. Вредност на сметководствената единица од почетокот на системот

Датум	Вредност на сметководствена единица		
	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз
31.12.2006	105,929336	106,265900	
31.12.2007	115,511364	115,303221	
31.12.2008	100,155213	107,116421	
31.12.2009*	116,874672	120,667142	
31.12.2010	125,009646	129,590887	
31.12.2011	129,003093	130,697013	
31.12.2012	139,225567	142,372582	
31.12.2013	151,117506	153,757419	
31.12.2014	160,733889	164,578077	
31.12.2015	170,193521	174,392410	
31.12.2016	179,771032	184,786292	
31.12.2017	189,686331	195,037486	
31.12.2018	193,113009	196,706281	
31.12.2019	213,757775	218,317207	101,578448
31.12.2020	220,489334	227,667060	101,665261
31.12.2021	241,504146	252,373824	110,128711
31.12.2022	235,843874	246,231776	108,891957
31.03.2023	243,383374	251,919686	110,789113
30.06.2023	248,543507	257,198774	113,135488
30.09.2023	248,178252	257,618177	113,530071
31.12.2023	254,969666	264,141459	116,463817

*Во втората половина на 2009 година, двете САВА и КБ Прво донесоа одлуки за рекласификација на финансиските инструменти кои се чуваат до достасување во категорија на финансиски инструменти расположливи за продажба и, во оваа постапка, друштвата извршија повторна проценка на вредноста на финансиските инструменти, со примена на објективна, фер вредност и ја утврдија вредноста на средствата, на нето-средствата, вредноста на сметководствените единици и бројот на сметководствени единици, што предизвика релативно висока корекција на вредноста на сметководствените единици

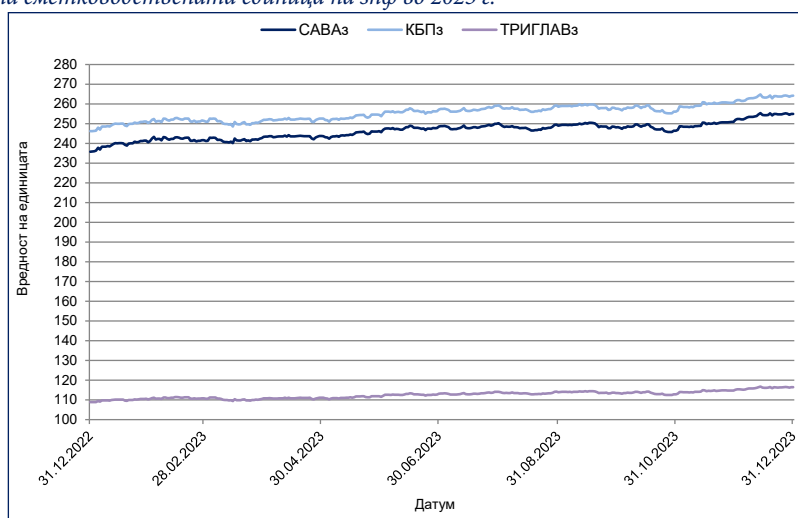
Графикон 5.23. Вредност на сметководствената единица на зпф од почетокот на системот

Вообичаено, приносот за пензиски фондови се пресметува за последните неколку години, сведен на годишно ниво. Така, и во македонскиот пензиски систем, законски е уредено приносот да се пресметува за период од седум години (пресметковен период), сведен на годишно ниво, во номинален и во реален износ¹⁴. Доколку фондот постои пократко од 84 месеци, но подолго од 12 месеци, приносот се пресметува на крајот на јуни, односно декември, за период од првиот јуни, односно декември, по основањето на фондот, до крајот на јуни, односно декември, кога се прави пресметката. Во тој случај, пресметковниот период изнесува 78, 72, 66, 60, 54, 48, 42, 36, 30, 24, 18 или 12 месеци.

¹⁴Формулите за пресметка на приносот во номинален и во реален износ се пропишани во Правилникот за проценка на средствата на задолжителните и на доброволните пензиски фондови.

Графикон 5.24. Вредност на сметководствена единица на зпф во 2023 г.

Табела 5.12. Принос на зпф

Период*	САВАЗ		КБПз		ТРИГЛАВз***	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
01.01.2006 - 31.12.2008	0,05%		2,32%			
31.12.2006 – 31.12.2009	3,33%		4,32%			
31.12.2007 – 31.12.2010	2,67%		3,97%			
31.12.2008 - 31.12.2011	8,80%		6,86%			
31.12.2009 – 31.12.2012	6,00%		5,66%			
31.12.2006 – 31.12.2013	5,20%	2,16%	5,41%	2,37%		
31.12.2007 – 31.12.2014	4,83%	2,67%	5,21%	3,05%		
31.12.2008 - 31.12.2015	7,87%	6,45%	7,21%	5,80%		
31.12.2009 - 31.12.2016	6,34%	4,74%	6,27%	4,67%		
31.12.2010 - 31.12.2017	6,13%	4,63%	6,01%	4,51%		
31.12.2011 – 31.12.2018	5,93%	4,72%	6,01%	4,80%		
31.12.2012 – 31.12.2019	6,31%	5,74%	6,29%	5,72%		
31.12.2013 – 31.12.2020	5,54%	4,84%	5,76%	5,06%	-	-
31.12.2014 – 31.12.2021	5,98%	4,48%	6,29%	4,79%	-	-
30.06.2019 – 31.12.2021	-	-	-	-	3,84%	1,01%
31.12.2015 – 31.12.2022	4,77%	0,73%	5,05%	1,00%	-	-
30.06.2019 – 31.12.2022	-	-	-	-	2,40%	-4,40%
31.03.2016 – 31.03.2023	5,32%	1,14%	5,48%	1,30%	-	-
30.06.2019 – 31.03.2023	-	-	-	-	2,72%	-3,82%
30.06.2016 – 30.06.2023	5,49%	1,09%	5,60%	1,19%	-	-
30.06.2019 – 30.06.2023	-	-	-	-	3,08%	-3,57%
30.09.2016 – 30.09.2023	5,16%	0,43%	5,33%	0,59%	-	-
30.06.2019 – 30.09.2023	-	-	-	-	2,98%	-3,77%
31.12.2016 – 31.12.2023	5,12%	0,51%	5,23%	0,63%	-	-
30.06.2019 – 31.12.2023	-	-	-	-	3,40%	-2,76%
Почеток** - 31.12.2023	5,33%	2,24%	5,54%	2,44%	3,26%	-2,61%

*До донесување на измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од јануари 2013 година, приносот на задолжителен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

**Почеток на работа на САВАЗ и КБПз е 1.1.2006 г. Почеток на работа ТРИГЛАВз е 1.4.2019 г.

***ТРИГЛАВз се вклучува во споредбените анализи за принос со пресметан принос за соодветните периоди, согласно регулативата, бидејќи постои подолго од 12 месеци но пократко од 84 месеци.

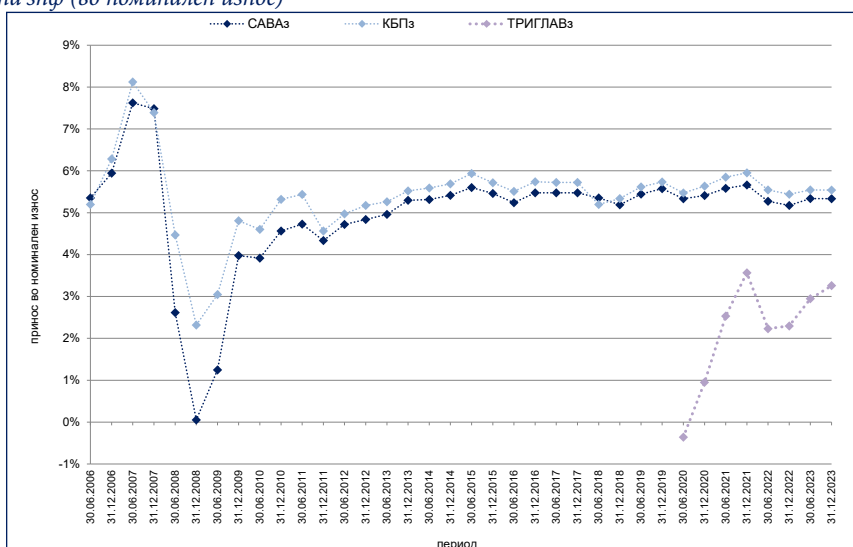
Приносот во номинален износ претставува промена (пораст) во проценти на вредноста на сметководствената единица на последниот датум на проценка од пресметковниот период и вредноста на сметководствената единица на последниот ден од месецот кој претходи на првиот месец во пресметковниот период, конвертирана во еквивалентна годишна стапка на принос во номинален износ. Приносот во реален износ, за секој пресметковен период, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос во реален износ, се пресметува врз основа на годишната стапка на принос во номинален износ и промената на нивото на трошоците на живот во пресметковниот период, сведена на годишно ниво. Приносот на задолжителните пензиски фондови, по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 5.12.

Приносот на индивидуалната сметка е променлив и зависи од приносот на задолжителниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и од целокупната економија.

Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, важно е да се пресмета и приносот на задолжителните пензиски фондови од почетокот на системот односно од почетокот на работа на задолжителниот пензиски фонд сведен на годишно ниво, којшто за САВАз изнесува 5,33% во номинален односно 2,24% во реален износ, за КБПз 5,54% во номинален износ односно 2,44% во реален износ. Приносот од почетокот на работа на ТРИГЛАВз сведен на годишно ниво изнесува 3,26% во номинален односно -2,61% во реален износ.

Движењето на приносот во номинален износ, во текот на осумнаесетте години постоење на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, може да се види на графикон 5.25., каде што се прикажани приносите по периоди (од почеток на системот до соодветниот датум), од почетокот на системот до 31.12.2023 година, по фондови (за САВАз и за КБПз). На графиконот се прикажани и приносите по периоди од почетокот на работа на ТРИГЛАВз до соодветниот датум. На почетокот на постоењето на системот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот од 2006 и 2007 година, има високи приноси, додека на крајот од 2008 година, се забележуваат најниски приноси, како резултат на негативните случувања на домашните и на странските финансиски пазари. Потоа следи постепено закрепнување од кризата и зголемување на приносите, до крајот на 2009 година, како и на крајот на 2010 година. На крајот од 2011 година, се забележува мало намалување на приносот, во однос на крајот од 2010 година. Во текот на следните години, се забележува раст (со мали отстапувања од растот на приносите заклучно со крајот на 2015 година и првата половина на 2016 година и приносите во 2018 година). Помалите износи на приносите во 2018 година најмногу се должат на влијанието на цените на светските финансиски пазари кои бележеа поголема волатилност во текот на 2018 година и намалување на крајот на 2018 година. Во текот на 2019 година се забележува постепен раст на приносите. Во 2020 година се забележуваат помали приноси во однос на 2019 година кај САВАз и КБПз, најмногу заради неповолните состојби на финансиските пазари во услови на пандемија на вирусот Корона. ТРИГЛАВз во почетните години од своето работење и во исклучителни околности заради неповолните состојби на финансиските пазари во услови на пандемија на вирусот Корона, забележа принос во номинален износ помал од нула, којшто веќе во следниот период беше надоместен. После падот на приносите во 2022 година заради глобалната криза предизвикана од воениот конфликт помеѓу Украина и Русија, во 2023 година се забележува мало зголемување на приносите кај трите пензиски фондови.

Графикон 5.25. Принос на зпф (во номинален износ)

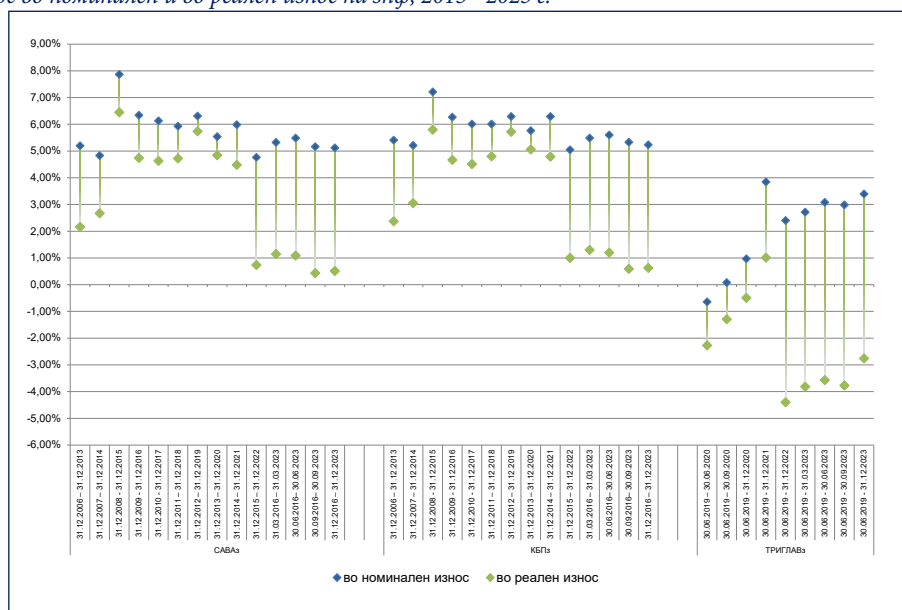

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во период од 2013 до 2022 година (на годишно ниво) и во 2023 година (на квартално ниво), по седумгодишни периоди, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос, по задолжителен пензиски фонд, можат да се видат на графикон 5.26. На овој графикон е прикажано и движењето на приносот во номинален и во реален износ на ТРИГЛАВз, за соодветните периоди согласно регулативата бидејќи постои подолго од 12 месеци но пократко од 84 месеци. После растот на приносот во првиот квартал во 2023 година во однос на 2022 година, во

2023 година приносот и во номинален и во реален износ бележи намалување и кај САВАЗ (од 5,32% до 5,12% во номинален и од 1,14% до 0,51% во реален износ) и кај КБПЗ (од 5,48% до 5,23% во номинален износ и од 1,30% до 0,63% во реален износ). Притоа, најмал износ на принос во номинален износ и во реален износ е забележан во третиот квартал кај пензиските фондови кои постојат повеќе од седум години. Приносот на третиот задолжителен пензиски фонд што почна со работа во април 2019 година после падот во 2022 година, во 2023 година забележува раст и во номинален (од 2,72% до 3,40%) и во реален износ (од -3,82% до -2,76%). Во разгледуваниот период (2013 - 2023 година) промената на нивото на трошоците на живот во пресметковните периоди, сведена на годишно ниво, до 2019 година бележи намалување што влијае врз постепено приближување на приносите во реален износ кон приносите во номинален износ, додека пак во периодот по 2019 година (особено во 2022 година) бележи зголемување што влијае врз постепено одалечување на приносите во реален износ од приносите во номинален износ.

Седумгодишниот принос на ниво на задолжително капитално финансирано пензиско осигурување за период 31.12.2016 – 31.12.2023 година, пресметан преку промената на пондерираниот просек¹⁵ на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови, сведен на годишно ниво изнесува 4,63% во номинален односно 0,05% во реален износ.

Графикон 5.26. Принос во номинален и во реален износ на зпф, 2013 - 2023 г.

5.7 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на задолжителниот пензиски фонд, проценка на средствата, зачленување, водење индивидуални сметки на членовите и известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС, за Фондот на ПИОСМ и за чуварот на имот и покривање на сопствените трошоци, друштвата, во согласност со Законот, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Ваквиот начин на финансирање на пензиските друштва е вообичаен за друштвата кои функционираат во пензиски систем сличен на македонскиот. Надоместокот што се наплатува како процент од придонесите, се плаќа еднаш од уплатата на придонесот, а потоа истиот придонес се инвестира сè до повлекување на средствата, додека надоместокот што се наплатува од средства, се наплатува на крајот на секој месец, од вкупните средства кои се управуваат. Надоместоците, засновани на придонеси, имаат тежина „на почетокот“, односно се релативно големи во почетните години. Надоместоците засновани на средства имаат тежина „на крајот“, бидејќи акумулираните средства се многу поголеми колку што се поблиску до пензионирањето¹⁶. Гледано на долг рок, надоместокот од придонеси нема да има значајно влијание врз висината на пензијата на членот, а надоместокот од средства ќе станува сè позначаен со текот на годините.

Видовите и висината на надоместоците, кои ги наплаќаа друштвата, кои управуваат со задолжителни пензиски фондови, во 2023 година, се прикажани во табела 5.13.

¹⁵Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови во однос на нето-средствата на задолжителните пензиски фондови.

¹⁶Administrative Charges for Funded Pensions: An International Comparison and Assessment, Edward Whitehouse, June 2000.

Табела 5.13. Надоместоци кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со задолжителни пензиски фондови во 2023 г.

Вид на надоместок	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ***
Надоместок од придонеси	1,90%*	1,90%*	1,90%
Месечен надоместок од вредноста на нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд	0,030%**	0,030%**	0,030%
Надоместок за премин			
Број на денови****	Износ на надоместок за премин	Износ на надоместок за премин	Износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 720	15 евра	15 евра	15 евра
број на денови > 720	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

*Законски определениот максимум за 2023 година е 2,00% (Висината претходно беше 2,00% кај сите зпф).

**Висината е еднаква со законски определениот максимум за 2019 година (претходно изнесуваше 0,035% и кај САВАЗ и кај КБПЗ).

***Висината е еднаква со законски определениот максимум за 2019 година. Од април 2019 година.

****Бројот на денови се пресметува од датумот за кој членот се стекнал со статус на член во постојниот задолжителен пензиски фонд (или од први во месецот за кој членот стекнал право на придонес во постојниот задолжителен пензиски фонд, во случај на прво членство) до датумот на пренос на средствата на индивидуалната сметка на членот во идниот задолжителен пензиски фонд.

Првично, надоместокот од придонеси беше определен на тендер, а почетниот надоместок, што го наплатуваа САВА и КБ Прво, изнесуваше 8,50%. Понатаму, со развојот на системот и со намалувањето на надоместоците кои ги наплатуваат државните институции од друштвата, како и со растот на придонесите и средствата, кои се основа за пресметка на надоместоците, следеше континуирано постепено намалување на овој надоместок. Висината на надоместоците од придонеси, кои се наплатуваа од почетокот на постоењето на системот, заклучно со 2023 година, е прикажана во табела 5.14.

Табела 5.14. Висина на надоместоците од придонеси кои ги наплаќаат пензиските друштва во вториот столб

	износ	датум на примена		износ	датум на примена		износ	датум на примена
САВА	9,90%	На тендер	КБ Прво	9,90%	На тендер	ТРИГЛАВ	2,25%	Од април 2019 г.
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)		8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)		2,00%	Од јануари 2020 г.
	7,90%	Од јули 2007 г.		7,90%	Од јули 2007 г.		1,90%	Од јануари 2023 г.
	6,90%	Од февруари 2008 г.		6,80%	Од февруари 2008 г.			
	6,50%	Од мај 2009 г.		5,50%	Од јануари 2010 г.			
	5,50%	Од јануари 2010 г.		4,50%	Од јануари 2011 г.			
	4,50%	Од јануари 2011 г.		4,00%	Од јануари 2012 г.			
	4,00%	Од јануари 2012 г.		3,75%	Од јуни 2013 г.			
	3,75%	Од јуни 2013 г.		3,50%	Од јануари 2014 г.			
	3,50%	Од јануари 2014 г.		3,25%	Од јануари 2015 г.			
	3,25%	Од јануари 2015 г.		3,00%	Од јануари 2016 г.			
	3,00%	Од јануари 2016 г.		2,75%	Од јануари 2017 г.			
	2,75%	Од јануари 2017 г.		2,50%	Од јануари 2018 г.			
	2,50%	Од јануари 2018 г.		2,25%	Од јануари 2019 г.			
	2,25%	Од јануари 2019 г.		2,00%	Од јануари 2020 г.			
	2,00%	Од јануари 2020 г.		1,90%	Од јануари 2023 г.			
	1,90%	Од јануари 2023 г.						

Надоместокот од средства беше определен во закон и, заклучно со мај 2013 година, изнесуваше 0,05% месечно од вредноста на нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд, потоа заклучно со декември 2014 година, изнесуваше 0,045%. Од јануари 2015 година, надоместокот изнесуваше 0,04%, заклучно со декември 2016 година. Од јануари 2017 година, надоместокот од средства изнесуваше 0,035%. Од јануари 2019 година надоместокот од средства изнесува 0,030%.

Од 2013 година, со закон беше определена максималната висина на надоместокот од придонеси и надоместокот од средства, што ќе може да ја наплаќаат пензиските друштва и беше предвидено нивно постепено понатамошно намалување. Во 2023 година сите пензиски друштва ја намалија висината на надоместокот од придонеси од 2,00% на 1,90% од уплатените придонеси во задолжителните пензиски фондови. Наплатата на надоместоците (во милиони денари) од страна на друштвата, во текот на 2023 година, е прикажана во табела 5.15.

Табела 5.15. Наплата на надоместоци од страна на друштвата, во 2023 г. (во милиони денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
САВАз – вкупно	22,95	25,59	24,82	24,59	24,83	26,88	25,69	26,51	26,04	26,80	26,68	28,67	310,04
Од придонеси	7,46	9,80	8,95	8,50	8,56	10,30	8,91	9,66	9,01	9,73	9,38	10,93	111,19
Од средства	15,49	15,79	15,87	16,08	16,27	16,58	16,78	16,85	17,03	17,06	17,30	17,74	198,85
КБПз – вкупно	25,62	28,35	27,49	27,25	27,49	29,67	28,91	28,91	28,94	29,65	29,83	31,76	343,89
Од придонеси	8,13	10,56	9,66	9,20	9,23	11,08	10,09	9,96	9,79	10,47	10,35	11,86	120,39
Од средства	17,49	17,79	17,83	18,05	18,25	18,59	18,83	18,95	19,16	19,19	19,47	19,90	223,51
ТРИГЛАВз – вкупно	3,05	3,58	3,59	3,64	3,82	4,22	4,10	4,35	4,34	4,56	4,65	5,04	48,95
Од придонеси	1,37	1,80	1,73	1,69	1,77	2,09	1,91	2,09	2,00	2,16	2,16	2,44	23,22
Од средства	1,68	1,78	1,86	1,96	2,05	2,13	2,19	2,26	2,34	2,40	2,49	2,60	25,72

Трансакциските провизии, во врска со трансакциите за стекнување или за пренос на средствата на задолжителен пензиски фонд, се плаќаат од средствата на задолжителниот пензиски фонд, на избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност, дома и во странство. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција. Во текот на 2023 година, од САВАз биле наплатени вкупно 1,18 милиони денари трансакциски провизии, од КБПз биле наплатени вкупно 0,93 милиони денари и од ТРИГЛАВз биле наплатени вкупно 0,28 милиони денари трансакциски провизии.

5.8 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензија се исти и за првиот и за вториот столб: возрасна граница од 64 години за мажи, односно од 62 години за жени, со минимум 15 години работен стаж.

Од првиот столб се врши исплата на дел од старосната, од семејната и од инвалидската пензија, како и од минималната пензија. Пензијата од првиот столб се пресметува како дефинирана пензија според однапред утврдена формула (одреден процент, во зависност од годините на стаж, помножен со пензиска основа, определена од валоризирани плати од целиот работен век).

Од вториот столб се врши исплата на дел од старосната пензија, во вид по избор на членот:

- пензиски ануитет со целиот износ на средства, акумулирани на индивидуалната сметка на членот; ануитетот се исплаќа од крајот на животот, од друштво за осигурување, овластено за таа цел, или
- програмирани повлекувања, од акумулираните средства на индивидуалната сметка на членот и се исплаќаат од друштво кое управува со задолжителен пензиски фонд, или
- комбинација на горенаведените методи.

Обезбедувањето пензиски ануитети и програмирани повлекувања е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Доколку осигуреникот кој остварил право на инвалидска пензија е член на вториот столб, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОСМ и целосната исплата на инвалидската пензија се исплаќа од Фондот на ПИОСМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на инвалидска пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш членот може да избере наместо таа пензија да користи пензија од втор столб.

Во случај на смрт на член на задолжителен пензиски фонд од вториот столб, чии членови имаат право на семејна пензија, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОСМ и целосната исплата на семејната пензија се исплаќа од Фондот на ПИОСМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на семејна пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш корисникот на семејна пензија може да избере, наместо таа пензија, да користи пензија од втор столб.

Во 2023 година беа остварени 98 инвалидски пензии и 198 семејни пензии од страна на членови на вториот столб, односно членови на семејство на починат член, поради што нивните акумулирани средства беа пренесени во Фондот на ПИОСМ, од каде се исплаќа инвалидската, односно семејната пензија. Во 2023 година, за 18 членови на вториот столб започна да се исплаќа старосна пензија од втор столб, преку програмирани повлекувања. Исто така во 2023 година за член на семејство на еден починат член, кој оствари право на семејна пензија, започнаа да се исплаќаат привремени програмирани повлекувања. Додека во 2023 година, се исплаќаше старосна пензија од втор столб, преку програмирани повлекувања, за вкупно 44 пензионирани членови (вклучувајќи ги членовите кои започнаа да ги повлекуваат средствата во претходните години) и се исплаќаа привремени програмирани повлекувања за членови на семејство на двајца починати членови, кои остварија право на семејна пензија.

Предвидени се и случаи во кои се врши исплата на средства од индивидуалната сметка на членот, а притоа да нема остварување право на пензија и тоа:

- кога починатиот член на задолжителен пензиски фонд нема членови на семејството кои имаат право на семејна пензија, тогаш средствата на сметката на тој член стануваат дел на оставинската маса на оставителот и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување;

- кога член на задолжителен пензиски фонд нема да стекне право на старосна пензија според Законот за пензиското и инвалидското осигурување, поради тоа што нема навршено пензиски стаж најмалку 15 години, може да оствари пензија само од средствата од втор столб, доколку пензијата е поголема или еднаква на 40% од најнискиот износ на пензија, а доколку пресметаниот износ на пензијата е помал од 40% од најнискиот износ на пензија, задолжителниот пензиски фонд на членот наеднаш ќе му ги исплати акумулираните средства на неговата сметка. Остварување на пензија само од средствата од втор столб и исплата на вкупните акумулирани средства во овие случаи може да се изврши по навршување 65 години.

Во текот на 2023 година беа исплатени средства како наследство од индивидуалните сметки на 102 починати членови. Исто така, еднократно беа исплатени средства на 4 членови.

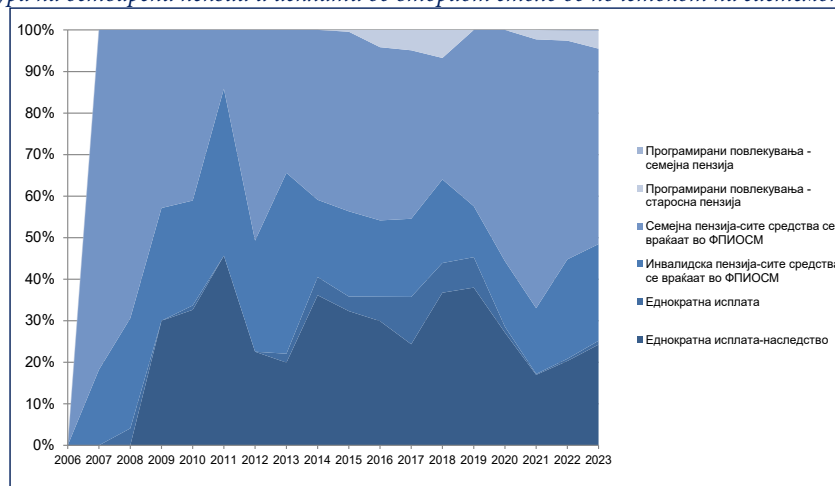
Подетален преглед на остварените пензии и исплати за членови на вториот столб во 2023 година, по задолжителни пензиски фондови, е даден во табела 5.16.

Табела 5.16. Остварени пензии и исплати за членовите во втор столб во 2023 г.

Вид на пензија/ Задолжителен пензиски фонд	САВАЗ	КБПЗ	ТРИГЛАВЗ	Вкупно
Инвалидска пензија	48	46	4	98
Семејна пензија	95	94	9	198
Старосна пензија – програмирани повлекувања	7	11	0	18
Семејна пензија – програмирани повлекувања	1	0	0	1
Еднократна исплата – член	1	3	0	4
Еднократна исплата – наследство	59	41	2	102
Вкупно	211	195	15	421

На графикон 5.27. е прикажана структурата на остварени пензии и исплати од вториот столб, во осумнаесетте години на постоење на вториот столб, заклучно со 2023 година. Бројот на исплати е многу мал, бидејќи членовите се млади лица. Најголем дел од исплатите се во случаите на смрт на член, преку остварена семејна пензија, или исплата на наследство, па исплатите по основ на остварена инвалидска пензија, а најмал е бројот на еднократни исплати на членови и исплати на членови преку програмирани повлекувања.

Графикон 5.27. Структура на остварени пензии и исплати од вториот столб од почетокот на системот

Информации за доброволните пензиски фондови

6

Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување	6.1
Членство во доброволните пензиски фондови	6.2
Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд	6.3
Придонеси во доброволните пензиски фондови	6.4
Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови	6.5
Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови	6.6
Надоместоци кај доброволните пензиски фондови	6.7
Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување	6.8

6. Информации за доброволните пензиски фондови

Во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, заклучно со 2023 година, има вкупно 31.500 членови, што значи пораст на членството во годината за околу 6,77% што е на приближно исто ниво како и минатата година. Од вкупниот број членови во третиот столб околу 49% се членови со доброволна индивидуална сметка, додека околу 51% се учесници во пензиска шема со професионална сметка. Новиот доброволен пензиски фонд направи нешто поголемо раздвижување во премините на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд и во 2023 година.

Во текот на 2023 година, во доброволните пензиски фондови се уплатени вкупно околу 431,91 милиони денари. Вкупните средства на доброволните пензиски фондови пак забележаа помал раст во однос на вкупните средства на задолжителните пензиски фондови, односно пораснаа за 17,46% и достигнаа 3,59 милијарди денари, што претставува околу 0,43% од БДП на РСМ. Во структурата на инвестициското портфолио на доброволните пензиски фондови се забележува мало зголемување на учеството на домашните државни хартии од вредност и мало зголемување на учеството на инвестициите во странство најмногу заради зголемувањето на учеството во удели на инвестициски фондови. Инвестициското портфолио во 2023 година се состои од домашни инвестиции коишто вклучуваат државни хартии од вредност (55,48%), депозити (5,51%), акции (6,18%), корпоративни обврзници (0,58%) и многу мал дел во удели во инвестициски фондови (0,60%), како и инвестиции во странство, коишто вклучуваат инвестиции во странски државни обврзници (0,94%), краткорочни хартии од вредност (0,23%), корпоративни обврзници (0,19%), удели на инвестициски фондови (23,61%) и акции (4,88%).

Во 2023 година вредностите на сметководствените единици на четирите доброволни пензиски фондови повторно забележа раст после отстапувањето од трендот на раст во 2022 година (8,46% на САВАД, 6,46% на КБПД, 6,37% на ТРИГЛАВД и 8,20% на ВФПД). Иако во 2023 година се забележува мал раст на приносот во номинален износ во седумгодишниот период 2017 - 2023 година и на доброволните пензиски фондови, сепак зголемувањето на промената на нивото на трошоците на живот, сведена на годишно ниво, сè уште изразено влијае на износите на приносот во реален износ во 2023 година. На ниво на трет столб, во седумгодишниот период 2017 - 2023 година, беше остварен просечен принос сведен на годишно ниво од 4,89% во номинален износ односно 0,30% во реален износ, пресметан преку промената на пондерираниот просек на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови.

Во 2023 година беа остварени 359 пензиски надоместоци и исплати од третиот столб.

6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување

Примарна цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување е обезбедување повисок приход по пензионирањето, за осигурениците кои се веќе осигурени во едностволбниот и/или во двостоволбниот пензиски систем, обезбедување пензија на лицата кои не се опфатени со задолжителното пензиско осигурување лично за себе или од други лица и обезбедување предуслови за воспоставување професионални пензиски шеми во процесот на усогласување на системот на социјално осигурување во РСМ со системите во ЕУ. Основни принципи на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување се: обезбедување дополнителни средства во случај на старост, членување на доброволна основа, капитално финансирање на принцип на дефинирани придонеси, инвестирање на средствата врз основа на сигурност, диверзификација на ризик и одржување адекватна ликвидност, како и транспарентност.

Доброволното пензиско осигурување овозможува опфат на голема група лица од населението на РСМ, како и на лица кои не се државјани на РСМ. Тоа овозможува дополнително штедење за старост, со што се зголемува материјалната сигурност при старост. Понатаму, во согласност со вообичаените практики во многу европски земји, каде што постојат професионални пензиски шеми, преку кои работодавците, или здруженијата на граѓаните, организираат и финансираат дополнително пензиско осигурување за своите вработени, односно членови, тоа е овозможено и во РСМ. Бидејќи европските системи за социјално осигурување се под притисок, кој постојано се зголемува, професионалните пензии, во иднина, сè повеќе и повеќе, ќе имаат улога на дополнување на приходите, по пензионирање. Од тие причини, треба да се развијат професионалните пензии, дополнително на социјалното осигурување, со цел обезбедување сигурно, трајно и ефикасно социјално осигурување, кое треба да гарантира пристапен животен стандард во староста. Во третиот столб, работодавец, или здружение на граѓани (осигурител), може да организира и да финансира професионална пензиска шема и да уплаќа придонес во доброволен пензиски фонд за своите вработени и членови. Повеќе работодавци, или повеќе здруженија на граѓани, можат заедно да организираат и да финансираат професионални пензиски шеми. Осигурителот потпишува договор со друштвото што го избрал да управува со доброволниот пензиски фонд, во кој ќе биде вклучена професионалната пензиска шема.

Се очекува доброволното капитално финансирано пензиско осигурување да има дополнително значително влијание врз економијата во целина, преку зголемување на штедењето на населението, зголемување на моќта на инвестирањето и на поттикнувањето на развојот и продлабочувањето на пазарот на капитал, преку инвестирање на средствата на доброволните пензиски фондови, зголемување на побарувачката за нови инструменти и преку нови финансиски услуги, итн.

Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување стана оперативно во втората половина на 2009 година, така што на постојните друштва им беа доделени дозволи за управување со доброволни пензиски фондови. Отворен доброволен пензиски фонд „НЛБ пензија плус“ – Скопје почна со работа на 15.7.2009 година, додека КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје, на 21.12.2009 година. Во јуни 2018 година, МАПАС даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен доброволен пензиски фонд – „НЛБ Пензија плус“ Скопје во Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус. Триглав отворен доброволен пензиски фонд – Скопје почна со работа на 1.3.2021 година. ВФП отворен доброволен пензиски фонд – Скопје почна со работа на 18.10.2022 година.

6.2 Членство во доброволните пензиски фондови

Едно лице може да стекне членство во доброволен пензиски фонд на три начина:

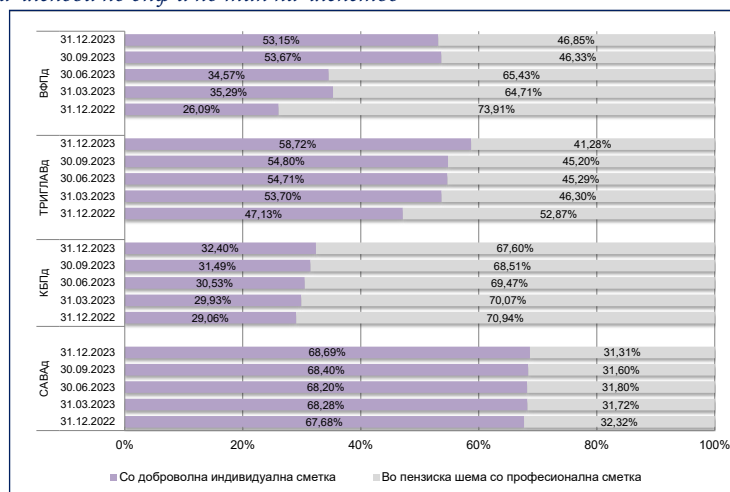
- 1) со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето и друштвото и со отворање на доброволна индивидуална сметка,
- 2) со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето, физичкото лице кое уплаќа во име и за сметка на лицето (уплаќач) и друштвото и со отворање на доброволна индивидуална сметка,
- 3) со учество во професионална пензиска шема, организирана од неговиот работодавец или од здружение во кое членува и со отворање на професионална сметка.

Едно лице може да има само една доброволна индивидуална сметка и една професионална сметка. Овие сметки можат да бидат во ист или во различен доброволен пензиски фонд.

Во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, со состојба на 31.12.2023 година, има вкупно 31.500 членови, што значи 1.998 членови повеќе во споредба со 31.12.2022 година, односно има пораст на членството за околу 6,77%. Порастот на членството во 2023 година во однос на 2022 година го задржува приближно истото ниво како и минатата година. Од вкупниот број членови во третиот столб 15.389 или околу 49% се членови со доброволна индивидуална сметка, додека 16.111 или околу 51% се учесници во пензиска шема со професионална сметка. Бидејќи ТРИГЛАВд и ВФПд имаат релативно мал број на членови (0,55% од вкупниот број на членови се во ТРИГЛАВд и 1,36% во ВФПд), во однос на распределбата на членовите по доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2023 година, кај доброволните пензиски фондови кои работат од 2009 година нема значителна промена во однос на состојбата во минатата година, односно околу 44,16% од членовите се во САВАд, додека околу 53,93% се во КБПд.

Од графиконот 6.1., каде се прикажани структурата на членови по доброволните пензиски фондови и по тип на членство, во 2023 година, на квартално ниво, може да се забележи значителна разлика во однос на видот на членството кај четирите доброволни пензиски фондови. Во однос на структурата на членови по тип со состојба 31.12.2023 година, кај САВАд и кај КБПд нема значителна промена во споредба со состојбата во минатата година. Имено, САВАд има поголем број членови со доброволни индивидуални сметки (68,69%), додека КБПд има повеќе членови во пензиски шема со професионални сметки (67,60%). Кај ТРИГЛАВд и кај ВФПд има поголема промена во споредба со состојбата во минатата година и на крајот на 2023 година кај ТРИГЛАВд и ВФПд распределбата на членството е порамномерна иако поголем број се членови со доброволни индивидуални сметки (58,72% кај ТРИГЛАВд и 53,15% кај ВФПд).

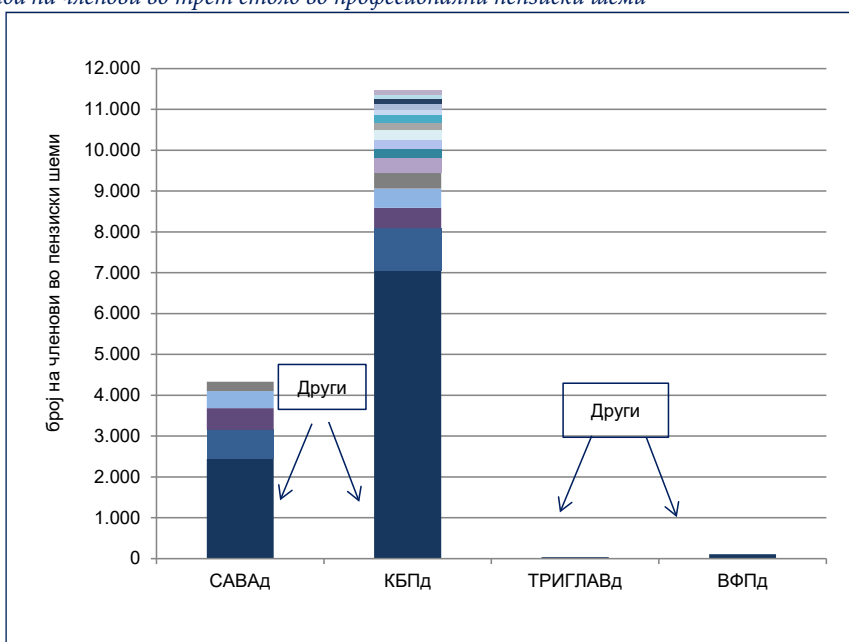
Графикон 6.1. Структура на членови по дпф и по тип на членство

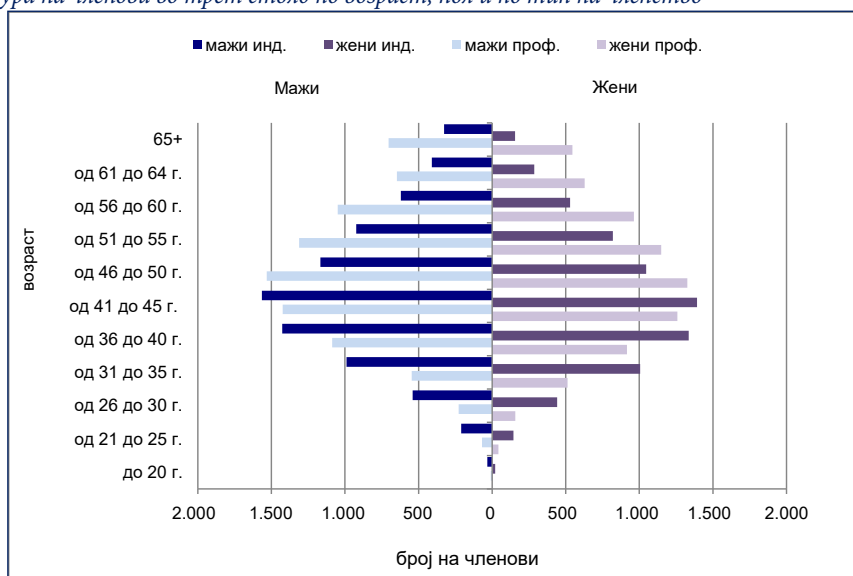
Од досегашното искуство, најчесто, членовите кои имаат индивидуални сметки сами си уплаќаат средства, а во мал број случаи има членови за кои придонес плаќа уплаќач (од вкупно 15.389 членови кои имаат индивидуални сметки, само 885 членови или 5,8% имаат уплаќач). Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување овозможува членување и на лица кои не се државјани на РСМ. Во досегашното постоење на третиот столб постојат многу мал број членови кои се странски државјани (0,01% од вкупниот број членови).

Во врска со учеството на членовите во професионалните пензиски шеми, во САВАд 4.355 членови се учесници во 1.228 професионални пензиски шеми, во КБПд 11.484 членови се учесници во 2.879 професионални пензиски шеми, во ТРИГЛАВд 71 членови се учесници во 5 професионални пензиски шеми и во ВФПд 201 членови се учесници во 43 професионални пензиски шеми. Постојат професионални пензиски шеми со по неколку десетици членови и професионални пензиски шеми само со по 1 до 2 члена. Од вкупниот број шеми, 19 професионални пензиски шеми имаат по над 100 членови, 4 шеми имаат по над 500 членови од кои едната има над 1.000 членови. Распределбата на членовите во професионалните пензиски шеми по фондови е дадена на графикон 6.2., во кој поединечно се прикажани само шемите кои имаат повеќе од 100 члена, додека останатите шеми се вклучени во ставката „други“.

Графикон 6.2. Распределба на членови во трет столб во професионални пензиски шеми

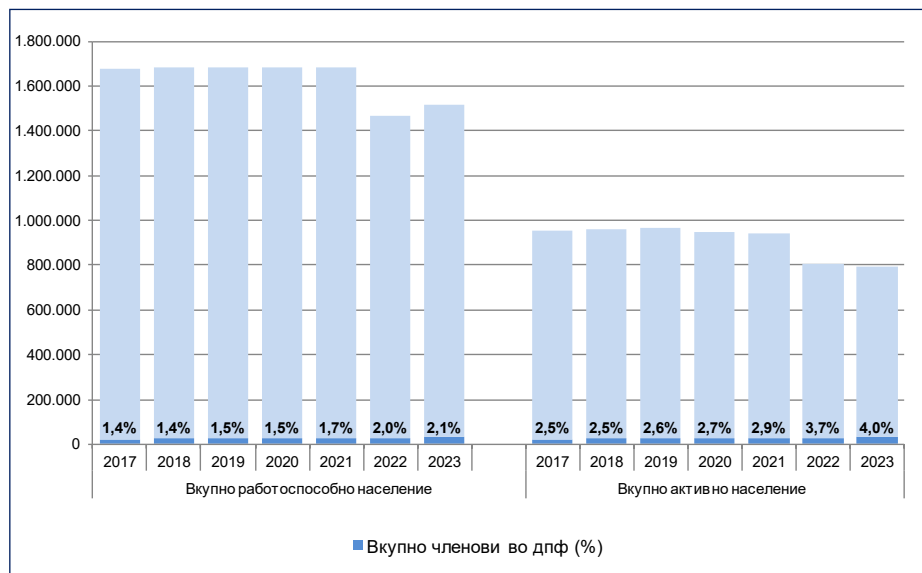
Графикон 6.3. Структура на членови во трет столб по возраст, пол и по тип на членство

Структурата на членовите во третиот столб, по возраст, пол и по тип на членство, е прикажана на графикон 6.3. Од овој графички приказ може да се забележи дека во третиот столб во споредба со вториот столб има повеќе повозрасни членови. Нешто околу 59% од членовите со доброволна индивидуална сметка се на возраст до 45 години, додека околу 57% од членовите со професионална сметка се на возраст до 50 години. Членовите кои имаат професионална сметка се повозрасни во однос на членовите со индивидуална сметка. Просечната возраст на членовите со индивидуална сметка е 44 години и за мажи и за жени, а на членовите со професионална сметка е 49 години за мажи и 49 години за жени, додека просечната возраст на сите членови вкупно, е 47 години.

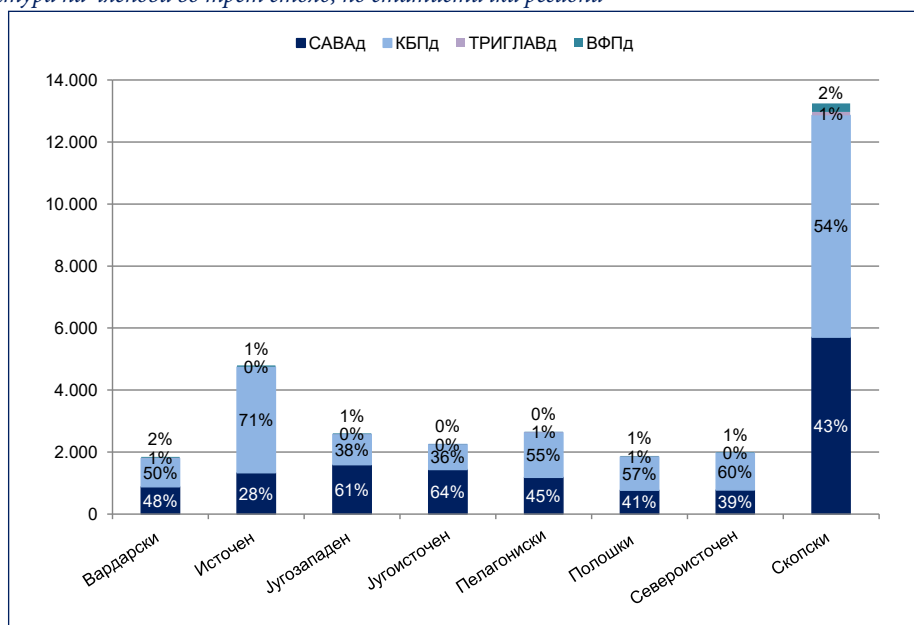
Учеството на вкупниот број на членови на третиот столб во вкупното работоспособно население и во вкупното активно население иако порасна во 2023 година сè уште е мало. Со состојба на крајот од 2023 година, само околу 2,1% од вкупното работоспособно население во РСМ се членови на третиот столб, односно околу 4,0% од вкупното активно население во РСМ се членови на третиот столб. Порастот на учеството на членовите во третиот столб, во вкупното работоспособно население и активно население во РСМ, во периодот од 2017 до 2023 година, е прикажан на графикон 6.4. Овој резултат покажува дека постои значаен потенцијал за развој на третиот столб.

Графикон 6.4. Структура на членови во третиот столб во вкупното работоспособно население и активно население, по возрасни групи и пол

Структурата на членовите во доброволните пензиски фондови по статистички региони¹⁷ во РСМ е дадена на графикон 6.5. Најмногу членови во четирите доброволни пензиски фондови има од Скопскиот регион, 7.150 членови во КБПд, 5.710 членови во САВАд, 114 членови во ТРИГЛАВд и 274 членови во ВФПд. Најмалку членови во САВАд има од Полошкиот регион (770 членови), најмалку членови во КБПд има од Југоисточниот регион (805 членови), најмалку членови во ТРИГЛАВд има од Североисточниот регион и Источниот регион (по 2 членови), додека најмалку членови во ВФПд има од Пелагонискиот регион (6 членови).

Графикон 6.5. Структура на членови во трет столб, по статистички региони

¹⁷Статистичките региони се дефинирани според ДЗС – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во РСМ и е усогласена со класификацијата на ЕУ.

6.3 Премин на член од една на друга сметка во ист или во друг доброволен пензиски фонд

Лицата имаат право на избор на доброволен пензиски фонд и право на промена на избраниот доброволен пензиски фонд. Лицата имаат право на избор на доброволен пензиски фонд и право на промена на избраниот доброволен пензиски фонд, по сопствена желба, во секое време. Доколку членот е член на постојниот доброволен пензиски фонд пократко од 12 месеци, при преминот треба да плати надоместок за премин. Инаку, преминот е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот. Исто така, и при премин на учесник во професионална пензиска шема од еден кај друг осигурител, тој има право на пренос на средствата заштедени во професионалната шема на професионална сметка или на доброволна индивидуална сметка, доколку другиот осигурител нема организирано професионална пензиска шема или не го вклучи лицето во неа. Членот, кој е учесник во професионална пензиска шема, има право на пренос на средствата на доброволна индивидуална сметка, доколку не се вработи или не се зачлени во здружение на граѓани.

Во табела 6.1. се дадени податоци за бројот на членови кои преминале од еден во друг доброволен пензиски фонд и за износот на пренесените средства од еден во друг доброволен пензиски фонд, врз таа основа, во текот на 2023 година.

Започнувањето со работа на четвртиот доброволен пензиски фонд ВФПд направи нешто поголемо раздвижување во премините на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд во 2023 година. Имено, во текот на 2023 година, вкупниот број членови во доброволните пензиски фондови кои преминале од еден во друг доброволен пензиски фонд изнесува 197, што претставува 0,63% од вкупниот број членови. Иако процентуалното учество на членовите кои направиле промена на доброволниот пензиски фонд во вкупниот број на членови е минимално сепак во 2023 година, бројот на членови кои направиле промена на доброволниот пензиски фонд е значително поголем во споредба со 2022 година. Притоа, 48 членови преминале во САВАд, 21 преминале во КБПд, 3 членови преминале во ТРИГЛАВд и 121 преминале во ВФПд. При преминот, околу 10,26 милиони денари биле пренесени во САВАд, околу 8,12 милиони денари биле пренесени во КБПд, околу 0,72 милиони денари биле пренесени во ТРИГЛАВд и околу 35,36 милиони денари биле пренесени во ВФПд. Исто така, во 2023 година, имаше и премини во рамките на ист пензиски фонд од една во друга професионална шема и од професионална на доброволна индивидуална сметка.

Табела 6.1. Премини на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд

2023		ДППФ во коишто преминале членови односно во кои се пренесени средства				Вкупно
		САВАд	КБПд	ТРИГЛАВд	ВФПд	
Членови кои преминале од ДППФ	САВАд	-	21	1	57	79
	КБПд	25	-	2	64	91
	ТРИГЛАВд	23	0	-	0	23
	ВФПд	4	0	0	-	4
	Вкупно	52	21	3	121	197
Средства што се пренесени од ДППФ (во денари)	САВАд	-	8.118.350	716.213	20.436.852	29.271.415
	КБПд	7.726.620	-	3.253	14.923.981	22.653.854
	ТРИГЛАВд	2.528.927	0	-	0	2.528.927
	ВФПд	1.419.214	0	0	-	1.419.214
	Вкупно	10.255.547	8.118.350	719.466	35.360.833	55.873.410

6.4 Придонеси во доброволните пензиски фондови

Уплатата на доброволен придонес може да се врши само за лице кое ги исполнува условите за членство во доброволен пензиски фонд, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член кој има доброволна индивидуална сметка, може да ја врши членот и/или уплаќачот. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член кој има професионална сметка, може да ја врши само осигурителот. Уплатите се вршат од трансакциската сметка или преку трансакција поврзана со трансакциската сметка на членот и/или уплаќачот или осигурителот. Доброволниот придонес се уплаќа на посебна парична сметка на доброволниот фонд, која се води кај чуварот на имот и се распоредува на доброволна индивидуална сметка, или на професионална сметка на членот, во зависност од начинот на зачленување и по исполнување на условите за членство.

Членот, уплаќачот и осигурителот, имаат право слободно да ги одредуваат висината на уплатениот износ на доброволен придонес и динамиката на уплатата, а промената на висината на уплатата, или прекилот на уплатата, не влијаат на правото на членство во фондот, односно не значат прекин на членството. Износите на доброволните придонеси ги определува осигурителот, за сите учесници во професионалната пензиска шема, која тој ја организира и ја финансира и ги определува како процент од платата на членот, кој е вклучен во професионалната пензиска шема.

Во текот на 2023 година, во доброволните пензиски фондови се уплатени вкупно околу 431,95 милиони денари, што претставува околу 0,05% од БДП на РСМ. Детално уплатените придонеси по месеци (во милиони денари), се прикажани во табела 6.2.

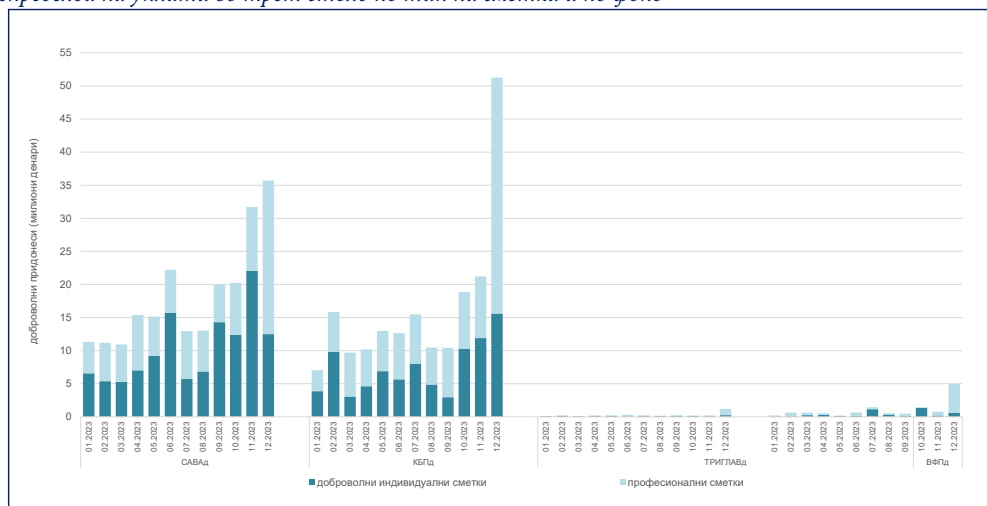
Табела 6.2. Придонеси во трет столб по месеци и фондови

(во милиони денари)

	Вкупно 2022	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2023
САВАд	189,83	11,32	11,18	10,95	15,38	15,15	22,22	12,94	13,02	19,98	20,24	31,70	35,69	219,77
КБПд	202,40	7,05	15,87	9,71	10,18	12,98	12,65	15,50	10,48	10,44	18,88	21,23	51,25	196,20
ТРИГЛАВд	3,76	0,12	0,21	0,13	0,16	0,24	0,32	0,20	0,14	0,23	0,20	0,21	1,19	3,37
ВФПд	4,09	0,21	0,65	0,64	0,54	0,18	0,66	1,44	0,56	0,48	1,44	0,78	5,01	12,61
Вкупно	400,09	18,70	27,90	21,44	26,26	28,55	35,86	30,08	24,21	31,14	40,76	53,93	93,13	431,95

Во 2023 година вкупниот износ на уплатените доброволни придонеси во трет столб бележи зголемување од 7,96% во однос на 2022 година. При тоа во однос на претходната година, вкупниот износ на уплатени доброволни придонеси се зголеми во САВАд (за околу 15,77%) и во ВФПд (за околу 208%) и се намали во КБПд (за околу 3,07%) и во ТРИГЛАВд (за околу 10,41%). Во 2023 година распределбата на доброволни придонеси во четирите доброволни пензиски фондови вкупно, што се уплатени на професионални сметки и на доброволни индивидуални сметки е подеднаква. Во однос на фондови, во 2023 година, само кај САВАд поголемиот дел од доброволните придонеси се уплатени на доброволни индивидуални сметки (56%), додека кај останатите фондови поголемиот дел од доброволните придонеси се уплатени на професионални сметки (55% кај КБПд, 52% кај ТРИГЛАВд и 62% кај ВФПд). Распределбата на уплатите по тип на сметка на која се уплатени и по фонд, на месечно ниво, е дадена на графикон 6.6.

Графикон 6.6. Распределба на уплати во трет столб по тип на сметка и по фонд

6.5 Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови

И во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, како во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и квалитативни ограничувања на инвестициите. Сепак, за разлика од задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во доброволното има полиберални услови во врска со инвестирањето.

Покрај инструментите кои се дозволени кај задолжителните пензиски фондови, кај доброволните пензиски фондови, за инвестициите во странство, дозволено е и инвестирање во должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, од Европската инвестициска банка и од Светската банка, како и должнички хартии од вредност, издадени од единиците на локалната самоуправа. Бидејќи е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови на инвестиции и кај доброволните пензиски фондови, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и во одредена економска група и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени видови инструменти. Со цел спречување во инвестиции во инструменти кои не се погодни за инвестирање на доброволни пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, повеќе форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност. Максималните инвестициски ограничувања се прикажани во табела 6.3.

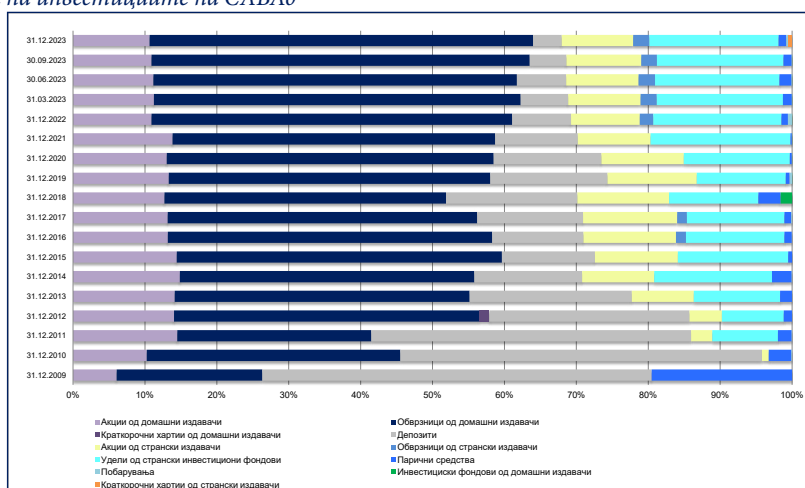
Табела 6.3. Максимални инвестициски ограничувања

Вид на инструмент	Максимално ограничување
Инвестиции во странство (ЕУ, ОЕЦД)	50%
обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки на странските држави и должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, Европската инвестициска банка и од Светска банка	50%
должнички хартии од вредност издадени од единиците на локалната самоуправа, недржавни странски компании или банки, акции издадени од странски компании или банки и документи за удел, акции и други хартии од вредност издадени од инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РСМ на домашен пазар или НБРСМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, комерцијални записи, обврзници и хартии од вредност врз основа на хипотека издадени од домашни банки	60%
Обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на македонски инвестициски фондови	5%

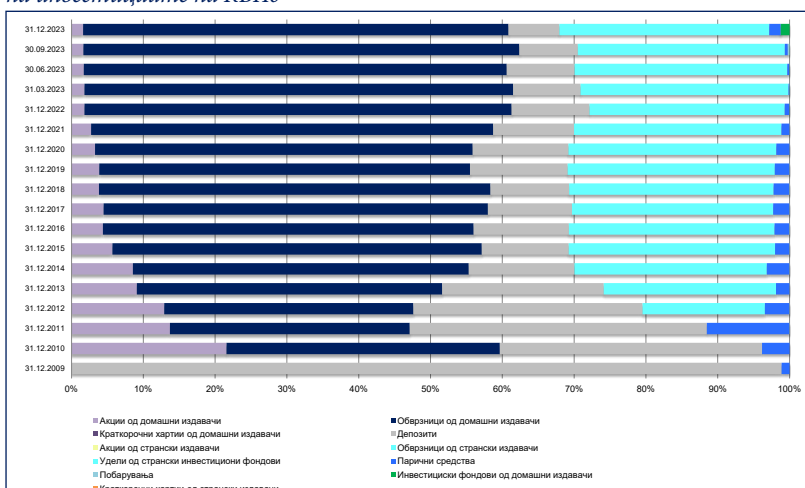
Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови САВАд и КБПд, од почетокот на работа на доброволните пензиски фондови (за период 2009 – 2022 година, на годишно ниво, а за 2023 година, на квартално ниво), е прикажана на графикон 6.7. и на графикон 6.8. Структурата на инвестициите на доброволниот пензиски фонд ТРИГЛАВд од почетокот на работа на фондот (1.3.2021 година) и на квартално ниво за 2023 година е прикажана на графикон 6.9. Структурата на инвестициите на доброволниот пензиски фонд ВФПд од почетокот на работа на фондот (18.10.2022 година) и на квартално ниво за 2023 година е прикажана на графикон 6.10.

Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2023 година, не се разликува многу во споредба со структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2022 година и истата е прикажана на графикон 6.11. Во 2023 година, учеството на обврзници од домашните издавачи, кои вклучуваат домашни државни обврзници (55,48%) и корпоративна обврзница (перпетуална обврзница издадена од банка 0,58%) во однос на претходната година, бележи зголемување и изнесува 56,06%. Во 2023 година мал дел од инвестициите припаѓаат и на инвестиции во краткорочни хартии од вредност од домашни издавачи (0,03%). Учеството на депозити во домашни банки се намалува во однос на претходната година и изнесува 5,51%. Учеството на акции од домашни издавачи останува на скоро исто ниво како и претходната година и изнесува 6,18%. Многу мал дел од инвестициите на доброволните

Графикон 6.7. Структура на инвестициите на САВАд

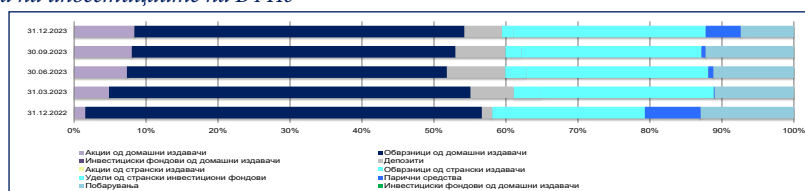
Графикон 6.8. Структура на инвестициите на КБПд

Графикон 6.9. Структура на инвестициите на ТРИГЛАВд

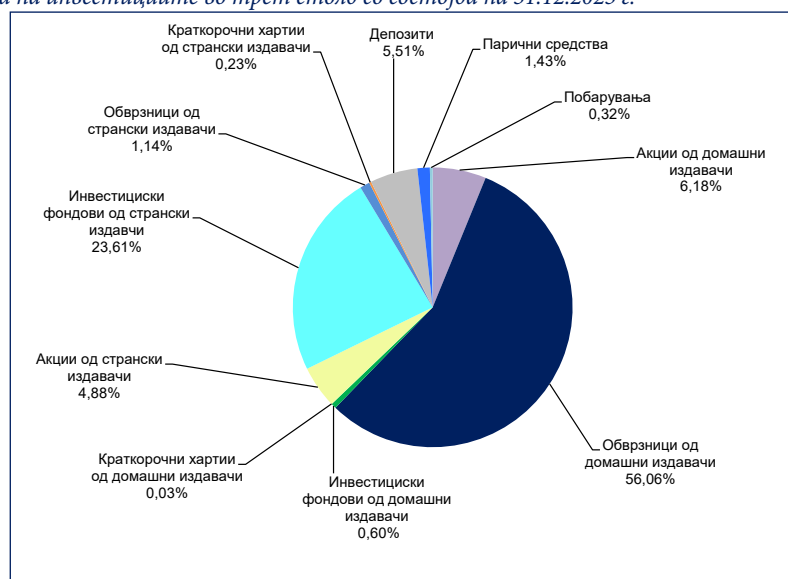

Графикон 6.10. Структура на инвестициите на ВФПд

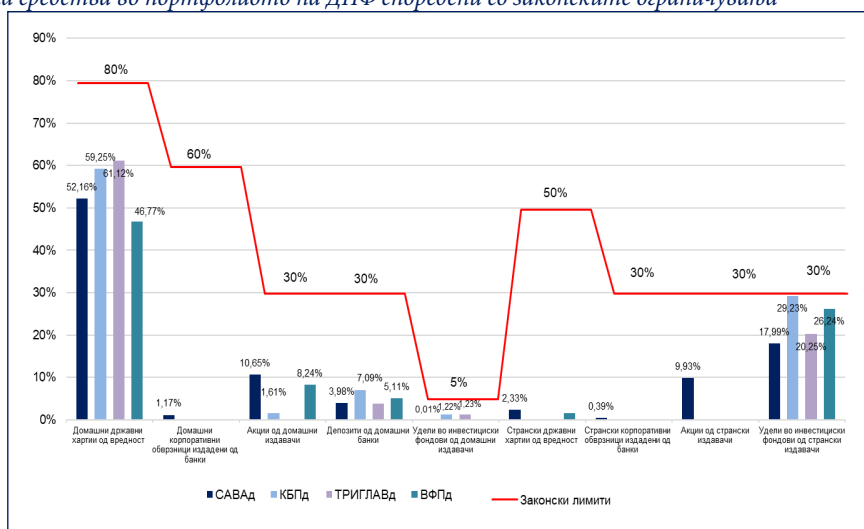
пензиски фондови припаѓаат на инвестиции во удели од домашни инвестициски фондови (0,60%). Во 2023 година учеството на инвестициите во странство се зголемило, во споредба со претходната година, и изнесува 29,86%. Во 2023 година два пензиски фондови инвестира и во странски обврзници и еден пензиски фонд инвестираше и во краткорочни хартии од вредност од странски издавачи, па инвестициите во странски хартии од вредност вклучуваат инвестиции во странски државни обврзници (0,94%), краткорочни хартии од вредност (0,23%), корпоративни обврзници (0,18%), удели на инвестициски фондови (23,61%) и инвестиции во акции (4,88%). Останатиот дел од средствата на доброволните пензиски фондови го сочинуваат парични средства 1,43% и побарувања 0,32%.

Графикон 6.11. Структура на инвестициите во трет столб со состојба на 31.12.2023 г.

Во текот на 2023 година четирите доброволни пензиски фонда вложуваа во рамките на максималните инвестициски ограничувања. На графикон 6.12. е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај САВАд, КБПд, ТРИГЛАВд и ВФПд и законските ограничувања со состојбата на 31.12.2023 година.

Графикон 6.12. Класи на средства во портфолиото на ДПФ споредени со законските ограничувања

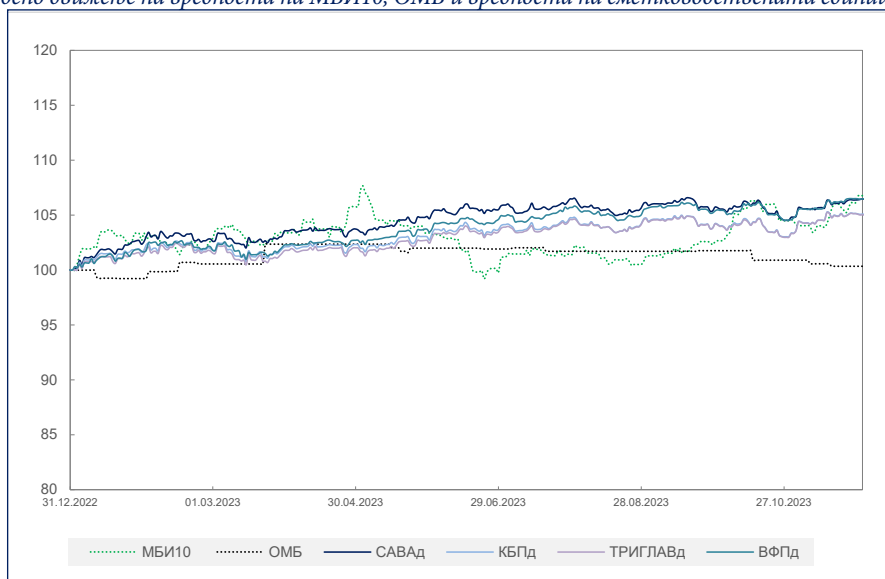

Доброволните пензиски фондови имаат поголема изложеност на средствата во акции од домашни издавачи (6,18%) во споредба со задолжителните пензиски фондови иако изложеноста на акции во домашни издавачи е различна кај сите пензиски фондови. Притоа, изложеноста на акции во домашни издавачи е значајно поголема кај САВАд (10,65%) и ВФПд (8,24%) во однос на КБПд (1,61%). ТРИГЛАВд заклучно со 31.12.2023 година нема вложувања во акции на домашни издавачи.

Споредбено, движењето¹⁸ на вредноста на Македонски Берзански Индекс - МБИ10, Индексот на обврзници на Македонската берза - ОМБ и вредностите на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови, во текот на 2023 година, се прикажани на графикон 6.13. Вредноста на сметководствената единица на САВАд забележа зголемување од 8,46%, сметководствената единица на КБПд зголемување од 6,46%, сметководствената единица на ТРИГЛАВд зголемување од 6,37% и сметководствената единица на ВФПд забележа зголемување од 8,20%. МБИ10, во текот на 2023 година, забележа зголемување од околу 8,21%. ОМБ, во текот на 2023 година, забележа зголемување од околу 0,35%.

¹⁸ Движењата се прикажани преку промената на индексите/единиците во однос на почетен индекс еднаков на 100, на 31.12.2022 г.

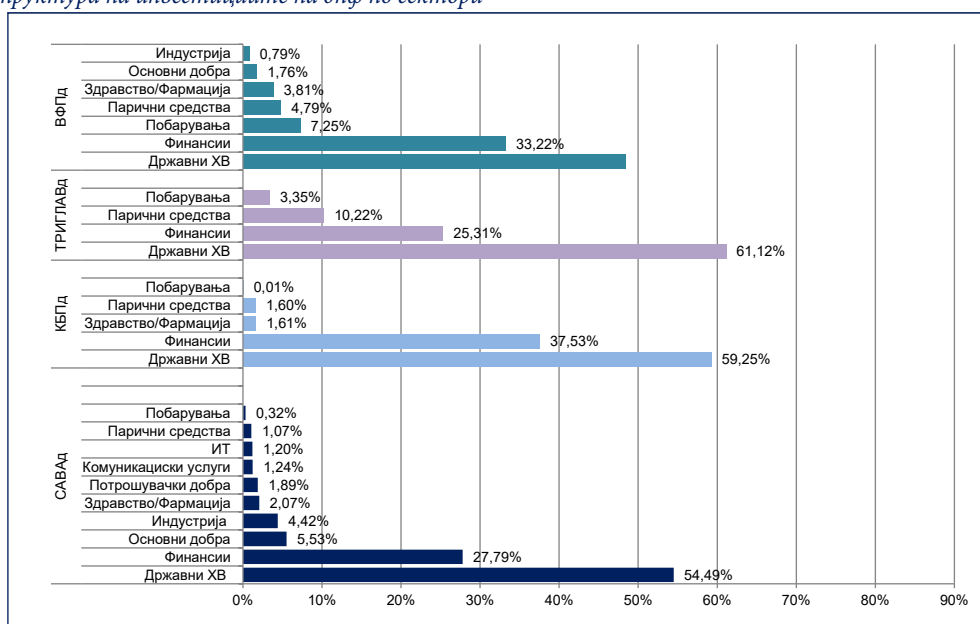
Графикон 6.13. Споредено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и вредноста на сметководствената единица на ДПФ, 2023 г.

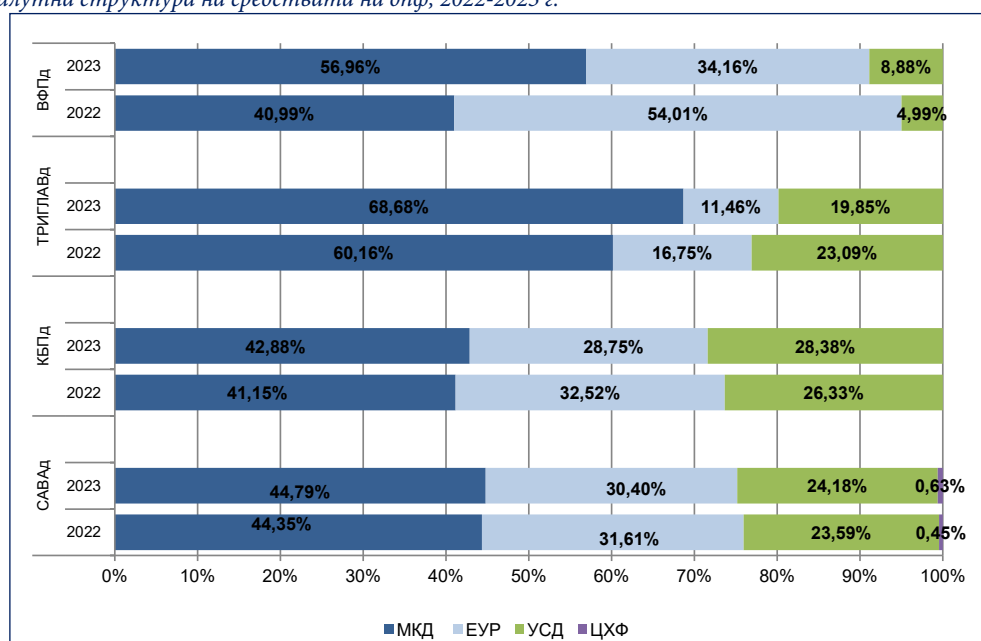
Извор: МАПАС и Македонска берза АД Скопје – Годишен статистички билтен 2023.

И кај доброволните пензиски фондови, најголем дел од средствата во 2023 година беа вложени во државни хартии од вредност и тоа домашни државни хартии од вредност (52,16% кај САВАд, 59,25% кај КБПд, 61,12% кај ТРИГЛАВд и 46,77% кај ВФПд) и на странските државни хартии од вредност (2,33% кај САВАд и 1,60% кај ВФПд). Веднаш потоа следуваат вложувањата во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор (27,79% кај САВАд, 37,53% кај КБПд, 25,31% кај ТРИГЛАВд и 33,22% кај ВФПд). Во рамките на овој сектор, кај САВАд најголемо е учеството на уделите во странски и домашни инвестициски фондови (64,75%), потоа следуваат домашните банкарски депозити (14,34%), акциите во домашни банки (8,98%), на финансиските услуги (6,30%) и обврзници издадени од домашни и странски банки (5,63%). Кај КБПд во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски инвестициски фондови (81,11%), а останатиот дел припаѓа на домашни банкарски депозити (18,89%). И кај ТРИГЛАВд во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски и домашни инвестициски фондови (84,88%), а останатиот дел е на домашни банкарски депозити (15,12%). Кај ВФПд во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски и домашни инвестициски фондови (78,99%), а останатиот дел припаѓа на домашните банкарски депозити (15,37%) и акциите во домашни банки (5,64%). Покрај во горенаведените сектори, доброволните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: основни добра, фармација, потрошувачки добра, индустрија, информатичка технологија и комуникациски услуги, но со многу помало учество (од 0,79% до 5,53%). Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, по сектори, е прикажана на графикон 6.14.

Графикон 6.14. Структура на инвестициите на дпф по сектори

Графикон 6.15. Валутна структура на средствата на дпф, 2022-2023 г.

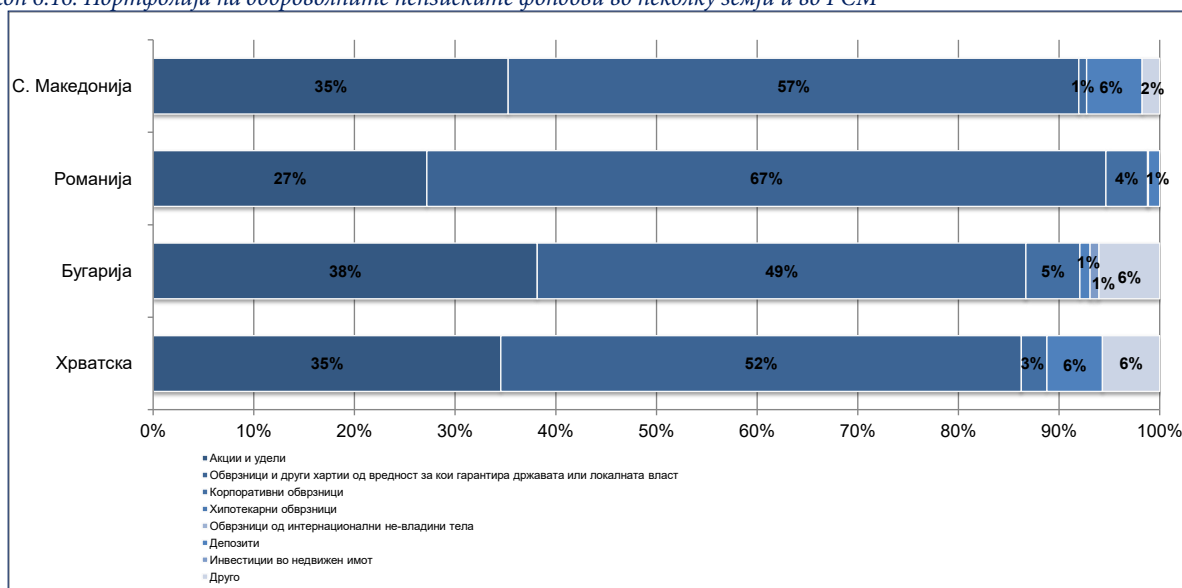
Во однос на валутната структура на средствата на доброволните пензиски фондови, прикажана на графикон 6.15., се забележува дека САВАд и КБПд имаат слична валутна структура. Имено во 2023 година најголем дел од средствата на САВАд се инвестирани во инструменти во домашна валута (44,79%), додека пак учеството во инструменти во евра изнесува 30,40%. Кај САВАд учеството во инструменти во денари останува скоро на исто ниво во однос на минатата година, додека пак учеството во инструменти во евра малку се зголемува. Кај КБПд најголем дел од средствата се инвестирани во инструменти во домашна валута (42,88%), додека пак учеството во инструменти во евра изнесува 28,75%. Во 2023 година во однос на минатата година, кај КБПд учеството во инструменти во денари се зголемува, додека учеството во инструменти во евра се намалува. Учеството на инвестициите во американски долари и кај САВАд (24,18%) и кај КБПд (28,38%) се зголемува во споредба со претходната година. Валутната структура кај САВАд вклучува и мал дел на инструменти во швајцарски франци 0,63%. Валутната структура на ТРИГЛАВд се разликува во однос на валутната структура на САВАд и КБПд. Тежината на средствата на ТРИГЛАВд сè уште е на страната на средствата коишто се инвестирани во инструменти во денари (68,68%). Во 2023 година се забележува намалување на учеството на инструменти во странска валута, односно 11,46% од средствата на ТРИГЛАВд се инвестирани во инструменти во евра, а 19,85% од средствата се инвестирани во инструменти во американски долари. Исто така и валутната структура на ВФПд се разликува во однос на валутните структури на САВАд, КБПд и ТРИГЛАВд. Кај ВФПд најголем дел од средствата се инвестирани во инструменти во домашна валута (56,96%), потоа следува учеството во инструменти во евра (33,31%), а најмало е учеството на инструменти во американски долари (8,88%).

Доколку се направи споредба со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и разлики во инвестициските портфолија на доброволните пензиски фондови. На графиконот 6.16. е дадена споредба на вложувањата, со состојба на 31.12.2023 година, на доброволните пензиски фондови во РСМ, со вложувањата на доброволните пензиски фондови во некои од земјите од регионот кои имаат имплементирано доброволно капитално финансирано пензиско осигурување.

Доколку портфолијата на доброволните пензиски фондови се разгледаат по инструменти, може да се забележи дека пензиските фондови во речиси сите земји имаат најголема изложеност во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантираат државата или локалната власт (во Романија 67%, во Северна Македонија 57%, во Хрватска 52%, а со најмал процент во Бугарија 49%). Изложеноста во банкарски депозити е најголема во Северна Македонија и Хрватска и изнесува 6%. Во Романија и Бугарија изложеноста на депозити е значително помала и изнесува околу 1%. Во однос на вложувањата во акции и удели, најголем процент од средствата во акции и удели се вложени кај пензиските фондови во Бугарија (38%), Северна Македонија и Хрватска (35%) и во Романија (27%). Пензиските фондови вложувале и во корпоративни обврзници и тоа 5% кај пензиските фондови во Бугарија, 4% во Романија и 3% во Хрватска. Во споредба со пензиските фондови во другите земји учеството на инвестициите во корпоративни обврзници кај пензиските фондови во Северна Македонија е помало, 1%. Само во Бугарија пензиските фондови вложувале во недвижен имот (1%), а во другите земји, најчесто, овој инструмент и не е дозволен. Во однос на инвестирањето во странство¹⁹, пензиските фондови во Северна Македонија имаат најголема изложеност во странски инвестиции со 30%, потоа следуваат пензиските фондови во Хрватска 28% и Романија со 10%.

¹⁹Податокот за инвестиции во странство за Бугарија со состојба 31.12.2023 г. не е достапен во преземените податоци.

Графикон 6.16. Портфолија на доброволните пензиските фондови во неколку земји и во РСМ

Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

6.6 Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови

Начинот на пресметка на нето-средствата, на сметководствената единица и на приносот на доброволните пензиски фондови, е ист како и за задолжителните пензиски фондови.

Промените на средствата на доброволните пензиски фондови, од почетокот до крајот на годината, се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради поврат на персонален данок,
- одлив поради погрешна уплата на конвертирани придонес,
- прилив поради премин од другиот доброволен пензиски фонд (за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот доброволен пензиски фонд (лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради исплата на пензиски надоместоци (еднократни и повеќекратни исплати),
- не(реализирани) добивки/загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата на крајот на претходната година и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата на крајот на годината (што е прикажано во табела 6.4.).

Вкупните нето средства во доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2023 година, изнесуваа околу 3,59 милијадри денари или околу 58,29 милиони евра, што претставува околу 0,43% од БДП²⁰.

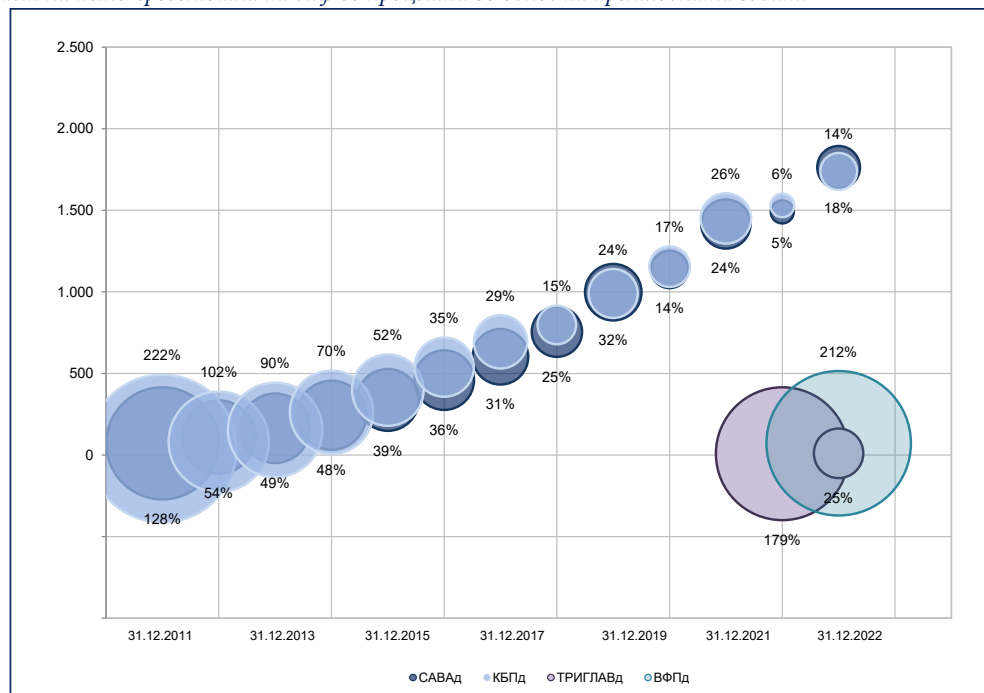
На графикон 6.17. се прикажани вредностите на нето-средствата на крајот на сите години и нивниот пораст во проценти во однос на нето-средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата на САВАД и КБПД растат со сличен тренд. Најголем раст се забележува во 2011 година во однос на 2010 година, додека најмал раст се забележува во 2022 во однос на 2021 година. Растот на средствата на САВАД и КБПД во 2023 година во однос на претходната година веќе го следи очекуваниот тренд. Кај ТРИГЛАВД и ВФПД се забележува голем раст на нето средствата во втората година од работењето на фондовите во однос на првата година.

²⁰Извор за БДП: Државен завод за статистика - Соопштение - бруто - домашен производ, за 2023 година..

Табела 6.4. Промени на средствата на дпф (во милиони денари)

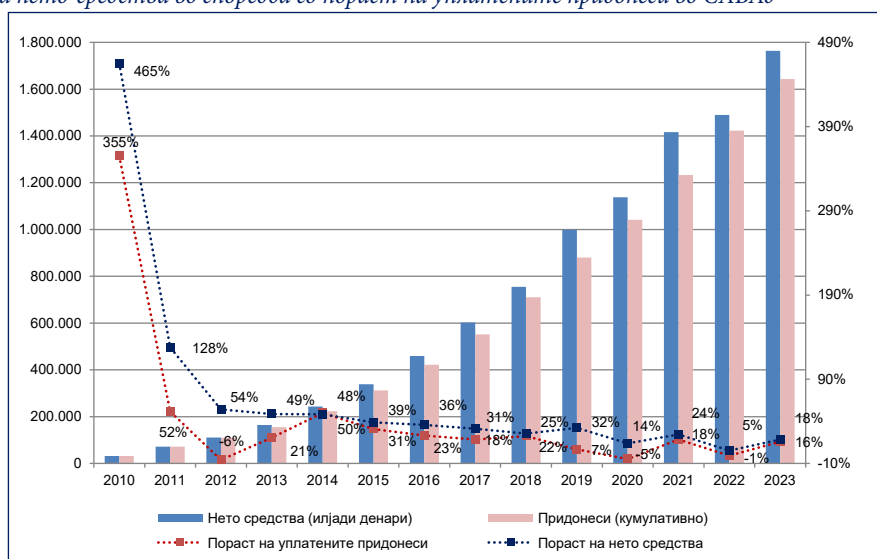
	САВАд	КБПд	ТРИГЛАВд	ВФПд	Вкупно
Нето-средства на 31.12.2022 г.	1.490,03	1.530,44	8,55	23,18	3.052,19
Придонеси	219,77	196,20	3,37	12,61	431,95
Надоместоци од придонеси	5,04	4,76	0,09	0,34	10,23
Придонеси намалени за надоместоци од придонеси	214,74	191,44	3,27	12,27	421,71
Уплата на индивидуална сметка од поврат на персонален данок	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Одлив за погрешна уплата на конвертирани придонеси	0,27	0,10	0,00	0,00	0,37
Надоместоци од средства	14,46	14,51	0,09	0,35	29,41
Расходи за посреднички провизии	0,14	0,04	0,00	0,04	0,22
Пренос од другиот фонд	11,67	8,12	0,72	35,36	55,87
Пренос во другиот фонд	29,27	22,65	2,53	1,42	55,87
Исплата на наследство	4,73	8,70	0,00	0,00	13,43
Исплата на пензиски надоместок – еднократна исплата/ повеќекратна исплата	47,80	61,10	0,00	0,23	109,12
Бруто-добивка од инвестиции	144,07	115,37	-104,81	48,05	202,69
Нето-добивка од инвестиции	129,47	100,83	-104,90	47,66	173,06
Нето-средства на 31.12.2023 г.	1.763,84	1.738,27	10,65	72,30	3.585,06

Графикон 6.17. Раст на нето-средствата на дпф во проценти во однос на претходната година

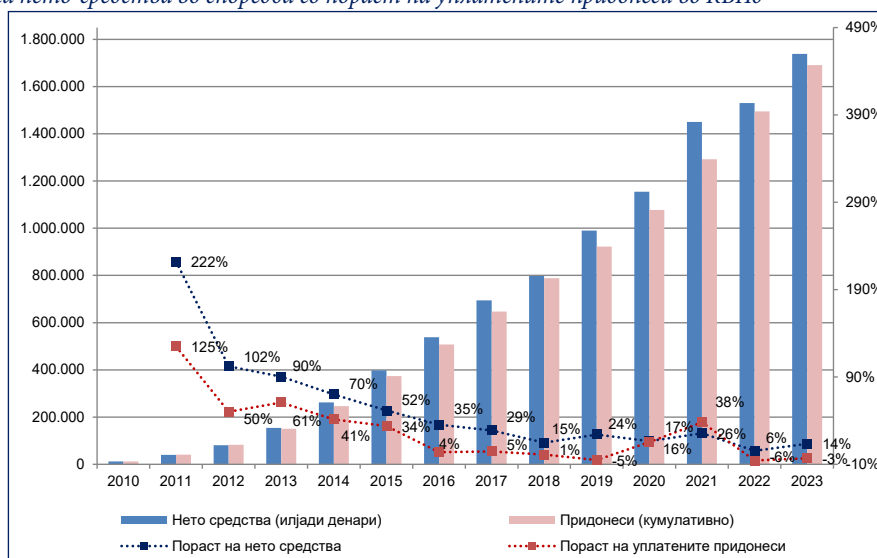

Движењето на вредноста на нето-средствата и кумулативните придонеси, како и растот на уплатените придонеси и растот на нето-средствата во САВАд и КБПд се прикажани на графикон 6.18. и на графикон 6.19. Растот на нето средствата на доброволните пензиски фондови е имплициран од растот на уплатените придонеси и од инвестициските резултати. По намалувањето на растот во 2022 година, во 2023 година се забележува повторно зголемување на растот на нето средствата. Учеството на кумулативните придонеси во вкупните нето средства во текот на првите години, е значително големо, а потоа бележи намалување со исклучок на 2022 година.

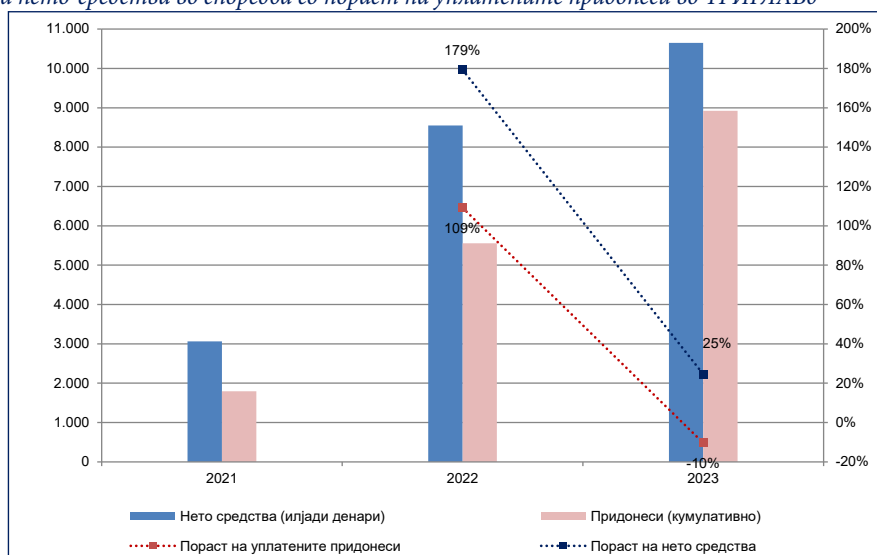
Графикон 6.18. Раст на нето-средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во САВАД

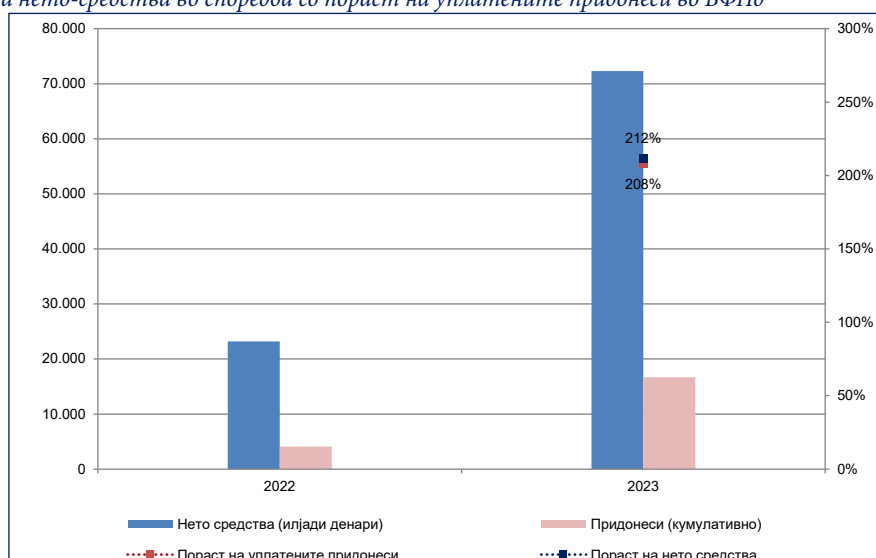
Графикон 6.19. Раст на нето-средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во КБПД

Графикон 6.20. Раст на нето-средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во ТРИГЛАВД

Графикон 6.21. Раст на нето-средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во ВФПд

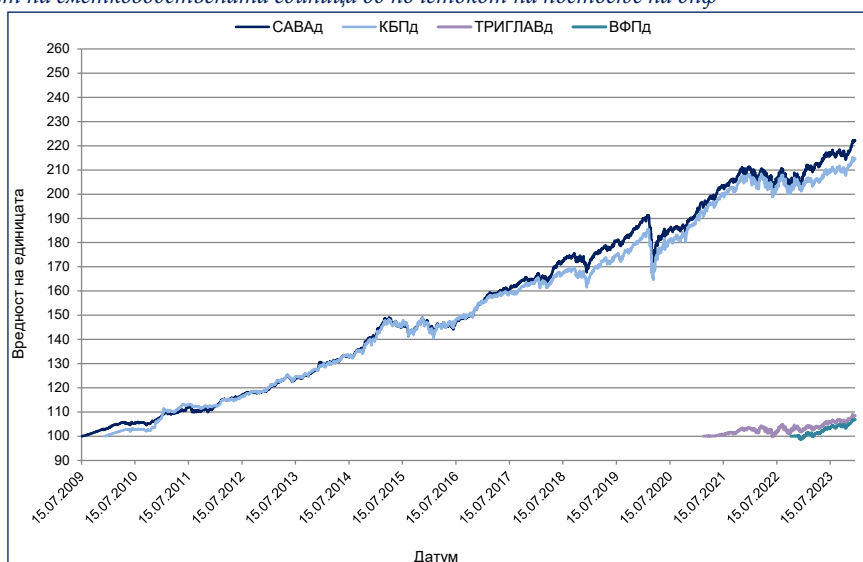

Кај САВАд, ро намалениот раст на нето средствата на САВАд во 2022 година (5%), во 2023 година се забележува повторно зголемување на растот на нето средствата (18%). Додека, пак по намалувањето на уплатените придонеси за 1% во 2022 година, во 2023 година се забележува зголемување на уплатени придонеси за 16% во однос на минатата година.

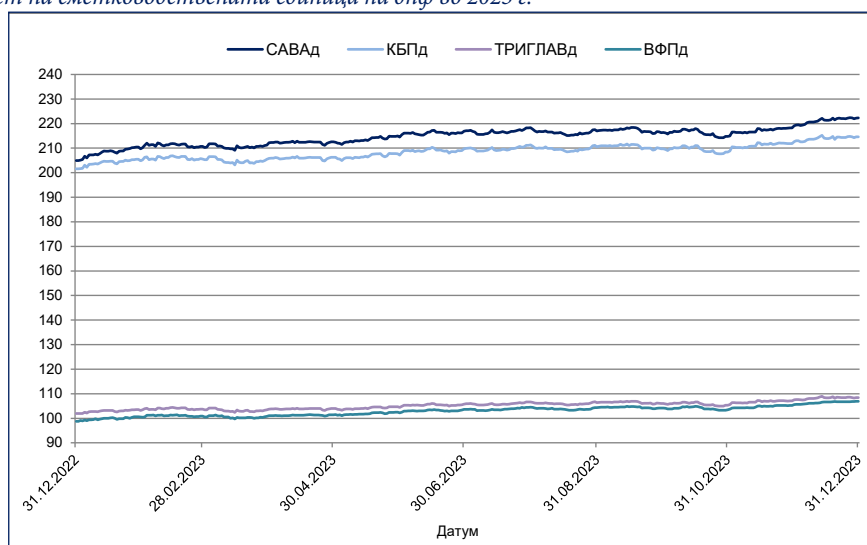
Исто така, во 2023 година и кај КБПд, по намалениот раст во 2022 година, се забележува зголемување на растот на нето средствата (14%). Во однос на уплатените придонеси во 2023 година се забележува намалување за 3%. Движењето на вредноста на нето-средствата и на кумулативните придонеси како и растот на уплатените придонеси и растот на нето-средствата на ТРИГЛАВд, за првите три години на работење, 2021 - 2023 година, и на ВФПд за првите две години на работење, 2022 и 2023 се прикажани на графикон 6.20. и графикон 6.21., соодветно. Кај ТРИГЛАВд се забележува намалување на растот на нето-средствата (25%) и намалување на уплатените придонеси во 2023 година во однос на 2022 година од 10%. Растот на нето средствата на ТРИГЛАВд најмногу се должи на уплатените придонеси. Кај ВФПд се забележува раст на нето-средствата и на уплатените придонеси во 2023 година во однос на 2022 година. Растот на нето средствата на ВФПд покрај тоа што е имплициран од растот на уплатените придонеси, се должи и на пренесените средства од другите пензиски фондови во ВФПд врз основа на склучените договори за премин во ВФПд.

Движењето на вредноста на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови, од почетокот на работата на доброволните пензиски фондови, до 31.12.2023 година, е дадено во табела 6.5., на графикон 6.22. и на графикон 6.23. Притоа, од почетокот на работењето на САВАд и КБПд се забележува растечки тренд на сметководствените единици. На 1.3.2021 година започна со работа трет доброволен пензиски фонд, ТРИГЛАВд ана 18.10.2022 година започна со работа четврт доброволен пензиски фонд, ВФПд. Во 2023 година вредностите на сметководствените единици на четирите доброволни пензиски фондови повторно забележа раст после отстапувањето од трендот на раст во 2022 година (8,46% на САВАд, 6,46% на КБПд, 6,37% на ТРИГЛАВд и 8,20% на ВФПд). Сепак, пензиските фондови по нивната природа, работат на долг рок, па нивните перформанси треба да се оценуваат на долг рок.

Графикон 6.22. Вредност на сметководствената единица од почетокот на постоење на дпф

Графикон 6.23. Вредност на сметководствената единица на дпф во 2023 г.

Табела 6.5. Вредност на сметководствената единица од почетокот на постоење на дпф

Датум	Вредност на сметководствена единица			
	САВАд	КБПд	ТРИГЛАВд	ВФПд
15.09.2009	100,000000			
21.12.2009	102,815757	100,000000		
31.12.2009	103,061825	100,204385		
31.12.2010	107,592926	106,891617		
31.12.2011	111,854726	112,639593		
31.12.2012	118,742851	119,129537		
31.12.2013	130,511147	129,015451		
31.12.2014	140,946772	139,908803		
31.12.2015	147,535595	146,709341		
31.12.2016	154,578083	154,465341		
31.12.2017	164,155073	162,989756		
31.12.2018	169,649887	163,696595		
31.12.2019	188,197689	181,404697		
31.12.2020	191,209810	188,085163		
31.12.2021	210,750156	207,793725	103,476074	
31.12.2022	204,936103	201,600542	101,945390	98,791716
31.03.2023	212,199013	205,834046	103,744087	101,042619
30.06.2023	216,891376	209,725642	105,792588	101,059053
30.09.2023	216,321884	209,715936	105,999111	101,064674
31.12.2023	222,263888	214,618876	108,442676	101,163246

Приносот на доброволните пензиски фондови по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 6.6. Приносот на доброволната индивидуална и/или на професионалната сметка е променлив и зависи од приносот на доброволниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и во целокупната економија.

Приносот на доброволните пензиски фондови се пресметува на ист начин и по иста формула како и приносот на задолжителните пензиски фондови.

Табела 6.6. Принос на дпф

Период*	САВАд		КБПд		ТРИГЛАВд***		ВФПд***	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
31.12.2009-31.12.2010	4,40%		6,67%					
31.12.2009-31.12.2011	4,18%		6,02%					
31.12.2009-31.12.2012	4,83%		5,93%					
31.12.2009-31.12.2013	6,08%	3,00%	6,52%	3,42%				
31.12.2009-31.12.2014	6,46%	4,09%	6,90%	4,52%				
31.12.2009-31.12.2015	6,16%	4,25%	6,56%	4,64%				
31.12.2009-31.12.2016	5,96%	4,36%	6,37%	4,77%				
31.12.2010-31.12.2017	6,22%	4,72%	6,21%	4,71%				
31.12.2011-31.12.2018	6,13%	4,91%	5,48%	4,27%				
31.12.2012-31.12.2019	6,80%	6,22%	6,19%	5,62%				
31.12.2013-31.12.2020	5,60%	4,90%	5,53%	4,82%				
31.12.2014-31.12.2021	5,91%	4,41%	5,81%	4,31%				
31.12.2015-31.12.2022	4,80%	0,77%	4,64%	0,61%	-	-		
30.06.2021-31.12.2022	-	-	-	-	0,84%	-11,60%		
31.03.2016-31.03.2023	5,53%	1,34%	5,09%	0,92%				
30.06.2021-30.06.2023					1,73%	-9,43%		
30.06.2016-30.06.2023	5,82%	1,41%	5,23%	0,84%				
30.06.2021-30.06.2023					2,51%	-8,34%		
30.09.2016-30.09.2023	5,43%	0,69%	4,92%	0,20%				
30.06.2021-30.09.2023					2,32%	-8,24%		
31.12.2016-31.12.2023	5,32%	0,71%	4,81%	0,22%				
30.06.2021-31.12.2023					3,01%	-6,16%		
31.12.2022-31.12.2023							8,20%	4,42%
Почеток** - 31.12.2023	5,68%	2,62%	5,59%	2,47%	2,90%	-5,99%	5,87%	2,44%

*До донесување на измените на Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, од јануари 2013 година, приносот на доброволен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

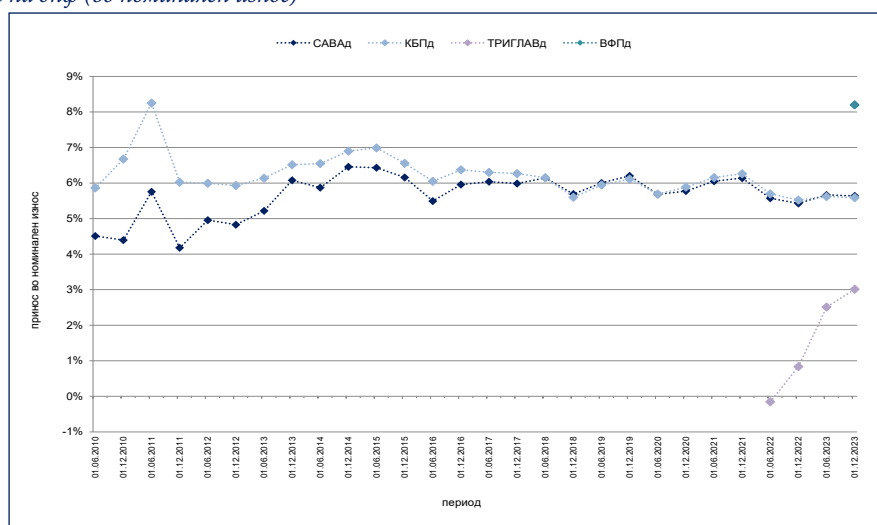
**Почеток за САВАд е 15.7.2009 г., за КБПд е 21.12.2009 г., за ТРИГЛАВд е 1.3.2021 г. и за ВФПд е 18.10.2022 г.

***ТРИГЛАВд и ВФПд се вклучени во споредбените анализи за принос со пресметан принос за соодветните периоди, согласно регулативата, бидејќи постојат подолго од 12 месеци но пократко од 84 месеци.

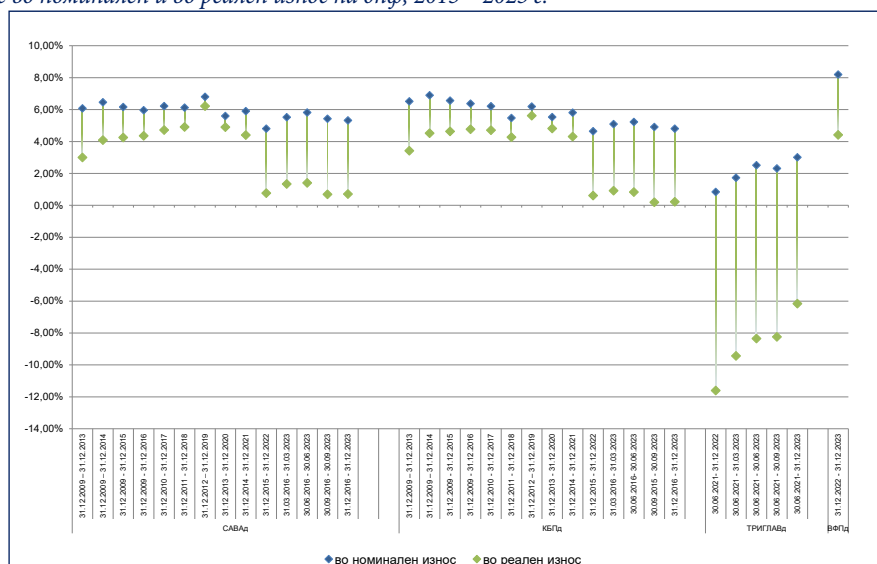
Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, добро е да се пресмета и приносот на доброволните пензиски фондови од почетокот на нивното постоење, сведен на годишно ниво, кој за САВАд изнесува 5,68% во номинален износ односно 2,62% во реален износ, за КБПд 5,59% во номинален износ односно 2,47% во реален износ, за ТРИГЛАВд 2,90% во номинален износ односно -5,99% во реален износ, а за ВФПд 5,87% во номинален износ, односно 2,44% во реален износ.

Движењето на приносот во номинален износ, по периоди, може да се види на графикон 6.24., каде што се прикажани приносите по периоди, од 31.12.2009 до 31.12.2023 година, по фондови. На почетокот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот на првата половина од 2011 година, се забележуваат високи приноси и кај двата доброволни пензиски фондови, додека на крајот на 2011 година, имаше опаѓање на приносите. Потоа, во наредните години следи постепен раст на приносот до средината на 2015 година, по што се забележува опаѓање на приносот, до средината на 2016 година, и потоа повторно се забележува раст на приносот, заклучно со крајот на 2016 година. Во 2019 година се забележува зголемување на приносот во однос на приносот на крајот од 2018 година. Во 2020 година се забележуваат помали приноси во однос на 2019 година кај САВАд и КБПд, најмногу заради неповолните состојби на финансиските пазари во услови на пандемија на вирусот Корона. После падот на приносите во 2022 година заради глобалната криза предизвикана од воениот конфликт помеѓу Украина и Русија, во 2023 година се забележува мало зголемување на приносите кај САВАд и КБПд. ТРИГЛАВд во почетните години од своето работење и во исклучителни околности заради неповолните состојби на финансиските пазари забележа принос во номинален износ помал од нула, којшто веќе во следниот период беше надоместен и во 2023 година се забележува зголемување на приносот во однос на 2022 година. ВФПд во првата година од своето работење забележува висок принос.

Графикон 6.24. Принос на дпф (во номинален износ)

Графикон 6.25. Принос во номинален и во реален износ на дпф, 2013 – 2023 г.

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во период од 2013 до 2023 година (на годишно ниво) и во 2023 година (на квартално ниво), по соодветни законски дефинирани периоди, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос, по доброволен пензиски фонд, можат да се видат на графикон 6.25. На овој графикон е прикажано и движењето на приносот во номинален и во реален износ на ТРИГЛАВд и ВФПд, за соодветните периоди согласно регулативата бидејќи постојат подолго од 12 месеци но пократко од 84 месеци. После растот на приносот во првиот квартал во 2023 година во однос на 2022 година, во 2023 година приносот и во номинален и во реален износ бележи намалување и кај САВАд (од 5,53% до 5,32% во номинален и од 1,34% до 0,71% во реален износ) и кај КБПд (од 5,09% до 4,81% во номинален износ и од 0,92% до 0,22% во реален износ). Притоа, најмал износ на принос во номинален износ и во реален износ е забележан во четвртиот квартал кај пензиските фондови кои постојат повеќе од седум години. За разлика од приносите на САВАд и КБПд, приносот на третиот доброволен пензиски фонд што почна со работа во март 2021 година, во 2023 година забележа раст во номинален (од 1,73% до 3,01% и во реален износ од -9,43% до -6,16%). Четвртиот доброволен пензиски фонд на крајот на 2023 година оствари принос во номинален износ од 8,20% и во реален износ од 4,42%. Во разгледуваниот период (2013 - 2023 година) промената на нивото на трошоците на живот во пресметковните периоди, сведена на годишно ниво, до 2019 година бележи намалување што влијае врз постепено приближување на приносите во реален износ кон приносите во номинален износ, додека пак во периодот по 2019 година (особено во 2022 година) бележи зголемување што влијае врз постепено одалечување на приносите во реален износ од приносите во номинален износ.

Седумгодишниот принос на ниво на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување за период 31.12.2016 – 31.12.2023 година, пресметан преку промената на пондериралиот просек²¹ на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови, сведен на годишно ниво изнесува 4,89% во номинален односно 0,30% во реален износ.

²¹Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови во однос на нето-средствата на доброволните пензиски фондови.

6.7 Надоместоци кај доброволните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на доброволниот пензиски фонд, проценка на средствата, зачленување, водење доброволни индивидуални и професионални сметки на членовите и за известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот, друштвата, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Надоместокот од придонеси се наплаќа како процент од секој уплатен придонес во доброволен пензиски фонд, пред неговото претворање во сметководствени единици. Овој надоместок друштвото го наплатува во ист процент, од сите членови на доброволниот пензиски фонд, освен во случај на членови кои се учесници во професионална пензиска шема или во случај на повеќегодишно членство. Месечниот надоместок од средства претставува процент од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд, кој се пресметува на секој датум на проценка на средствата на доброволниот пензиски фонд (во согласност со важечката подзаконска регулатива, датум на проценка е секој ден) и се наплатува еднаш месечно. Надоместокот за премин се наплатува во случај на премин на член од еден доброволен пензиски фонд во друг доброволен пензиски фонд, под услов членот кој преминува да бил член во постојниот доброволен пензиски фонд помалку од една година.

Табела 6.7. Надоместоци кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови во 2023 г.

Вид на надоместок	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ	ВФПД
Надоместок од придонес*	2,50% ²²	2,50% ²³	2,90%	2,90%
Месечен надоместок од вредноста на нето средствата на доброволниот пензиски фонд	0,075% ²⁴	0,075% ²⁵	0,075%	0,075%
Надоместок за премин				
Број на денови**	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 360	10 Евра	10 Евра	10 Евра	10 Евра
број на денови > 360	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* За членови кои се учесници во професионална пензиска шема, друштвото може да определи понизок износ на овој надоместок.

** Бројот на денови се определува врз основа на бројот на денови од датумот кога членот се стекнал со статус на член во постојниот доброволен пензиски фонд до датумот на потпишување на договорот за членство со идниот доброволен пензиски фонд.

Законот ги определува максималните износи, а слобода на друштвата е да ги определат износите на поодделните видови надоместоци во рамките на законскиот максимум.

Надоместоците кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови во РСМ, за 2023 година, се прикажани во табела 6.7.

Висината на надоместоците од придонеси, кои се наплатуваа од почетокот на работењето на третиот столб, заклучно со 2023 година, е прикажана во табела 6.8.

Од почетокот на работењето на доброволните пензиски фондови, пензиските друштва САВА и КБ Прво три пати го намалуваа надоместокот од придонеси. Надоместокот од средства од почетокот на работењето на третиот столб изнесуваше 0,15% месечно од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд. Исто така, во 2011 година, двете друштва го намалија и надоместокот од средства и тоа на 0,100% кај САВА и на 0,075% кај КБ Прво. Во 2021 година САВА уште еднаш го намали надоместокот од средства и сега истиот изнесува 0,075%.

²⁰ Од 1 мај 2021 година (претходно беше 2,90%).

²¹ Од 1 јануари 2023 година (претходно беше 2,90%).

²² Од 1 мај 2021 година (претходно беше 0,100%).

²³ Од 1 јануари 2011 година (претходно беше 0,15%).

Табела 6.8. Висина на надоместоците од придонеси кои ги наплаќаа пензиските друштва во третиот столб

Пензиско друштво	Износ	Датум на примена
САВА	5,25%	Од почетокот на работа на фондот (15 јули 2009 г.)
	3,80%	Од 1 март 2011 г.
	2,90%	Од 1 јануари 2017 г.
	2,50%	Од 1 мај 2021 г.
КБ Прво	5,50%	Од почетокот на работа на фондот (21 декември 2009 г.)
	4,00%	Од 24 април 2010 г.
	2,90%	Од 1 јуни 2013 г.
ТРИГЛАВ	2,90%	Од 1 март 2021 г.
ВФПд	2,90%	Од почеток на работа на фондот (18 октомври 2022 г.)

Наплатата на надоместоците (во илјади денари), од страна на друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови, во текот на 2023 година, по месеци и по вид надоместок, е дадена во табела 6.9.

Трансакциските провизии, во врска со трансакциите за стекнување или за пренос на средствата на доброволниот пензиски фонд, се плаќаат од средствата на доброволниот пензиски фонд, а ги наплатуваат избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност, дома и во странство. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција.

Во текот на 2023 година, од САВАд биле наплатени вкупно околу 140 илјади денари трансакциски провизии, од КБПд биле наплатени вкупно околу 37 илјади денари, од ТРИГЛАВд биле наплатени вкупно 3 илјади денари, додека од ВФП биле наплатени 40 илјади денари трансакциски провизии.

Табела 6.9. Наплата на надоместоци од страна на друштвата, во 2023 г. (во илјади денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
САВАд – вкупно	1.400	1.403	1.403	1.511	1.526	1.730	1.503	1.516	1.703	1.705	2.003	2.095	19.499
од придонеси	263	245	245	341	349	524	288	295	470	469	749	798	5.035
од средства	1.137	1.158	1.158	1.170	1.177	1.206	1.216	1.221	1.233	1.236	1.254	1.297	14.464
КБПд – вкупно	1.338	1.562	1.406	1.428	1.509	1.509	1.589	1.476	1.483	1.698	1.779	2.492	19.269
од придонеси	175	386	233	248	321	307	377	258	254	465	524	1.213	4.763
од средства	1.163	1.176	1.172	1.180	1.188	1.202	1.212	1.219	1.229	1.233	1.255	1.279	14.506
ТРИГЛАВ – вкупно	10	13	10	11	14	17	14	12	15	14	15	42	188
Од придонеси	4	6	4	5	7	9	6	4	7	6	6	33	95
Од средства	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	9	9	93
ВФПд - вкупно	22	37	30	38	29	41	71	46	47	80	62	183	687
Од придонеси	5	19	11	16	5	16	42	16	14	42	19	136	453
Од средства	18	19	19	22	24	25	29	30	33	38	43	48	362

6.8 Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензиски надоместок и начинот на исплата на пензискиот надоместок од третиот столб, се полиберални во однос на вториот столб, но сепак треба да се има предвид дека тие се заштеди за периодот по пензионирање. Имено, средствата можат да се повлечат најрано десет години пред возраста за стекнување право на старосна пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, што во моментот би значело најрано на возраст од 54 години за мажи, односно 52 години за жени. Исто така, средствата можат да се повлечат во случај кога кај членот е утврдена општа неспособност за работа, од страна на Комисија за оценка на работната способност, при Фондот на ПИОСМ, без оглед на возраста. Во случај на смрт на член на доброволен пензиски фонд, средствата од сметката на членот стануваат дел од оставинската маса и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување.

Средствата од третиот столб се користат по избор на членот во следните видови пензиски надоместоци:

- еднократна или повеќекратна исплата на средства;
- пензиски ануитет што се исплаќа од друштво за осигурување овластено за таа цел;
- програмирани повлекувања што се исплаќаат од друштвото кое управува со доброволен пензиски фонд; или
- комбинација од горенаведените опции.

Обезбедувањето пензии и пензиски надоместоци, кои се исплатуваат од вториот и од третиот столб, е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

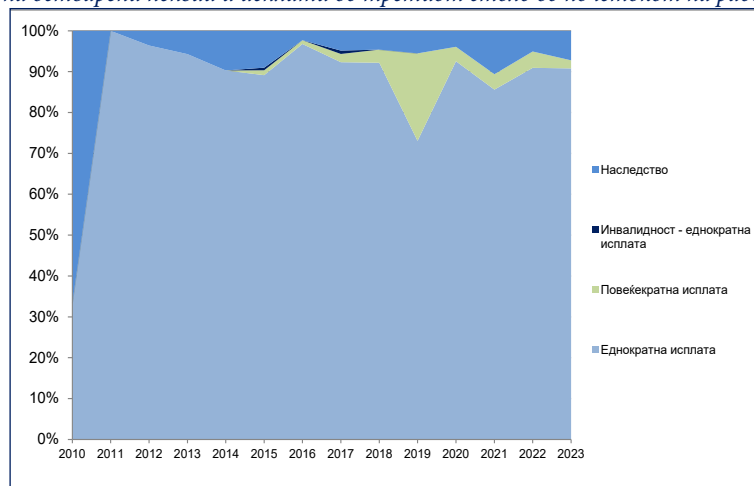
Во 2023 година беа остварени 359 пензиски надоместоци и исплати од третиот столб. Најголем дел од остварените пензиски надоместоци беа во случаи на исполнети критериуми на возраст и тоа најголем дел како еднократни исплати, а мал дел и како повеќекратни исплати. Мал дел од исплатите во трет столб беа во случај на смрт на член, со исплата на наследство. Детален преглед на остварените пензиски надоместоци и исплати за членови на трет столб, по доброволни пензиски фондови и вид на сметка, за 2023 година, се дадени во табела 6.10.

Табела 6.10. Остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од трет столб

Вид на пензиски надоместок/ Доброволен пензиски фонд	САВАд		КБПд		ВФПд		Вкупно
	Инд. сметка	Проф. сметка	Инд. сметка	Проф. сметка	Инд. сметка	Проф. сметка	
Старост – еднократна исплата	92	51	43	138	0	2	326
Старост – повеќекратна исплата	1	3	1	2	0	0	7
Наследство	12	2	3	9	0	0	26
Вкупно	105	56	47	149	0	2	359

На графикон 6.26. е прикажана структурата на остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од третиот столб од почетокот на работењето на третиот столб, по години, заклучно со 2023 година. Бројот на исплати е мал, бидејќи системот е сè уште млад и членовите се релативно млади лица. Најголем дел од исплатите се еднократни исплати во случај на исполнети критериуми на возраст, па потоа исплатите во случаите на смрт на член како исплата на наследство. Постојат и мал број еднократни исплати по основ инвалидност како и повеќекратни исплати по основ на исполнети критериуми на возраст.

Графикон 6.26. Структура на остварени пензии и исплати од третиот столб од почетокот на работа

Маркетинг и агенти на пензиските друштва 7

7. Маркетинг и агенти на пензиските друштва

Заради заштита на интересите на постојните, на идните членови и на пензионираните членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и со подзаконски акти.

Во текот на 2023 година беше организиран и реализиран испит за агенти, во пет испитни сесии, при што 53% од присутните кандидати го положиле испитот. Исто така, тековно, се вршеа регистрација и годишна обнова на регистрацијата на агентите, а на дел од агентите им престана статусот на агент.

Зголемување на просечниот број на склучени договори по агент продолжува и во 2023 година најмногу поради зголемувањето на просечниот број на склучени договори по агент кај ТРИГЛАВ. Во однос пак на бројот на агенти кои склучувале договори во 2023 година има мало зголемување кај САВА и КБ Прво, и намалување кај ТРИГЛАВ.

Заради заштита на интересите на постојните и идните членови и на пензионираните членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и со подзаконски акти.

Работи на маркетинг се сите активности чија цел е рекламирање на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови и информирање и склучување договори за членство во задолжителните и во доброволните пензиски фондови и за исплата на средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови. Овие активности вклучуваат: рекламирање на работењето на пензиските друштва и на пензиските фондови со кои тие управуваат, информирање за карактеристиките на задолжително и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, информирање за надоместоците и за трансакциските провизии, информирање за приносите на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за инвестициските портфолија на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за индивидуални сметки, доброволни индивидуални сметки и за професионални сметки, зачленување и премин на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд, зачленување и премин на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд, склучување на договори за програмирани повлекувања, договори за еднократна исплата и договори за повеќекратни исплати и други активности заради рекламирање и обезбедување информации поврзани со работењето на пензиските друштва и пензиските фондови. Пензиското друштво може да врши работи на маркетинг на пензиски фонд, во своите простории, во простории на неговите деловни соработници за маркетинг или надвор од нив, директно или преку соодветен вид комуникација (телефон, факс, интернет). Просториите за маркетинг мора да исполнуваат одредени законски пропишани услови.

За да се овозможи МАПАС да ја оствари контролната функција врз материјалите за маркетинг, пензиското друштво е должно да го достави до МАПАС, во фотокопија или на соодветен надворешен медиум, секој објавен материјал за маркетинг, во рок од три дена по неговото објавување. Во случај кога МАПАС смета дека некоја реклама, или друг пишан материјал, може да предизвика заблуда, може со решение да го забрани понатамошното објавување, или дистрибуција, и да нареди објавување на измена на тој материјал, во рок што самата ќе го определи.

Лице кое врши маркетинг, т.е. агент, може да биде лице вработено во пензиско друштво или друго лице кое е договорно ангажирано од страна на пензиско друштво. Агентот може да врши работи на маркетинг на пензиски фондови и/или да склучува договори за членство или за исплата на средства, само за пензиски фондови со кои управува пензиското друштвото во кое тој е вработен или договорно е ангажиран. Агентот задолжително присуствува при склучувањето на договорот за членство во пензиски фонд, на договорот за премин, договорот за програмирани повлекувања, договорот за еднократна исплата и на договорот за повеќекратни исплати и е должен да го потпише таквиот договор. Агентот е должен сите контакти со членот, со пензионираниот член или со лицата кои имаат право да станат членови и пензионирани членови на пензиски фонд, да ги врши лично и не смее да склучува договори преку друго лице. Исто така, агентот има значајна улога и при избор на вид на исплата на пензија од капитално финансираното пензиско осигурување, од страна на членот, и е должен лично да ги презентира понудите за проектирани идни пензии на членот кој поднел барање за котација, со детално објаснување на карактеристиките и на користените претпоставки за сите видови исплати на пензии.

Лицето може да врши работи на маркетинг, само по неговото запишување во Регистарот на агенти што го води МАПАС. МАПАС ги пропишува начинот и постапката за полагање на испитот за агенти и начинот и постапката за запишување на лицето во Регистарот на агенти.

Во текот на 2023 година, се организираше испит за агенти во пет испитни сесии и од вкупно 244 присутни кандидати, пријавени за полагање на испитот, положиле 129 или 53% од присутните кандидати. Во табела 7.1. се дадени детални податоци за присутните кандидати кои го полагаа испитот за агенти во 2023 година, по пензиско друштво.

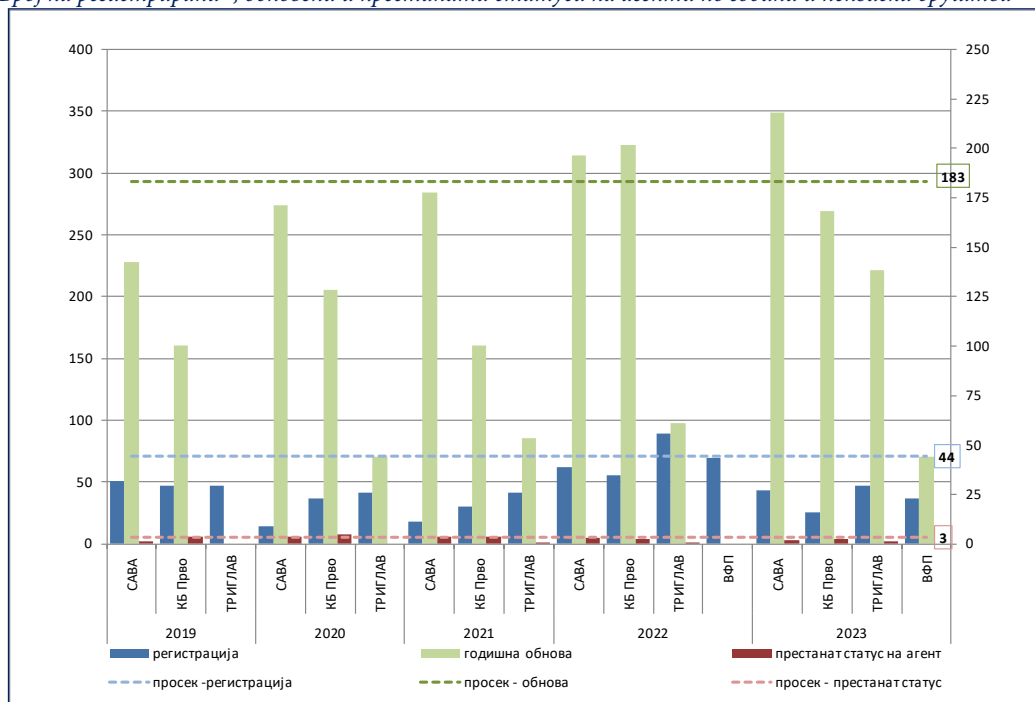
Табела 7.1. Присутни кандидати кои го полагаа испитот за агенти по пензиско друштво

Пензиско друштво	Присутни	Положиле	Положиле (во %)
САВА	99	59	60%
КБ Прво	71	21	30%
ТРИГЛАВ	51	32	63%
ВФП	23	17	74%
Вкупно	244	129	53%

Во текот на 2023 година, беше извршена регистрација на вкупно 149 агенти, од кои 43 агенти на САВА, 25 агенти на КБ Прво, 46 агенти на ТРИГЛАВ и 35 агенти на ВФП. Повторна регистрација²⁶ се изврши на вкупно 3 агенти, од кои 1 агент на ТРИГЛАВ и 2 агенти на ВФП. Исто така, беше извршена и годишна обнова²⁷ на регистрација на агентите и тоа, на вкупно 909 агенти, од кои 349 на САВА, 269 агенти на КБ Прво, 221 агенти на ТРИГЛАВ и 70 агенти на ВФП. Во текот на 2023 година, на вкупно 9 агенти им престанал статусот на агент од кои 3 агенти на САВА, 4 агенти на КБ Прво и 2 агенти на ТРИГЛАВ. Преглед на бројот и просечните вредности на регистрирани, обновени и престанати статуси на агенти од 2019 година до 2023 година по пензиско друштво, е даден на графикон 7.1. Може да се забележи дека бројот на регистрирани агенти кај сите пензиски друштва во 2023 година е помал во споредба со 2022 година.

Во врска со бројот на договори за членство во задолжителните пензиски фондови, кои ги склучуваат агентите од почетокот на работата на системот, од графикон 7.2. може да се забележи дека најмногу агенти, кои во просек склучувале и најмногу договори за членство, има во 2005 година, со оглед на тоа дека тоа беше почетокот на системот, и до 31.12.2005 година, беше крајниот рок доброволните членови да одберат дали ќе се приклучат во двостолбниот систем и да потпишат договор. Во наредните години, бројот на агенти, кои склучуваат договори, континуирано се намалува од година во година, а едновременно расте просечниот број склучени договори по агент, до 2011 година. Потоа, до 2014 година просечниот број склучени договори по агент значително опаѓа. Во следните години бројот на агенти, кои склучувале договори и просечниот број на склучени договори по агент остануваат на приближно слично ниво. Во 2019 година, кога започна да работи третото пензиско друштво, повторно се забележува зголемување на бројот на агенти, кои склучувале договори како и минимално зголемување на просечниот број на склучени договори по агент во однос на 2018 година. Зголемување на просечниот број на склучени договори по агент продолжува и во следните четири години најмногу поради зголемувањето просечниот број на склучени договори по агент кај ТРИГЛАВ. Во однос пак на бројот на агенти кои склучувале договори во 2023 година има мало зголемување кај САВА и КБ Прво, и намалување кај ТРИГЛАВ.

Графикон 7.1. Број на регистрирани²⁸, обновени и престанати статуси на агенти по години и пензиски друштва

²⁶Повторна регистрација на агент за едно пензиско друштво се врши за агент кој претходно бил активен агент на друго пензиско друштво.

²⁷Од декември 2023 година се укинува обвската за пензиското друштво да врши годишна обнова на регистрацијата на агентите.

²⁸Бројот на агенти кои се повторно регистрирани се вклучени во бројот на регистрирани агенти.

Графикон 7.2. Број на агенти кои склучувале договори за членство во зпф и просечен број договори по агент

